

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

APRÍL
KWIETIEŃ

2001

Č. 4 (515)
CENA 2,00 ZŁ

**Príjemné
veľkonočné
sviatky**
želá
**Redakcia
a ÚV SSP**

ODMENY MLADÝM VÝTVARNÍKOM

AKO TO SKUTOČNE BOLO (3)

SLOVO O SLOVENČINE

Veľkej oblube školskej mládeže na Spiši a Orave sa neustále teší výtvarná súťaž Života, ktorú naša redakcia organizuje už takmer štyridsať rokov. Zakaždym sa jej zúčastňuje niekoľko sto žiakov, z ktorých najnadanejší vyhľadávajú hodnotné odmeny. Na našom zábere malba Kataríny Chovancovej z Jurgova (Život vo vesmíre), ktorá v staršej skupine obsadila 4. miesto. Podrobnejšie o súťaži píšeme na str. 18-19. Repr.: J. Bryja.

V ČÍSLE:

Treba nájsť spoločný jazyk	4-5
Slovo o slovenčine	6-7
Návšteva velvyslankyne SR v Krakove	8
Ked nás na tú vojnu brali...	9
Naši zlatí jubilanti	10
Muzikanti z Harkabuza	11
Ako to skutočne bolo (3)	12-13
Štyri roky na vojne	14
Kronikár Podvlka	15
Na pošte v Podvlku	16
Súťaž Života '2000 uzavretá	18-19
Poviedka na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport	28
Učíme sa pliesť	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: členky folklórneho súboru Rombaň z Chyžného.

Foto: J. Bryja. Návrh obálky: A. Koziol

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:

Zofia Bogačková, Jerzy M. Bożyk,
Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóŁ i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł
półrocznie - 12 zł
rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstu.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**HELENA
RAKOSNÍKOVÁ**
z Krakova

- Naša miestna skupina je zameraná nie len na počet členov, ale aj na kvalitu ich činnosti. Našim cieľom je snaha oboznamovať obyvateľov mesta, ktoré je predsa kultúrnym sídlom Európy, s existenciou slovenskej a českej menšiny v Poľsku a ich kultúrnym dedičstvom. Uskutočňujeme to všelijakými spôsobmi, medzi iným organizovaním v sídle ÚV Spolku rôznych koncertov, napr. Večer kolied alebo Christmas song na Hromnice za účasti takých vokalistiek ako G. Gizbert-Studnickej, A. Stanek-Włodarczykovej a predsedu našej MS J. M. Božky či zvukára J. Studnického, Svingový večer a pod. Na naše schôdze a iné podujatia pozývame každý mesiac rôzne významné osobnosti krakovského kultúrneho života (napr. speváčka A. Zeberová, maliarka H. Ciešlińska-Brzeská, riaditeľka krakovského PTTK T. Ramsová, skladateľ A. Andrzejewski, bývalý zástupca primátora K. Gierat, výtvarník A. Macedoński, predsedu kresťanského združenia Obrodenie K. Rabsztyn a pod.). Okrem toho sme v spolupráci s Grodzkým krúžkom PTTK a Podnikom automobilovej dopravy Poľskej pošty usporiadali autobusové výlety na Spiš a Oravu, počas ktorých sme v slovenčine a poľtine oboznamovali účastníkov s kultúrnym dedičstvom tamojšieho obyvateľstva.

Pri príležitosti XI. zjazdu by som si želala, aby krajania do všetkých výborov Spolku (MS, OV a ÚV) volili aktívnych a iniciatívnych ľudí, ktorí pociťto platia členské a skutočne sa angažujú pre našu spoločnú vec.

JOZEF PČELÁR
z Kacvínna

- Musím povedať, že činnosť našej skupiny v poslednom čase veľmi ochabla. Žiaľbohu, sú medzi nami značné rozpory, ktoré musíme čím skôr vyriešiť, aby sa naša činnosť mohla rozvíjať. Škoda, že sa kultúrny život v našej obci nerozvíja. Vôlakedy sme mali veľmi dobrý dychový orchester, ktorý by bolo treba opäť

oživiť. V obci pôsobil taktiež folklórny súbor, ktorý viedol krajan Ján Molitoris, ako aj divadelný krúžok, ktorého členom som bol aj ja. Hrávali sme po celom Spiši, ba aj Orave, a na všetkých prehliadkach sme obsadzovali po predné miesta. Lenže dnes už mládež nemá o to záujem. Každý radšej tráví večer doma pred televízorom alebo pri pive. Treba však povedať, že naša mládež sa ani nemá kde stretnať. Preto spájame veľké nádeje s výstavbou Domu slovenskej kultúry. Treba tento objekt čím skôr dokončiť a odovzdať do užívania. Som presvedčený, že nová klubovňa pomôže oživiť krajanskú prácu, že aj mládež si tam nájde svoje miesto a začne sa venovať záujmovej činnosti. Vedľa Kacvínne máme veľa hudobne nadaných detí, z ktorých by sa dalo utvoriť ľudovú kapelu. Verím tiež, že by bolo možné obnoviť aj folklórny súbor. Samozrejme novú klubovňu bude treba pravidelne otvárať. Bolo by snáď potrebné zamestnať aj nejakých inštruktorov do práce s mládežou. V našej obci máme slovenské bohoslužby a aj v škole sa vyučuje slovenčina, takže kacvínska mládež tento jazyk ovláda.

Pokiaľ ide o ÚV, musím pochváliť jeho činnosť. Každý rok sa koná niekoľko krásnych kultúrnych podujatí, ako napr. fašiangy, dni slovenskej kultúry či prehliadka krajanských dychoviek. Bolo by však dobre, keby sa členovia ÚV častejšie zúčastňovali krajanských schôdzí v miestnych skupinách. ÚV musí sústavne povzbudzovať a podporovať činnosť miestnych skupín.

Mnohí krajania sa sťažujú, že slovenský štát o nás neprejavuje príliš veľký záujem, čo je pravda. Musíme si však uvedomiť, že aj možnosti Slovenskej republiky sú dosť obmedzené, preto nemôžeme z jej strany očakávať príliš veľa. V našej obci sa nachádza hraničný prieschod, ku ktorému by však bolo potrebné urobiť riadnu cestu a most cez riečku, aby sa tade dalo prejsť aj autom. Prospeľo by to rozvoju turistiky a aj širšej spolupráci s Veľkou Frankovou a okolitými obcami.

**BARBARA
FEDOROVÁ**
z Podválka

- Na XI. zjazde nášho Spolku sa v prvom rade bude potrebné zamyslieť nad tým, čo urobíť pre zaktívnenie krajanskej činnosti v miestnych skupinách SSP. V našej obci sa po-

stupne znižuje členská základňa, nedávno zaniklo aj vyučovanie slovenského jazyka, medzi členmi Spolku je málo mladších krajanov a náš divadelný súbor Ondrejko nadálej nacvičuje v provizórnych podmienkach. Zišla by sa teda vhodná sála, ktorú by okrem divadelníkov na nácvik mohla využívať aj naša dychovka a mala by sa kde stretávať aj mládež. Vhodné priestory by sa iste našli, ale finančné prostriedky na prenájmanie by museli poskytnúť ÚV SSP. Som presvedčená, že tieto nevelké náklady by sa v budúcnosti nepochybne vrátili vo zvýšenom záujme mladých ľudí o krajanskú činnosť. Bolo by potrebné nad tým pouvažovať.

Dnes si silné národné povedomie v prevažnej väčšine udržujú najmä starší krajania, kym u mladých je to rôzne. Malo by sa teda konať viac výletov a exkurzií na Slovensko, na ktorých by sa mohli zúčastňovať rovnako mladí, ako aj starší krajania, vedľa lepšie spoznávanie krajin svojich predkov by prineslo veľa dobrého najmä pre povzbudenie národného povedomia mládeže. Mladí ľudia by tiež potrebovali skúseného organizátora, ktorý by s nimi mohol pracovať a využívať ich elán na kultúrnu činnosť.

Vo mne už od malička národné povedomie pestovali najmä moji starí rodičia Eugen a Emilia Turvoňcovci a Ján a Cecília Pápežovci. Hoci v ZŠ č. 1 som sa slovenčinu neučila, išla som študovať do Lýcea v Jablonke, kde som v roku 1994 maturovala aj zo slovenského jazyka. Medzitým som sa, ako žiačka 6. triedy ZŠ, stala členkou našej dychovky a neskôr som začala hrať v divadelku Ondrejko, v ktorom som bola až do vydaja v roku 1996. Spomínam si, že keď vtedy hľadali mladých ľudí do podvŕdlianskeho divadla, mnohí sa obávali, že nikto nepríde. Našlo sa nás však až sedem! Myslím si, že mládež možno získať aj dnes, len jej treba navrhnuť niečo konkrétné, atraktívne, čo vzbudí jej záujem.

Dodnes rada čítam Život, z ktorého sa dozvedám mnoho zaujímavého z diania v našej organizácii, aktívne sledujem všetky naše kultúrno-spoločenské podujatia a teším sa z úspechov, ktoré sme doteraz dosiahli.

**FRANTIŠEK
MALEC**
z Repíšk

- Naša miestna skupina patrí medzi tie menšie, preto ani jej činnosť nie je príliš široká. Bolo by potrebné ju nejak rozšíriť. Nebude to však ľahké, lebo dnes dochádza k národnostnému premiešaniu obyvateľstva, čo

sťažuje rozširovanie členskej základne a zapájanie mládeže do krajanskej činnosti. Mladí ľudia v súčasnosti už o také veci akosi nemajú záujem, a starších, národnostne uvedomelých krajanov ubúda z roka na rok. Žiaľbohu, slovenčina mizne z našej obce. V škole sa neučí a v kostole sa už spieva počas omše po slovensky len jedna pesnička. Preto je pochopiteľné, že deti slovenčinu neovládajú. Je to dosť čudné, že krajania nevedia využiť možnosť, že sa ich deti môžu zdarma učiť materinský jazyk. Myslím si, že je to len na rodičoch, aby svoje deti zapísali na slovenčinu, lebo deti sa samé neprihľásia.

Naša miestna skupina nemá klubovňu, takže sa nemáme kde stretnúvať. Krajanská klubovňa by možno pomohla oživiť činnosť MS, lenže na jej zriadenie sú potrebné peniaze. Vedľa klubovne je potrebné atraktívne zariadenie, aby tam krajania, najmä deti a mládež radi chodili, a navyše musel by ju niekto pravidelne otvárať. So znepokojením sledujem, ako v našej obci zanikajú tradície našich predkov. Už aj krásne spišské kroje nahradzujú goralskými, ktoré sú nám predsa cudzie.

Bolo by potrebné, aby aj Slovenská republika prejavovala trošku väčší záujem o svojich krajanov v Poľsku. Viem však, že dnes sa ani na Slovensku nežije ľahko. Pred niekoľkými rokmi pracovalo na Slovensku v TANAP-e veľa robotníkov od nás a z okolitých dedín. Dnes len niekoľko. Dopolňal platiť zákon, podľa ktorého mohol robotník po odpracovaní 30 rokov a zavŕšení 58 rokov života odísť na predčasný dôchodok. Teraz sa to vraj zmenilo. Je to škoda, lebo po 30 rokoch práce v lesoch si podľa mňa ľovek zaslúží dôchodok. Odchodom do dôchodku by navyše uvoľnil miesto pre mladých. Myslím si, že aj ÚV SSP by mal brániť záujmy krajanských pracovníkov v TANAP-e. Napríklad máme problémy s dovozom do práce. Keď pracovalo v lesoch mnoho krajanov, podnik nám zaistoval dovoz, teraz, žiaľ, už nie.

Pokiaľ by som sa mal vyjadriť k preukazu zahraničného Slováka, musím povedať, že aj keď jeho vybavovanie je príliš zdľhavé, pre krajanských robotníkov zamestnaných v TANAP-e je to veľmi dôležitý doklad. Vedľa iba vďaka nemu môžeme nadálej pracovať na Slovensku.

DAR SRDCA

Naša akcia pod týmto heslom nadálej pokračuje. Tentoraz sa do nej zapojil krajec Jozef GRAPA zo Sosnowca, ktorý na potreby sliezskej miestnej skupiny Spolku venoval 100 zł. Pekne ďakujeme.

Ktokolvek by chcel podporiť nás Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul. Św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A., III/O Kraków, nr. 10701193-2017-2221-0100.

JÁN BALÁŽ
z Dolnej Zubrince

- So znepokojením musím konštatovať, že krajanská činnosť v našej obci v poslednom období dosť ochabla. Mladí ľudia postupne strácajú svoje národné povedomie, neavia záujem o činnosť v krajanskom hnutí. Je to spôsobené aj tým, že v našej škole sa prestal vyučovať slovenský jazyk. V škole sice pôsobí detský folklórny súbor Halniok, ale vo svojom repertoári nemá ani jednu slovenskú pesničku, hoci v ňom účinkujú aj deti z krajanských rodín. Mrázim to aj preto, že už v 70. rokoch bol v našej obci dobrý speváckotanečný súbor, ktorý viedol učiteľ Ján Ondica. Nacvičovali sme v starej škole a v repertoári sme mali slovenské i oravské pesničky a tanče. Krajania sa stretávali samozrejme aj okrem nacvičkov. Mali sme aj dobrú dychovku, ale postupne všetko akosi zaniklo.

Ja sám pochádzam z ôsmich detí a v ZŠ sme sa všetci učili slovenský jazyk, ako si to zelali naši rodičia. O to sa usilovali aj naši ďalší činitelia, najmä bývalý predseda miestnej skupiny SSP Eugen Kott, po ňom Vendelin Vengrín, ako aj neskorší predseda OV SSP na Orave Robert Kulaviak, ktorý pre deti učiaci sa slovenský jazyk zorganizoval niekoľko výletov na Slovensko. Povzbudzujúce boli aj výlety a túre na Slovensko pre starších, ktoré zorganizoval výbor Spolku sv. Vojtecha. Skoro v každom dome sa čítal Život, o ktorý bol vždy veľký záujem, zo Slovenska prichádzali zásielky kníh a pod. V tejto činnosti treba rozhodne pokračovať. V prvom rade treba však obnoviť vyučovanie slovenčiny. V obci máme predsa učiteľky slovenského jazyka, ktoré by sa mohli pokusiť aktivizovať tunajšie deti a mládež. Pomocnú ruku by im iste podali aj ďalší krajania.

Teší ma, že naši ľudia ešte nezabudli na slovenské pesničky, ktoré dodnes spievajú na svadbách, schôdzach požiarneho zboru a pri iných príležitostach. Mládež by iste pritiahola dobre vybavená klubovňa a premietanie zaujímavých slovenských filmov. Škoda, že slovenský spev už oddávna nepočuť v našom kostole.

Zaktívnenie činnosti nášho Spolku a jeho miestnych skupín má veľký význam. Na nich a ich potreby by mal myslieť najmä ÚV Spolku. Väčší záujem o našu menšinu by mala prejať aj Slovenská republika. Verím, že mnohé problémy sa podarí vyriešiť už na zjazde nášho Spolku, ale s iniciatívou musíme prísť my sami.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JÁN BRYJA

Obci Repiskách sa zvyklo vravieť, že je to dedina odrezaná od sveta. Vedľa malebného záktutia na Spiši ani jeden autobus. Naštaste sa situácia v tomto smere už zmenila, nadálej však ostáva v tejto obci niekoľko nevyriešených problémov.

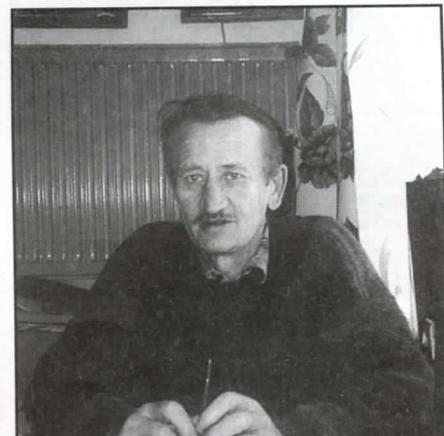
Bez vodvodu

Ako sme spomenuli, do Repísk a prednejšie na začiatok Vojtičkovo Potoka, sa už môžeme každý deň dostať autobusom z Nového Targu. Autobus premáva dvakrát denne - ráno a poobede. Podľa mienky miestnych obyvateľov by však bol potrebný pravidelný spoj aj so Zákošom, kam cestujú viacerí Repišťania do práce alebo do škôl. Vedľa dnes viedie cez obec dobre udržiavaná asfaltová cesta, po ktorej môžu autobusy chodiť bez problémov. Aj cez zimu z cesty sneh pravidlne odhadzujú, takže len málokedy je nejazdná. Vďaka dobrej ceste môžu Repišťania navštievať turisti, ktorých je však zatiaľ málo, aj keď sú tu dobré podmienky pre rozvoj horskej turistiky a agroturistiky. Aby však turisti do obce prišli treba im pripraviť vhodné podmienky. Jedným z hlavných problémov Repísk je chýbajúca vodovodná sieť, ktorá je dnes doslova nevyhnutná. Repišťania si zatiaľ čerpajú vodu so súkromných studní. Ten to stav by sa však v najbližšom období mal zmeniť. Ako nás informoval miestny richtár Vojtech Madeja, obec už vykúpila pozemok, na ktorom bude vykopaná veľká studňa a z nej potrubím potečie voda do Grocholovho a Vojtičkovo Potoka. Bude to finančne dosť náročná investícia, avšak veľmi potrebná.

Všetko záleží od prostriedkov

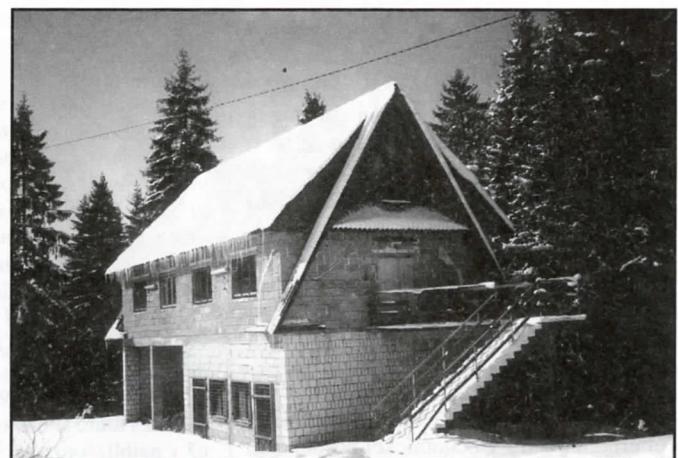
Repišký richtár má do budúcnosti veľa plánov a nápadov, ktoré by mohli prispieť k modernizácii obce. Lenže všetko

Repišký richtár V. Madeja

Pohľad na Vojtičkov Potok v zime

Opustená repišská budova, tzv. Biela izba

bude záležať od peňazí, ktoré bude mať k dispozícii. Počas našej návštavy ešte nebol schválený gminný rozpočet na tento rok, preto nevedel akú čiastku gminná rada určí Repiskám.

- Okrem spomínanej vodovodnej siete by sme v tomto roku chceli zmodernizovať uličné osvetlenie, upraviť koryto riečky v Brijovom Potoku a pod., - hovorí V. Madeja. - Samozrejme, značné prostriedky budeme musieť určiť na opravu a udržiavanie poľných ciest.

Dodajme, že aj v minulom roku značná časť gminných dotácií išla práve na opravy poľných ciest vo všetkých častiach Repíšk. No robili aj iné veci, napr. predĺžili uličné osvetlenie vo Vojtičkovom Potoku smerom k tzv. Bielej izbe a v Grocholovom Potoku smerom k Lapšanke. V minulom roku sa taktiež menilo telefónne vedenie, ktoré sa teraz tiahne pozdĺž cest pod zemou. Dnes už v Repíškach je telefón takmer v každej domácnosti. Repišťania sa už dlhší čas obávajú, či im pre nedostatočný počet žiakov nezavŕší škola. Pripomeňme, že v Repíškach sú dve základné školy - jedna v Brijovom, druhá v Grocholovom Potoku. V súvislosti so školskou reformou sa počet žiakov v oboch školách znížil, keďže po ukončení 6. triedy žiaci dochádzajú do Gymnázia v Bialke Tatranskej. Preto obavy Repišťanov sú opodstatnené. Ved v posledných rokoch nemálo investovali do týchto objektov, preto by bola veľká škoda, keby školy v budúcnosti mali stáť nevyužité.

A Biela izba ďalej pustne ...

Hovorí sa, že kde sa dvaja bijú, tam vyhráva tretí. Lenže kde niet tretieho, tam všetci strácajú. Platí to aj o jednom sponom objekte vo Vojtičkovom Potoku, ktorý miestni obyvatelia nazývajú Bielu

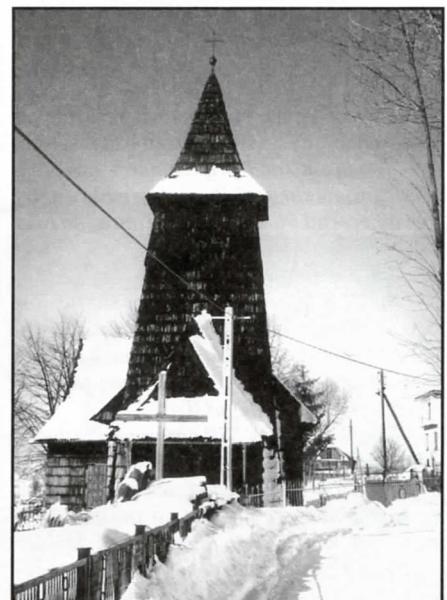
izbou. Písali sme o ňom už neraď, ved problém s jeho využitím sa tiahne už roky. Budova pôvodne mala slúžiť ako sklad umelých hnojív pre rolníkov a možno aj ako kultúrny dom, ale dlhé roky bola nevyužitá. Vzhľadom na to, že na dokončenie výstavby chýbali peniaze, objekt stál v súrovom stave a samozrejme pustol. Preto

svojho chotára Repišťania nemali cestu, museli si ju vyznačiť a postaviť. Samozrejme väčšina obyvateľov, ktorí mali v danom chotári pole, ochotne odstúpila na cestu kúsok svojho pozemku. Našli sa však aj takí, ktorí nechceli nič dať. Preto ostatní rolníci im za pozemky na cestu museli zaplatiť, alebo vymenili na inom mieste. V súvislosti s tým si občania, ktorí dali svoje pozemky alebo za ne zaplatili, vyhradili výlučné právo na užívanie cesty a spisali o tom dohodu.

Podľa tejto vzdorní rolníci nemôžu užívať túto cestu celých sto rokov, aj keby chceli za ňu zaplatiť. Dohodu podpisali všetci záujemcovia aj zástupcovia gminnej komisie. Teraz sa už mnohí odporcovia cesty a ich potomkovia určite presvedčili, že cesta je potrebná pre všetkých. Podľa dohody by ju však nemali používať ešte ďalšie polstočie. Či sa to však rešpektuje, to je už druhá vec...

Text a foto: JÁN BRYJA

Drevený kostol v Grocholovom Potoku

Ako to bolo s cestou...

Ako vidíme, dohodnúť sa na niečom nie je vždy také ľahké, ako by sa zdalo. Aj keď sa obyvatelia jednej obce predsa dobre poznajú a mali by všetci dbať o spoločne dobro, v každej veci sa nájdú zástancovia aj odporcovia. Počas jednej z posledných návštiev v Repíškach sa mi dostal do rúk zaujímavý doklad z roku 1949 - zápisnica z dohody o výstavbe poľnej cesty vo Vojtičkovom Potoku. Keďže do istej časti

SLOVO O SLOVENČINE

Ó, mojej matky reč je krásota,
je milota, je rozkoš, láska svätá;
je, vidím, cítim, celok života,
môj pokrm dobrý, moja časa zlatá
a moja odev, ktorej neviem ceny...

(Mňa kedy's zvádzal svet - úryvok)

Takto o svojom rodnom jazyku - slovenčine, písal najväčší slovenský básnik P. O. Hviezdoslav. O význame a potrebe vyučovania materinského jazyka na školách iste netreba nikoho presvedčovať ani dnes, ved' jeho znalość je nielen nevyhnutná v našom krajanskom kultúrnom dianí i v ochotníckej pôsobnosti, ale je vôbec svedectvom kultúry každého človeka. Krajania by mali nielen chápať tieto pravdy, ale aj dokázať to práve počas bližiacich sa zápisov detí na vyučovanie slovenčiny v oravských a spišských školách. Je to predsa nielen v záujme ich detí, ale aj budúcnosti celého krajanského hnutia v Poľsku.

Otázkam vyučovania slovenského jazyka na Spiši a Orave venujeme veľa pozornosti aj na stránkach nášho časopisu, hovoríme o nej na výročných poradách Života a počas pravidelných stretnutí s krajanmi, keďže v tom vidime základ ďalšieho rozvoja našej krajanskej organizácie. V období zápisov detí na vyučovanie slovenčiny je v každej obci, kde žijú a pracujú naši krajania opäťovná príležitosť prihlásiť na toto vyučovanie všetky krajanské deti, ktoré majú oň záujem, ale sa ho z takých bud' iných príčin doteraz nezúčastňovali. Tieto poznámky teda adresujeme predovšetkým rodičom, vedeniam škôl a aktívni miestnych skupín nášho Spolku, lebo práve na nich, na ich iniciatíve závisí, či poskytnú detom možnosť zdokonaľovať si znalosti materinského jazyka v školách, teda tam, kde sú k tomu najlepšie podmienky.

NA ORAVE

Aby sme zistili, ako v súčasnosti vyzerá situácia s vyučovaním slovenčiny, zašli sme sa pozrieť do niektorých obcí.

V Dolnej Zubrici

som sa o týchto problémoch porozprával s predsedom MS SSP Róbertom Kulaviakom.

- Nemusím snáď pripomínať, - hovorí, - že vyučovanie slovenského jazyka malo v našej obci dlhoročnú tradíciu. Slovenčinu až do roku 1984 vyučovala moja mama Angela Kulaviaková, po nej asi 3 roky bývalý riaditeľ ZŠ Eugen Poluš a naposledy učiteľka Mária Pavláková (Kovalčková), pochádzajúca z Čiernej Hory. Posledné roky sa slovenský jazyk v našej škole, žiaľ, nevyučuje, o.i. pre nepriaznivý postoj učiteľov a vedenia školy.

Ako predsedu OV SSP na Orave a zástupca miestnej skupiny SSP v obci som sa v minulosti viackrát zúčastnil na schôdzach rodičovského združenia v našej ZŠ, ba aj na stretnutí s rodičmi žiakov 0-tryedi v Materskej škole v Jablonke, kde sme poukázali na možnosť i potrebu vyučovania slovenčiny na školách. Naša ak-

tivita, žiaľ, nepriniesla žiadany ohlas, snáď len to, že záujem o slovenskú výučbu vtedy prejavili rodičia asi 2-3 detí, čo na otvorenie triedy samozrejme nestačilo. Dodnes neviem pochopiť príčiny tejto ľahostajnosti k výučbe materinského jazyka.

Nový výbor MS

SSP sa s touto situáciou nechce zmieriť, takže už v najbližšom období urobí stretnutie s rodičmi, aby sa spoločne pokúsili obnoviť vyučovanie slovenského jazyka v ZŠ. Zvolá tiež stretnutie výboru MS, informáciu o zápisoch oznámi občanom aj pri kostole a bude o tom hovoriť aj na zasadanej rodičovského združenia v tunajšej ZŠ. Nevyhnutná však musí byť aj spolupráca medzi základnými školami, gymnáziami a lyceom v Jablonke. Ved' vyučovanie slovenčiny nemôže prebiehať len v základných školách, ale musí pokračovať aj v gymnáziách a neskôr v lyceu.

V Podvilku

sa nad obnovením vyučovania slovenčiny zamýšľal predsed MS SSP Vladislav Pieronek.

- U nás, podobne ako v iných oravských obciach, bola do začiatku sedesdesiatych rokov slovenská škola. Po jej zrušení bolo zavedené vyučovanie slovenského jazyka ako nepovinného predmetu, ktorý naposledy učila Gražyna Kozáková (Szczerkáková). Teraz sa, žiaľ, už dva roky nevyučuje. Jednou z príčin tohto stavu bolo o.i. to, že k zápisom na slovenčinu sa neraz pristupovalo príliš formalisticky a jej vyučovanie mnohí pokladali za nutné zlo. Hodiny slovenčiny bývali v rozvrhu často naplánované na tzv. nultú hodinu, t.j. pred začiatkom vyučovania alebo až na konci, po poslednej vyučovacej hodine. Nemožno predsa žiadať od malých detí, aby napr. v zime, ale nielen, prichádzali do školy tak zavčas alebo odchádzali zo školy poslední, neskôro popoluđn. Nie div, že takýto postoj školy odrádzal deti od štúdia materčiny, vyzvolával konflikty a nespokojnosť, vzbudzoval nedôveru ku školám a školským orgánom. Výsledok bol napokon taký, že stav žiakov na hodinách slovenského jazyka neustále klesal, až došlo k zrušeniu slovenskej výučby.

Napriek všetkému sa každoročne snažili presvedčať rodičov, aby svoje deti opäťovne prihlásili na vyučovanie materinského jazyka. Pomáhal im v tom aj richtár, ktorý viackrát pri kostole informoval občanov o zápisoch detí na toto vyučovanie. Žiadany výsledok sa, žiaľ, nedostavil, hoci v tejto veci sa stretli a diskutovali s rodičovským združením v škole aj bývalá i terajšia predsedníčka OV SSP na Orave.

Na hodine slovenčiny v jablonskom lyceu

Kedže sa blíži obdobie zápisov, výbor MS v Podvilku sa rozhodol podniknúť medziiným veľkú presvedčovaciu akciu pre obnovenie výučby slovenčiny. Dúfajme, že tentoraz bude úspešnejší, hoci - čo si všetci uvedomujeme, - hlavné slovo bude patriť rodičom, no a detom.

V Malej Lipnici

som zašiel za predsedníčkou MS SSP Viktoriou Smrečákovou, ktorá mi o.i. povedala:

- Slovenčinu naposledy vyučovala v ZŠ č. 1 učiteľka zo Slovenska Katarína Reisová. Po jej odchode ju však už nemal kto nahradí a táto nepriaznivá situácia trvá dodnes. Hoci v našej obci bolo 1. septembra 1999 otvorené aj nové gymnázium, slovenčina sa nevyučuje ani tam.

Myslím si, že tak ako iné jazyky, aj slovenčinu by mali popularizovať práve školy, ktoré by mali dbať nielen o náležité organizovanie a priebeh zápisov, ale aj o zvyšovanie úrovne tohto vyučovania a pristupovať k nemu ako ku každému inému predmetu. Podľa mňa by najlepším východiskom bolo zavedenie vyučovania slovenčiny ako povinného predmetu.

Je samozrejmé, že miestny výbor Spolku vyvinie všetko úsilie pre obnovenie vyučovania slovenčiny a jej popularizáciu medzi rodičmi a ich detmi. Krajania si totiž musia uvedomiť, že ich základnou povinnosťou je zabezpečiť svojim detom výučbu materinského jazyka, čo je rovnako dôležité aj pre budúcnosť krajanského hnutia. Musia o to dbať, ak chcú pretrvať ako národnostná menšina. Ostatne slovenčina nie je prekážkou, aby sa deti nemohli učiť aj ďalší jazyk, napr. angličtinu. Nie je to až tak veľká záťaž, aby si s oboma predmetmi neporadili.

- Dúfam, - pokračuje, - že škola bude objektívne informovať rodičov a deti o možnostiach výučby všetkých jazykov, teda aj slovenského. Podľa mňa však pre povzbudenie záujmu detí o slovenčinu by malo viacej robiť aj vedenie nášho Spolku, napr. organizovať pre deti vlastivedné výlety na Slovensko, dbať o lepšie vybavenie krajanských klubovní a rokovať s vedeniami jednotlivých základných škôl vo veci náležitého zaradenia slovenčiny do rozvrhu hodín, prípravy učiteľov, zabezpečenia učebníc a pod. Dúfam, že sa nám to podarí a slovenčina už omedlivo bude opäťovne znieť v našej škole.

Na hodine slovenčiny v Krempachoch

Žiaci ZŠ v Novej Belej na oblátkovom večierku

Na záver pripomeňme, že pre obnovenie vyučovania slovenčiny stačí prihlásiť najmenej 7 detí. Povinnosťou škôl je zabezpečiť toto vyučovanie bez ohľadu na to, či v danom momente majú alebo nemajú kvalifikované učiteľské kádre. Teda nemôžu sa vyhovárať, s čím sa rodičia zavše stretávali, že nemajú u seba zamestnaných slovenčinárov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

NA SPIŠI

Tu je situácia značne lepšia ako na Orave. Slovenský jazyk sa ešte vyučuje na šiestich základných školách - v Novej Belej, Krempachoch, Jurgove, Kacvíne, Nedeci a Vyšných Lapšoch, a na gymnáziu v Krempachoch. Žiaľ, v posledných rokoch krajanská aktivita v oblasti slovenskej výučby ochabla aj na Spiši, v dôsledku čoho v niektorých obciach sa slovenský jazyk prestal vyučovať a v innych ho navštěvuje menej detí. Ako je to možné, že dnes už rodičia nekladú taký dôraz na národnú výchovu detí ako ich predkovia? Prečo dnes, keď máme právo, aby sa deti mohli v každej škole slobodne učiť po slovensky, keď v každom kostole môžu byť bohoslužby v slovenskom jazyku a v každej obci dvojjazyčné nápisy, už o to tak nebojujeme ako v minulosti? Samozrejme, ľahostajnosť rodičov nie je jedinou príčinou toho, že žiakov na hodinách slovenčiny ubúda. Nezanedbateľný je aj fakt, že hodiny slovenčiny sa v mnohých školách

uskutočňovali neskoro po vyučovaní, čo žiakov odrádzalo. A dnes, keď školy zariadili do povinnej výučby iné cudzie jazyky, napr. angličtinu či nemčinu, mnohé deti sa už nechcú dodatočne učiť ešte ďalší nepovinný jazyk. Podme sa teda pozrieť, ako to vyzerá so slovenčinou v spišských školách.

Nová Belá, Krempachy, Jurgov

S vyučovaním slovenčiny na Spiši je podľa mňa tak ako s celkovou krajanskou činnosťou. Tam, kde má krajanská komunita silnú základňu a MS vyvíja aktívnu činnosť, tam nie je problém so slovenčinou. Ako príklad môžeme uviesť Krempachy, Novú Belú či Jurgov, kde je po celý čas veľký záujem o tento predmet. Treba podotknúť, že v Novej Belej sa nachádza jediná škola so slovenským vyučovacím jazykom na Spiši. V súčasnosti ju navštěvuje 40 detí. Žiaci sa v 1. až 3. ročníku učia všetky predmety v slovenskom jazyku (samozrejme okrem hodín polštiny), kým v 4. - 6. roč. sa po slovensky učia len niektoré predmety (napr. výtvarnú, telesnú, hudobnú, pracovnú výchovu) a ostatné v poľštine. Slovenčina sa začína vyučovať už od nultej triedy. Učia ju 5 učitelia: Dominik Surma, Anna Krištofeková, Beáta Florczyková, Anna Majerčáková a Žofia Braviaková. Samozrejme, v súvislosti so školskou reformou, aj tu ubudlo žiakov, lebo odpadla 7. a 8. trieda. Avšak žiaci po skončení 6. triedy môžu pokračovať vo výučbe slovenčiny aj na gymnáziu v Krempachoch. Do-

dajme, že každý rok sa niekoľko absolventov belianskej slovenskej školy hlásilo na stredné a odborné školy na Slovensku. Dúfajme, že aj po skončení gymnázia sa nájdú záujemcovia o štúdium na Slovensku.

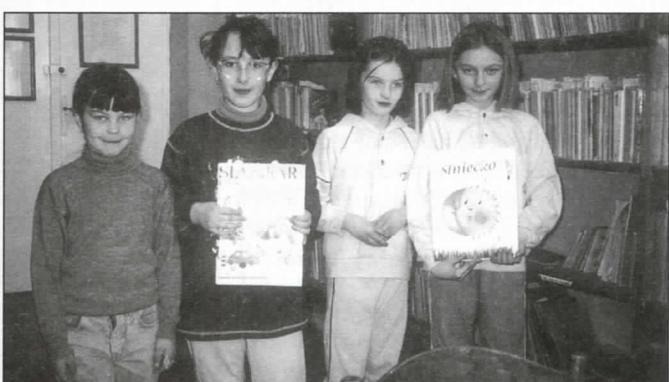
V Krempachoch sa slovenčina vyučuje ako nepovinný predmet tri hodiny týždenne v každej triede (vrátane nultej). Vyučuje ju krajančka Žofia Chalupková, ktorej v prvom polroku pomáhala aj ďalšia učiteľka - Mária Brijová (učila nultú a prvú triedu). Slovenský jazyk tu navštěvuje najväčší počet žiakov - 74 v základnej škole a 29 v prvom a druhom ročníku gymnázia. Dúfajme, že záujem o slovenčinu medzi gymnazistami neochabne, aj keď, ako sme sa dozvedeli, žiaci sa tu musia poviňne učiť až dva cudzie jazyky - anglický a nemecký, teda slovenčina je ďalším, nepovinným jazykom. Myslím si, že najlepším riešením by bolo zavedenie slovenčiny do poviňnej výučby na miesto jedného cudzieho jazyka.

Aj v Jurgove hodiny slovenčiny navštěvuje pomerne vysoké percento žiakov základnej školy, v súčasnosti je ich okolo 45. Slovenský jazyk sa na tunajšej škole začína vyučovať od druhej triedy. Žiaci 2. a 3. ročníka ZŠ majú dve hodiny slovenčiny týždenne, kým v 3., 4. a 5. triede po tri hodiny týždenne. Ako sme sa dozvedeli, medzi miestnymi žiakmi je o tento predmet naozaj veľký záujem a deti veľmi očotne navštěvujú hodiny slovenčiny. Žiaci, ktorí skončili 6. ročník základnej školy, navštěvujú Gymnázium v Bialke Tatranskej. Jurgovskí gymnaziisti pokračujú vo výučbe slovenčiny v

Jurgovskí žiaci počas vlaňajšej recitačnej súťaže

Nedecké žiačky v školskej knižnici

miestnej škole pred začatím vyučovania v gymnáziu (v stredu a v piatok na prvej hodine). Potom ich školský autobus prepravuje do Bialky. Nižšie ročníky vyučuje Mária Jachowiczová a staršie Mária Glodašková.

Oživí slovenčinu

V niektorých obciach, ako napríklad v Lapšanke, Repiskách, Čiernej Hore - Záhore či Fridmane sa už slovenský jazyk dlhší čas vôbec nevyučuje, aj keď voľakedy bol oň medzi krajčanmi veľký záujem. V tomto školskom roku pribudla k nim ďalšia škola - v Tribši, kde sa po odchode starších ročníkov do gymnázia nenašiel medzi mladšími žiacmi dostatočný počet záujemcov o výučbu slovenčiny. V školách vo Vyšných Lapšoch, Nedeci, Kacvíne a Čiernej Hore od Jurgova sa slovenčina vyučuje len ako nepovinný predmet. Avšak počet žiakov, ktorí sa ju učia je neporovnatelne menší ako pred niekoľkými rokmi. Je to určite dôvod na zamyslenie pre krajanských rodičov a aktív miestnych skupín. Vo Vyšných Lapšoch slovenčinu učí krajanka Mária Kačmarčíková. Navštievoju ju len niekoľko žiakov z vyšších ročníkov. Bolo by preto potrebné vytvoriť skupinu začiatokovcov z nižších ročníkov. V Čiernej Hore (od Jurgova) navštievujú slovenský jazyk niektorí žiaci 4., 5. a 6. ročníka. Do vlaňajška sa v škole slovenčina vyučovala spolu s ruštinou od piatej triedy ako povinný jazyk. Vtedy sa väčšina žiakov hlásila na slovenčinu. Od minulého roka sa však stala povinným jazykom angličtina, čo sa prejavilo aj v poklese počtu žiakov na slovenčine. Ako nám povedala učiteľka slovenského jazyka Mária Mlynarčíková, pre výučbu tohto jazyka má dostačujúci počet učebníčkov a knižiek. Zišli by sa jej snáď detské časopisy aj nejaké magnetofónové pásky či cédečka so slovenskými pesničkami na spestrenie hodín. Aj v kacvínskej základnej škole sa slovenský jazyk vyučuje od 4. do 6. triedy. Navštievoje ho 15. žiakov, ktorí sú rozdelení do dvoch skupín (staršej a mladšej). Učí ich po tri hodiny tyždenne krajanka Alžbeta Góra. Na budúci rok staršia skupina odíde do gymnázia v Nižných Lapšoch, dúfame že na ich miesto sa na slovenčinu zapíše dostatočný počet žiakov z nižších ročníkov.

Slovenský jazyk v Nedeci vyučuje krajanka Žofia Bogačíková. Navštievujú ho žiaci 2., 3., 4. a 6. triedy. Aj tu však, podobne ako v ostatných školách, treba rozhodne oživiť medzi krajanskou mládežou záujem o tento predmet. Onedlho príde koniec školského roka a s ním aj zápisu na hodiny slovenčiny. Bolo by potrebné, aby si všetci krajanskí rodičia uvedomili, že naša budúcnosť je v rukách našej mládeže. Udržiavať slovenské národnostné povedomie by malo byť základnou povinnosťou každej krajanskej rodiny. A prvým predpokladom k tomu je výučba materinského jazyka.

Text a foto: JÁN BRYJA

Slovenskí hostia v sídle SSP

NÁVŠTEVA VEĽVYSLANKYNE SR V KRAKOVE

V stredu 7. marca t.r. veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Poľsku Magda Vášáryová navštívila Krakov, kde sa o.i. stretla s metropolitom krakovskej arcidiecézy kardinálom Franciszkom Macharským. Veľvyslankyňa, ktorú sprevádzal jej zástupca Vladimír Jakobčin a riaditeľka Slovenského inštitútu vo Varšave Helena Jacošová, navštívila tiež Jagellovskú univerzitu, kde sa v Inštitúte slovanskej filológie stretla so študentmi a lektormi slovakistiky.

Slovenskí hostia zavítali aj do sídla Spolku, kde sa stretli s tajomníkom ÚV SSP Ľudomírom Molitorisom, šéfredaktorom Života Jánom Šternogom, pracovníčkou SSP Vlastou Juchnieviczovou a redaktormi Života. Hovorilo sa o mnohých aspektoch krajanskej činnosti, o.i. o otázkach udeľovania krajanských štipendií a študentskej problematike. Oboznámili sa tiež s programom podujatí, ktoré Spolok pripravuje v tomto roku. K najvýznamnejším budú iste patriť Dni Bratislavы v Krakove, ktoré sa majú konať v dňoch 28. mája až 2. júna 2001 pod záštitou veľvyslankyne M. Vášáryovej. V rámci Dňa Bratislavы sa v Krakove uskutoční množstvo rôznych podujatí, napr. vystúpenie známejho bratislavského mýma Milana Sládeka so svojou skupinou, stretnutie krakovskej Konf r a t e r n i e básnikov s bratislavskými básnikmi Petrom Maczovszkým, Martinom Soltikom a Jánom Zamborom (pri tejto príležitosti

by sme chceli vydáť zbierku prekladov ich básnič). V našej Galérii slovenského umenia sa bude konať výstava bratislavských výtvarníkov Jarmily Veľkej (absolventky krakovskej Akadémie výtvarných umení), Dušana Sebela a Daniela Bidelnicu. Pri príležitosti Dňa detí by mal v Krakove vystúpiť bratislavský detský súbor, plánujeme tiež koncert speváčky Dagmar Rosdadtovej ako aj týždeň slovenskej kuchyne.

Na záver svojej návštevy v Krakove sa M. Vášáryová zúčastnila otvorenia prehliadky Zlatej desiatky českého a slovenského filmu v kultúrnom centre Rotunda. Ako prvý premietli na prehliadke historický film Markéta Lazarová z roku 1967, v ktorom hlavnú úlohu stvárnila vtedy ešte len 16-ročná M. Vášáryová. O svojich dojmoch z nakrúcania filmu pani veľvyslankyňa porozprávala divákom počas besedy po skončení premietania. Prehliadka českých a slovenských filmov trvala do 18. marca t.r. Počas týchto dní si krakovskí diváci mohli pozrieť také známe filmy, hlavne zo 60. a 70. rokov, ako Láska jedené plavovlásky (1965), Slnko v sieti (1962), Tisícročná včela (1983) a ďalšie.

Text a foto: JÁN BRYJA

M. Vášáryová v Rotunde odpovedá na otázky divákov

Ked' nás na tú vojnu brali...

Nie, nejde o druhú svetovú vojnu. Dnes sa chcem vo svojich spomienkach vrátiť ešte hlbšie do minulosti, do rokov prvej svetovej vojny, ktorá ľažko postihla aj obyvateľov severného Spiša. Robím to zámerne, keďže jej súčasníci sa už pominuli a dnešné mladé pokolenie nevie o nej takmer nič. A malo by vedieť, ak chce poznáť svoju minulosť.

Nebudem popisovať príčiny jej vypuknutia a priebeh tejto strašnej vojny, v ktorej chtiac-nechtiac museli bojať i mnohí obyvatelia Spiša. Zastavím sa najmä pri poslednom období vojny, keď rakúsko-uhorská armáda prehrávala a celá monarchia sa dostávala do čoraz ľažejšej situácie. Do armády povolávali ďalšie a ďalšie ročníky, v monarchii klesala výroba, v tom zvlášť potravín, ktorých nedostatok pociťovala nie len armáda, ale najmä civilné obyvateľstvo. V súvislosti s tým sa začali všeobecné rekvíracie potravín na potreby vojny, najmä na dedinách, ktorým sa nevyhol ani Spiš. Na dedinách prichádzali osobitné vojenské skupiny, ktoré robili kontrolu a každém rolníkovi určili, čo má odovzdať. Brali všetko, obilie, zemiaky, ošípané, dobytok atď. Stávalo sa, že aj matke s malými deťmi, ktorej muž bol na vojne, vzali dokonca poslednú kravíčku. Zrekvirované kravy, jalovice či iné zvieratá museli naši rohlíci sami doviesť až do Spišskej Belej (35 km), kde bola železničná stanica.

Ako som už spomenul, do armády povolávali čoraz mladšie ročníky, ktoré po krátkom zaškolení posielali na front, najprv na ruský, neskôr aj na taliansky. Zakaždým, keď odchádzal nový ročník brancov, po dedinách sa ozýval pláč a horekovanie matiek, sestier či príbuzných odládzaných. Ved' každý sa bál, že sa už nevrátia. A veru viacerí sa nevrátili. Na druhej strane po každej prehranej bitke sa mnohí vojaci rakúsko-uhorskej armády dostávali do zajatia. Boli medzi nimi i viacerí Fridmančania. Nakolko sa mi podarilo zistiť, do ruského zajatia sa dostali šiesti obyvatelia našej obce: Andrej Gurčák, Valent Devera, Jozef Brinčka (Iglor), Michal Pavlík (Kogut), Andrej Iglar a Michal Brinčka (Barbarek). Naproti tomu do talianskeho zajatia sa dostali: Ján Pavlík, Ján Galík, Vojtech Pisarčík a ďalší. Dá sa konštatovať, že net ani jednej obce na Spiši, z ktorých by sa niekto nedostal do zajatia. O padlých ani nehovoríme.

Život v zajatí bol veľmi ľažký. Podľa rozprávania tých, čo to zažili, značne lepšie podmienky mali zajatci v Rusku. Miestne obyvateľstvo sa k nim chovalo celkom slušne, pomáhalo im dodávkami potravín, takže ich život bol znesiteľný. Niektorí zajatci sa tam dokonca vyučili za remeselníkov, kováčov, stolárov, murárov a pod. Naproti tomu podmienky v talianskom zajatí boli strašné. Zajatcov tam po-

važovali doslova za otrokov. Trpeli hladom a museli ľažko pracovať. Síce talianski vojaci neboli voči nim takí zlí, zato ci-vilné obyvateľstvo ich nenávidelo a bolo voči nim brutálne. Stačilo, keď sa zajatec len trochu vzdialil od tábora, už sa nevrátil. Vela zajatcov zahynulo. Ich situácia sa začala zlepšovať až vtedy, keď v Taliansku začali organizovať čs. vojenské jednotky, z ktorých neskôr vznikla čs. legia. Nebyť toho, nevela zajatcov by sa vrátilo domov.

Ekonomická situácia v Rakúsko-Uhorsku sa v súvislosti s vedením vojny, - ako som už spomínať, - čoraz viac zhoršovala. Preto vláda vypísala národnú pôžičku. Občania mali vplácať na štátne konto svoje úspory, ktoré sa im podľa príslušov mali po vojne vrátiť aj s vysokými úrokmi. Do agitácie za pôžičku cirkevná hierarchia zapojila aj kňazov, ktorí počas kázní a pri iných príležitostiach nahovárali ľudí, aby svojimi vkladmi prispievali do štátnej pokladne. Aj u nás vo Fridmane vtedajší farár Štefan Andrašovský, ktorý pochádzal z Mníška nad Popradom, viackrát o tom hovoril v našom kostole. V tom čase, ako som o tom písal v jednom z predošlých čísel Života, kežmarská banka predávala dvorské pozemky vo Fridmane. Kto bol obozretný, kúpil za pôžičku dvorskú parcelu, kým ostatní, naivní, ktorí sa spoliehali na vysoké úroky po vojne, všetko stratili. Totiž po vojne sa Rakúsko-Uhorsko rozpadlo a pôžičku nemal kto vrátiť.

Zhoršovala sa aj situácia rakúsko-uhorskej armády, ktorá medziiným pociťovala veľký nedostatok zbraní a streľiva. V súvislosti s tým do dedín prichádzali osobitné vojenské skupiny a rekvirovali kostolné zvony, aby ich neskôr pretavili na delá a iné vojenské potreby. Nejedna spišská obec stratila vtedy svoje zvony. Nevyhol sa tomu ani Fridman, od kiaľ vojaci zobraли tri zvony: veľký, ktorý sa volal Urban, stredný - pomenovaný Najsvätejšie srdce Ježiša a najmenší, umieráčik, ktorý sa volal Zuzana. Keď teda prišla k nám po zvony vojenská skupina, zhromaždili sa pred kostolom takmer všetci obyvateľia obce. Vtedy sa posledný raz ozval hlas zvonov, ktorý sprevádzal čoraz hlasitejší pláč Fridmančanov. Podľa očítých svedkov bol vraj pláč hlasnejší ako zvuk zvonov. Farár Š. Andrašovský prednesol rozlúčkovú kázeň, v ktorej popísal úlohu každého zvona a pripomenal, že ich hlas oznamoval Fridmančanom radostné zvesti, slávnosti, ale aj smutné chvíle, keď odprevádzal na večný odpočinok zosnulých obyvateľov obce. Nakoniec zvony spustili na zem, naložili na vozy a takto ich sami Fridmančania museli odviezať na železničnú stanicu v Nowom Targu. Keď sa vozy pohli, sprevádzala ich smútočná pro-

cesia obyvateľov až do susednej obce Děbno, kde sa s nimi navždy rozlúčili. Ešte poznámenám, že vojaci nechali Fridmančanom jeden zvon pomenovaný Stanislav, ktorý sa zachoval podnes. V poslednom období namaontovali naň zvláštne elektronické zariadenie a dnes tento zvon odbija hodiny vo Fridmane.

Podobné scény sa odohrali aj v iných obciach. Samozrejme vyskytli sa však aj obce, v ktorých obyvatelia nečakali nečinne na rekvíraciu, ale svoje zvony sami demonovali a ukryli v lese. Fridmančania to nemohli urobiť, keďže v obci sa nachádzala policajná stanica a iné orgány štátnej správy, ako napr. Obvodný notársky úrad a pod.

V roku 1918 sa konečne skončila prvá svetová vojna a postupne sa domov začali vraťať i vojnovi zajatci. Z talianskeho zajatia sa mnohí vojaci vrátili už ako príslušníci československej legie. Trochu neskôr sa vrátili aj zajatci z Ruska. Koniec vojny znamenal pre ľudí veľkú radosť, najmä v tých rodinách, ktorých príslušníci sa šťastne vrátili domov. Žiaľ, mnohí sa nevrátili a ich rodiny ešte dlho smútili. S koncom vojny a návratom vojakov sa spájajú ešte iné udalosti, rozbijanie kríkiem, obchodov a pod., ale to je už celkom iná kapitola.

Koniec vojny v roku 1918 a rozpad Rakúsko-Uhorska priniesol slobodu mnohým iným národom. Medziiným vznikla slobodná Polská republika, ale aj samostatná Československá republika, ku ktorej po vojne patril Spiš i Orava. Žiaľ, o dva roky neskôr sa situácia Spišiakov a Oravcov úplne zmenila. Ako mnohí vedia, o ich príslušnosti mal rozhodnúť plebiscit, ktorý sa však neušutočnil, a tak v dôsledku rozhodnutia Rady veľvyslancov v Spa sa v roku 1920 horná Orava a severný Spiš dostali k Poľsku.

Vrátim sa však ešte k fridmanským zvonom. Boli v obci potrebné a tak Fridmančania začali zháňať peniaze, urobili zbierku a už v dvadsiatych rokoch objednali v lejári nové zvony - veľký a stredný. Veľký zvon, tzv. Bratský, má nápis Svätá Mária Škapuliarska oroduj za nás. Druhý, menší, sa volá Srdce Pána Ježiša. Veľký zvon sa preto volá Bratský, lebo vo Fridmane sa už oddávna uctievala Panna Mária Škapuliarska. Vzniklo tu dokonca Škapuliarove bratstvo, ktorého členmi sú nielen Fridmančania, ale aj viacerí obyvateľia okolitých obcí.

Na záver ešte jedna poznámka. Na nákup zvonov vo Fridmane prispievali aj miestni Židia. Značnú sumu venoval najmä jeden z nich - Móric Fridman, ktorý si zaželal len jedno, aby mu, keď zomrie, zazvonili. Tak sa aj stalo. Keď odišiel do večnosti - bolo to práve na Nanebovstúpenie Pána - zvonili mu všetky fridmanské zvony.

JÁN BRINČKA

NAŠI ZLATÍ JUBILANTI

Každý rok niekoľko krajanských manželských dvojíc oslavuje výročie zlatej svadby, čiže 50 rokov spoločného života. Pre jubilantov a ich rodiny je to významná životná udalosť, ktorá si určite zaslúží aj našu pozornosť. Začiatkom tohto roka si svoj sobáš spred 50. rokov pripomienuli dva manželské páry Šoltýsovcov z Novej Belej.

Mária a František Šoltýsovci

sa rozhodli spojiť svoje životné osudy 28. januára 1951. Obaja pochádzajú zo slovenských rolníckych rodín. Mária (rod. Klukošovská) sa narodila 10. augusta 1930 v Novej Belej. Detstvo a mladosť strávila v rodnej obci, kde musela spolu so súrodencami: bratom Andrejom a sestrami Angelou a Annou, pomáhať v práci na rodičovskom hospodárstve, samozrejme popri návštive školy. Mária spolu so svojimi vrstovníkmi chodila najprv do poľskej školy a neskôr do slovenskej. Podobne ako jej, aj Františkovi (nar. 28. septembra 1921) ubehlo detstvo na pasení kráv, pomáhaním rodičom v poľných prácach a návštive školy. Keďže bol starší, chodil len do poľskej školy. Významným medzníkom v jeho živote bola druhá svetová vojna, keď musel roku 1941 narukovať do Popradu na trojmesačný vojenský výcvik. Po jeho absolvovaní bol s celým oddielom vyslaný na východnú frontu. Po dlhej ceste vlakmi sa dostal do okolia Minska, kde ho zaradili do záložnej jednotky. V Rusku na fronte strávil osemnásť ľažkých mesiacov. Potom ho prepustili do civilu, lebo doma ostal len otec, ktorý bol v pokročilom veku a už nevládal robiť na hospodárstve. Tým sa však jeho vojnové útrapy neskončili. V roku 1944 dostal opäť povolávací rozkaz do Popradu, od kiaľ sa v rámci Čs. armády zúčastnil oslobodzovania Československa. Po niekoľkých mesiacoch ho odvelili na Slovensko - na Žitný ostrov, kde zaškoľoval regrútov. Konečne

prišiel koniec vojny, čo pre Františka znamenalo definitívny návrat domov.

Po vojne sa život pomaličky dostával do starých kolají a František začal pomýšlať na manželstvo. Do oka a aj do srdca mu padla Mária, ktorú si v roku 1951 zobil za manželku. Ako dnes spolu spomínajú, svadbu nemali príliš bohatú, vedľa ktorého si to vtedy mohol dovoliť. Hned z kostola išli svadobníci najprv do domu Márie, potom k Františkovým rodičom, kam sa Mária dostala za nevestu. Po svadbe sa mladomanželia pustili do práce na spoločnom gazdovstve. Postupne prišlo na svet ich 7 detí: synovia Ján, Valent, František a Marek a dcéry Mária, Katarína a Helena. Žiaľbohu, Mária, ktorá bola chorá na srdce, zomrela vo veku 5 rokov. Našťastie ostatné deti vyrástli zdravé a dnes už majú svoje rodiny. Ján, František a Helena vysteckovali do Ameriky, Marek ostal na rodičovskom gazdovstve, Valent a Katarína tak tiež žijú v Novej Belej.

František popri hospodárstve pracoval 35 rokov ako školník, kym Mária bola 20 rokov upratovačkou v miestnej škole. Najťažšie im bolo, ako dnes obaja vratia, úplne na začiatku spoločného gazdovania. Spoločne však, v zhodnom nazívaní, dokázali prekonáť všetky ľažkosti a jeden druhému boli po celý čas veľkou oporou. Dnes im starobu spríjemňuje 25 vnukov a 1 pravnuk.

Katarína a Ján Šoltýsovci,

podobne ako František a Mária, pochádzajú zo slovenských rolníckych rodín. Rodičia

Kataríny - Jakub a Anna Findurovci, gazdovali na nevelkom hospodárstve. Neraz im bolo aj ľažko, najmä počas prvej svetovej vojny, keď Jakub strávil na fronte 4 roky. To si však Katarína, narodená 19. júna 1929 v Novej Belej, nemôže pamätať. Mala ešte štyroch súrodencov: bratov Františka a Andreja a sestry Annu a Máriu. V rodnej obci

Mária a František Šoltýsovci

Katarína a Ján Šoltýsovci

navštěvovala slovenskú základnú škola. Aj keď patrila medzi najlepšie žiačky a chcela pokračovať v ďalšom štúdiu, musela po skončení školy ostať doma a pomáhať na hospodárstvo. Ján Šoltýs sa narodil taktiež v Novej Belej 21. apríla 1923. Keďže bol starší, navštěvoval poľskú základnú školu. Mal brata Silvestra a sestry Filoménu a Helenu. Tesne pred koncom vojny jeho rodinu postihla tragédia, keď Nemci zastrelili Silvestra. Podobne ako Katarína, aj Ján stráví detstvo a mladosť v rodnej obci, kde pomáhal rodičom na hospodárstve. Niekoľko koncom štyridsiatych rokov začal častejšie chodieť k Findurovcom, u ktorých sa mu zapáčila dcéra Katarína. Keďže aj ona jeho city opätovala, rozhodli sa zosobásiť. Svadbu mali 29. januára 1951 v miestnom kostole, teda na druhý deň po svadbe Františka a Márie.

- Svadbu sme mali v stredu, - spomína Katarína, - keďže vtedy sa všetky sobáše konať v strede týždňa, nie ako dnes - v soboty. Svadbu sme mali skromnejšiu, nič však na nej nechybalo. Po sobáši sme sa podľa vtedajšieho zvyku, hostili najprv v našom dome, potom u manželových rodičov, kam som išla za nevestu. Na manželovi som si vtedy, a aj po celý život najviac vážila to, že nepil. Ved pre alkohol je v manželstve najviac nešťastí.

Spoločný život Jána a Kataríny však neboli vždy na ružiach ustlaný. Rok po svadbe Katarína počas poľných prác zmokla a prechladla, v dôsledku čoho ochorela na zápal obličeiek. Vyše pol roka strávila v nemocnici, ale následky ochorenia už cítila po celý život. Postupne sa im narodili štyri deti: synovia Vendelín a Ján a dcéry Anna a Mária. Všetky sa už osamostatnili, Ján ostal na rodičovskom hospodárstve, ostatné majú vlastné gazdovstvá v Novej Belej. Samozrejme, z gazdovania by bolo ľažko využiť, preto sa Ján koncom 60-tých rokov zamestnal pri výstavbe kultúrneho domu v Novom Targu. Potom pracoval ako strážca novotarskej mliekarne, neskôr zimného štadiónu a nakoniec pohostinstva v Lopu-

MUZIKANTI Z HARKABUZA

Viacerí starší krajania mi neraz hovorili, že voľkedy bolo na našich dedinách viac muzikantov ako dnes. Aj keď ich nikto neučil, každá oravská obec mala aspoň jednu dobrú ľudovú kapelu. Niekde ich bolo aj viac. Čokoľvek by sme nepovedali, huslistov bolo skutočne hodne, čoho názorným príkladom je rodina Rapáčovcov z Harkabuza, medzi nimi aj Jozef Rapáč, o ktorom chceme dnes napísat pár slov.

Jozef Rapáč sa narodil 16. februára 1920 v chudobnej slovenskej rodine Jána a Jozefíny Rapáčovcov v Harkabuze. Mal troch starších súrodencov - Jána, Floriána a Eugena. Najstarší Ján sa oženil s mlynárikou, majitelkou vodného mlyna a čoskoro sa aj on stal znamenitým mlynárom. Chodili k nemu mlief obilie nielen Harkabuzania, ale aj obyvatelia okolitých obcí - Podsrnia, Podvlnka a Bukoviny. Popri mlynárstve sa vyznal aj v kováčstve. Mal nevelkú kováčsku dielňu, v ktorej, keď nemal prácu vo mlyne, podkúval kone, robil pluhy, vozy, motyky, sekery a iné náradie potrebné na hospodárstvo. Bol všeobecne nadaný. Jeho veľkou väšňou bolo čítanie kníh, v tom aj slovenských povestí. Keďže mal znamenitú pamäť, dokázal potom, najmä počas dlhých zimných večerov, porozprávať u susedov všetko, čo si prečítal. Mal veľký rozprávačský talent, takže jeho rozprávanie - samozrejme v slovenčine - sa nezriedka pretiahlo do neskorej noci. Všetci ho radi počúvali, najmä deti, ktoré priam s otvorenými ústami hltali každé jeho slovo. Jeho rozprávania mu spravidla vystačili na celú

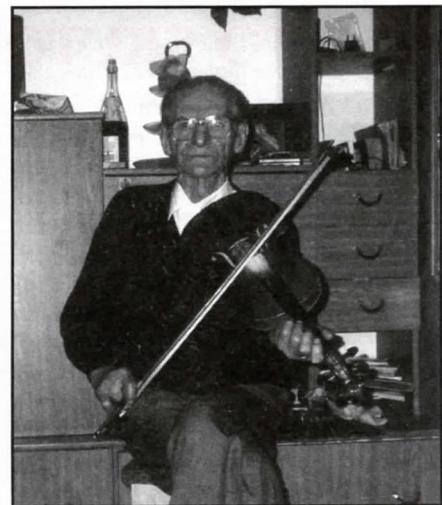
zimu. Ján bol navyše aj dobrým muzikantom, poznal mnoho slovenských pesničiek, ktoré hrával na svadbách a pri iných príležitostach.

Ďalší brat, Florián Rapáč, bol - dalo by sa povedať - náš veľký národovec. Hneď po vojne sa aktívne zapojil krajanského hnutia. Spolu so Zubričanmi Jánom Kovalíkom i Eugenom Kottom, ako aj s kr. Kolodejom z Podsklia a ďalšími chodil po Orave a pomáhal organizovať miestne skupiny Spolku. Nechýbal ani v krajanskej delegácii, ktorá išla na čs. konzulát do Katowíc poradiť sa, ako majú zakladat Spolok. Florián, ktorý bol taktiež hudobníkom, už žiaľ, nežije, ale krajania sú mu podnes vďační za jeho aktivity.

Tretí z bratov, Eugen, by sa azda nemohol volať Rapáč, keby tiež neboli muzikantom. Hrával na husliach a - treba povedať - dobre hral, medziiným na zábavách, svadbách a pod.

Hudobne azda najnadanejší z bratov Rapáčovcov je najmladší Jozef. Vie hrať nie len na husliach, ale aj na trúbke. Keď si však na cirkulárke usekol dva prsty z pravej ruky, musel trúbku zavesiť na klinec, ale na husliach nadalej hráva. Dá sa povedať, že bez neho by sa nezaobišla ani jedna svadba nie len v Harkabuze, ale aj v iných okolitých obciach. Bol dlhé roky členom krajanského folklórneho súboru v Harkabuze, s ktorým pochodzi celú Oravu, ba bol viackrát i na Slovensku. Vystupoval nie len na krajanských podujatiach, ale aj na iných hudobných a folklórnych prehliadkach. Za svoju majstrovskú hru na prehliadke v Zákopanom ho dokonca vyznamenali medailou Ministerstva kultúry a umenia. Jozef Rapáč bol však nie len muzikantom, ale aj znamenitým tančníkom. Svojím tančiním umením, najmä čardášom a inými oravskými tancami, očaril obecenstvo medziiným v Kazimierzi nad Vislou, v Puławach, Krakove a inde.

Jozef Rapáč má doma množstvo rôznych diplomov a iných pamiatok z obdobia svojej umeleckej činnosti, na ktorú mu ostali milé spomienky. Zaspomína si pri mne aj na svoje detské roky, keď ho rodičia počas žatevých a iných poľných prác nechávali v kolíske doma pod opatevou starších bratov. Keďže im nijakovsky nechcel zaspáť, nemohli ho takto nechať, aby sa išli pohrať s kamarátmi. Nakoniec bratia, huncúti, predsa len prišli na nápad, aby ho prinútili k spánku. Pripravili čaj, do ktorého vliali za pohárik alkohol a dali mu to vypíť. Neprešlo ani pár minút a milý Jožko spal ako zabitý. No a bratia mali potom niekoľko hodín voľne a mohli sa hrať. Zopakovali to vraj niekoľkokrát, až sa na-

Jozef Rapáč so svojimi husličkami

koniec rodičia dovtípili a chlapci dostali poriadny výprask.

- Aj fajčiť som sa naučil v mladom veku, keď som mal asi 4 - 5 rokov, - hovorí J. Rapáč. - Moji rodičia fajčili. Okrem toho chodili k nám susedia zahrať si s otcom karty. Často v izbe tak nadymili, že ich pri stole takmer nebolo ani vidieť. Mne dym akosi neprekážal, práve naopak, a zakaždým som len čakal, kedy susedia odídli, aby som si potom niekde v kútku potajomky zafajčil cigaretu, ktorú som otcovi nebadane vytiahol z krabičky. Odvtedy prakticky fajčím dodnes. Hoci už mám na krku osemdesiatku, cigarety mi nadalej chutia.

V roku 1941 dostał Jozef Rapáč z armády povolávací lístok a musel narukovať do Podolinca. Mal šťastie, lebo popri vojenskej službe mohol spolu s ďalšími brancami navštěvoval aj poľnohospodársku školu, kde sa učili moderné hospodářství. Keď vojenská správa prevezala v susedstve mesta istý majetok, mohli si tam nadobudnúť vedomosti overiť aj v praxi pri obrábaní pôdy, sejbe, žatve a iných poľných práciach. Asi o rok neskôr zomrel Jozefov otec, čo bolo postačujúcim dôvodom, aby ho armáda prepustila domov.

Po návrate z vojenčiny prevzal Jozef po otcovi časť majetku a stal sa gazdom. V roku 1943 sa oženil z mladou krajankou z Podsrnia. Vychovali spolu sedem detí - päť dcér a dvoch synov. Všetci sú už na svojom. Veľkým úderom bola preňho smrť manželky, ktorá mu bola oddanou a vernou družkou. Nie je však sám, býva spolu so synom. Zdravie mu ešte slúži, rád si prečíta Život a vo voľnom čase sa zaoberá ručnou výrobou šindľov. Muzika ho nadalej veľmi teší a zakaždým, keď má dobrú náladu, zájde do klubovne porozprávať sa s krajanmi, pospomínať, no a samozrejme zahrať si na husliach. Do ďalších rokov mu želáme mnoho zdravia a milých, pokojných slnečných chvíľ.

FRANTIŠEK HARKABUZ

Text a foto: JÁN BRYJA

AKO TO SKUTOČNE BOLO (3)

POKRAČOVANIE Z Č.3/2001

Poľské orgány opäťovne vyzývali slovenských učiteľov, aby urýchlene ukončili školský rok a odstahovali sa na Slovensko. Napokon boli slovenskí učitelia násilne vystahovaní v auguste 1945. Ako uvádzá Kwiek v citovanom diele, poľské školstvo na Spiši a Orave sa nachádzalo vo veľmi ťažkej situácii. V septembri 1945 nebola činná ani jedna škola... Slováci často neposielali svoje deti do poľských škôl.

Po odchode slovenských učiteľov ostali na Spiši a Orave zo slovenskej inteligencie len kňazi. Aj tito však dostali koncom novembra 1945 príkaz, aby sa do 48 hodín vystahovali. Postupne boli vypuštení všetci slovenskí kňazi, medzi nimi aj takí, ktorí sa narodili na tomto území. Ako sa to dialo, možno nazrieť aj do krivého zrakadla Machejkovho líčenia.

Útlak, hospodársky a kultúrny, je však len malou čiastkou utrpenia, ktorému bolo vystavené slovenské obyvateľstvo. Najhroznejšie boli národnostné prenasledovania, väznenia a trýznenia. Niet tu takmer rodiny, ktorá by nebola postihnutá a ktorej niektorý člen neboli väznený, stýraný alebo sa musel zachrániť útekom do ČSR. Pritom bolo dokázané, že vtedajšie poľské orgány prenasledovali Slovákov bez ohľadu na ich politické prevedenie. Na Slovensko bolo nútených ujsť aj mnoho partizánov, ktorí bojovali v rôznych partzánskych skupinách, a mnoho vojakov Československého armádneho zboru zo ZSSR. Všetky tieto činnosti poľských orgánov boli podrobne uvedené vo verbálnych nótach MZV ČSR. Najobsiahlejšia bola nóta zo 6. mája 1946, uverejnená vo štvrtfročníku MOST č. 1-2/1998, z ktorej som niekoľko častí, týkajúcich sa udalostí z 15. apríla 1946 v Novej Belej, uviedol vo svojom článku v Živote č. 4 v apríli 2000.

Hoci je to pre Urbankowského červené súkno, musím opakovať a trvám na tom, že k podstatnému upokojeniu pomerov na tomto území došlo až po podpísaní zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi ČSR a Poľskou republikou 10. marca 1947 vo Varšave a po zlikvidovaní Ogňovej bandy. Svojimi apodiktickými tvrdennami o opaku ma B. Urbankowski priamo vyzval, aby som vo svojej odpovedi uviedol skutočnosť, ktoré nezvratne svedčia o reálnosti mojich tvrdení. Zložitosti ďalšieho vývoja (a súčasný stav) tomu neuberajú na hodnovernosti, práve napak.

Neoddeliteľnou súčasťou spomínanej medzištátej zmluvy bol Dodatkový protokol, ktorý okrem iného zabezpečoval Čechom a Slovákom v Poľsku a Poliakom v Československu na základe vzájomnosti možnosti národnostného, politického, kultúrneho a hospodárskeho rozvoja (školy,

spolky, družtvá...) Tu musím poznamenať, že aj po prvej svetovej vojne uzavreli čs. a poľská vláda zmluvu o otázkach právnych a finančných, v ktorej boli veľmi podrobne zakotvené zásady vzájomnej ochrany práv našich menšíň. V praxi však Slováci v Poľsku menšinové práva nemali, pretože poľská strana slovenskú národnosť na Orave a Spiši jednoducho neuznávala a veľmi kategoricky ju odmietala uznať.

Vychádzajúc z potreby zabezpečiť dodržiavanie priyatých a dohodnutých záväzkov, dohodli sa vysoké zmluvné ztrany otvoriť generálny konzulát PR v Ostrave a konzulát ČSR v Katowiciach. Do Ostravy nastúpil za generálneho konzula PR p. Wengierów a do Katowíc za konzula Matej Andráš. Tieto konzuláty začali vykonávať okrem bežnej konzulárnej agendy aj agendu, ktorá prislúcha len veľvyslanectvám. Pán Wengierów mal poľskú menšinu sústredenú na Českom Tešínsku s vybudovaným poľským školstvom a rozvinutým spoločensko-politickej životom, ako tomu bolo už v období 1920-1938. V Poľsku sme naproti tomu mali sústredenú slovenskú menšinu na Orave a Spiši bez akýchkoľvek práv, preto bolo treba začínať celkom od nuly. Česká menšina bola sústredená v obvode čs. konzulátu v dvoch oblastiach na bývalých nemeckých územiach na Střelínsku (Strzelin) južne od Wrocławia a v Kladsku v susedstve Náchoda (Chudobá-Kudowa a Duszniki). Na Střelínsku žili potomkovia českých exulantov zo 16. storočia a v Kladsku presahoval český živel z Čiech do bývalého Nemecka na tomto jedinom mieste štátnej hranicu. Udržovanie týchto českých enkláv medzi novoosídlovaným poľským obyvateľstvom nebolo ľahké, a tak najmä střelínski Česi postupne odchádzali do Nemecka.

Po podpísaní Dodatkového protokolu bola aj poľská strana zaviazaná plniť priaté záväzky (a to na rozdiel od situácie spred vojny) voči slovenskej menštine. Boli si toho vedomí aj „komunisti“ vo Varšave, preto v apríli 1947 vyslalo varšavské ministerstvo školstva na Spiš a Oravu školského „vizitátora“ Stefana Baćkowského, ktorý po návrate mohol otvoriť v Jablonke na Orave a v Nižných Lapšoch na Spiši školy so slovenským vyučovacím jazykom. Mali to byť zberné školy s internátnymi. Z čs. strany sme formulovali stanovisko, že počet potrebných škôl možno určiť len na základe počtu žiakov prihlásených v normálne uskutočnených zápisoch vo všetkých obciach. Po otvorení spomínaných 2 slovenských škôl v septembri 1947 bola poľská strana - vzhľadom na značný počet prihlásených slovenských detí - nútene zriadila v polovici školského roka 1947/48 ďalších 8 škôl. Po zdĺhavom vyjednávaní medzi čs. veľvyslanectvom vo Varšave a poľským ministerstvom zahra-

ničných vecí, dňa 5.11.1948 oznámilo poľské ministerstvo školstva, že sú predpoklady pre otvorenie 33 slovenských škôl, do ktorých bolo zapísaných 2308 detí, pričom podľa našich odhadov ostalo nezapísaných ešte asi 1465 slovenských detí.

Katastrofálna bola situácia s učiteľmi, ktorí mali na slovenských školách učiť. Čs. strana prejavila ochotu vyslať potrebné učiteľské sily zo Slovenska, čo však poľská strana neakceptovala a vo februári 1948 usporiadala v Krakove jednomesačný kurz za účasti 35 frekventantov, ktorí však v žiadnom prípade nemohli získať kvalifikáciu pedagógov pre slovenské školy. Poľské MZV prejavilo napokon v lete 1949 zásadný súhlas s vyslaním učiteľov z ČSR, ale ich počet obmedzovalo na 5 až 6. My sme zastávali názor, že v každej slovenskej škole by mal byť aspoň jeden slovenský učiteľ. Nakoniec bola otázka vyslania učiteľov z ČSR spojená poľskou stranou s otázkou vyslania učiteľov z Poľska na poľské školy v ČSR. Rokovania medzi poľským veľvyslanectvom v Prahe a čs. ministerstvom školstva boli v októbri 1948 ukončené s tým výsledkom, že z Poľska má príť do ČSR 24 učiteľov a z ČSR do Poľska taktiež 24, z toho 20 na slovenské školy Spiša a Oravy a 4 na české školy v Kladsku a Střelínsku. Túto dohodu však neakceptovali činitelia vo Varšave s poukazom na to, že nemôžu pristúpiť na recipročné vyslanie 24 učiteľov pre pár tisíc Slovákov na Spiši a Orave za 24 učiteľov vraj pre stotisíc Poliakov na Tešínsku. Pritom stav poľských škôl na Tešínsku bol 1. októbra 1948 takýto: 170 tried národných škôl s 5168 žiakmi, 67 tried meštianskych škôl s 2416 žiakmi, 17 tried gymnázií so 444 žiakmi, 3 triedy odborných škôl so 112 žiakmi a 32 tried materských škôl. Na týchto školách (okrem materských) pôsobilo 282 učiteľov a gymnaziálnych profesorov, pričom to boli zásadne kvalifikovaní učitelia poľskej národnosti, a to tak pred r. 1938, ako aj po r. 1945.

Maximálny počet slovenských učiteľov, vyslaných do Poľska, dosiahol počas môjho pôsobenia do r. 1950 počet osemnásť. No treba zdôrazniť, že slovenské školstvo na Orave a Spiši sa obmedzovalo len na prvé štyri triedy základných škôl, o vyšších triedach a o materských školách nebolo ani reči. Slováci na Orave si priam svojpomocne postavili slovenské lycium, ktoré začalo pôsobiť v roku 1951, no dnes už niet v ňom ani stopy po slovenských začiatkoch, ani v archívoch.

Pohľad do minulosti nás poučí, že slovenské obyvateľstvo Spiša a Oravy bojovalo o slovenské školy hned po pripojení k Poľsku v r. 1920, no ich úsilie vtedy bolo mŕne, pretože Československo ich ponechalo úplne ich osudu. Najlepším dôkazom tohto zápasu je článok školského inšpektora v Nowom Targu Wendelina Habera v časopise Gazeta Podhalańska, ročník XVII., č. 40 zo 17.VIII.1930 pod názvom Walka o Szkoły polską na Spiszu

i Orawie (Zápas o poľskú školu na Spiši a Orave), v ktorom okrem iného uvádzajú: „Tak Spišiaci, ako aj Oravci, boli v značnej časti nadchutný sympatiemi a istého druhu gravitáciou k československému štátu, špeciálne k Slovensku. Po obsadení obcí Poľskom boli dosadení do všetkých obcí poľskí učitelia, vo všetkých školách sa učí len poľsky. Rodičia nechceli posielat deti do poľských škôl, prichádzali na školský inšpektorát do Kežmarku a s plácom prosili o vymenovanie slovenských učiteli. V niektorých obciach až v tomto školskom roku boli rodičia trestom donútení posielat deti do poľskej školy...“

Ako J. Kwiek uvádzá v citovanom diele, katolícka cirkev dôsledne bránila poľskosť týchto území. Miestne fary boli postupne obsadzované poľskými kňazmi. Mimoriadne aktívne vystupoval už spomínaný kňaz Ferdinand Machay. V júli 1945 uverejnili členovia v krakovskom denníku Dziennik Polski, v ktorom okrem iného napísali: „Zo slovenskej strany stráži hranicu sovietska hraničná stráž, zo strany poľskej zasa stráži hranicu oravskú, prípadne spišská milícia. Z právneho hľadiska obidve zákutia patria Poľsku, v skutočnosti tu však nikto nevládne, len je tam teror milície a milíciu vedú členovia germanofílskej slovenskej gardy pod velením - najmä na Orave - zbehov zo Slovenska, ktorí sa chcú očistiť od rozličných previnení a horlivosti v prospech Nemecka. Títo politickí zbehovia s pomocou

dvoch slovenských kňazov (najmä vikára v Podhradí) zorganizovali politickú mätež proti Poľsku...“

Len stručne na margo poznamenávam, že je skutočne až dojímavé, ako sa v argumentácii zhoduje Machejek komunista s Machayom kňazom, no pravda bola jedna: nešlo o nijakých zbehov zo Slovenska, len o miestnych občanov, ktorí podnikali všetko, aby ich obce ostali pri Slovensku.

Cirkevná vrchnosť zastávala stanovisko, že tu nieslo slovenského obyvateľstva, že „len pod vplyvom nemeckým a v dôsledku pripojenia k Slovensku, vytvorili tam samostatnú slovenskú národnosť,“ ako napísal arcibiskup A. Sapieha 14. marca 1948 krakovskému vojvodovi. Vraj na území Oravy a Spiša je naproti tomu obyvateľstvo „magurské“ a vytváranie národnostných rozdielov nemá nijaké opodstatnenie. Jestvujúce rozbroje považovali za výsledok československej agitácie, podporovanej „materiálnymi nádejami“. Cirkevná vrchnosť požadovala od štátnych orgánov radikálne kroky proti slovenskej agitácii. Za neprípustné považovala zatváranie očí pred takmer otvorenou činnosťou slovenských agitátorov v Poľsku a navštevovanie Spiša a Oravy úradníkmi slovenského konzulátu v Katowiciach bez asistencie poľských úradníkov. Splnenie týchto podmienok malo tvoriť - v očiach predstaviteľov cirkvi - záruku pokoja, čiže *tak ako bolo pred vojnou...*“ (Kwiek, cit. d., str. 187).

Rokovania, ktoré predstavitelia čs. zastupiteľských úradov v Poľsku mali s poľskými štátnymi reprezentantmi, nevedli ku kladným výsledkom, keďže sa tito bránili tvrdením, že do cirkevných vecí nemôžu zasahovať. Preto sme 20. marca 1948 spolu s čs. výkonským komisárom vo Varšave p. Hejretom navštívili v Krakove arcibiskupa-metropolitu kardinála knieža Adama Sapiehu a požiadali sme ho, aby pôsobil pre vytváranie priebežných vzťahov medzi miestnymi Slovákm a cirkevnými činiteľmi na Orave a Spiši. Kardinál Sapieha nám prisľubil, že osobne zájde do tejto oblasti. Rozhovor však ukázal, že je príliš zhovievavý k činnosti oravských a spišských duchovných. Eutoval, že sa z tejto veci robí politika, ktorá vraj rozoštváva ľud. Miestne horské obyvateľstvo vraj rozumie poľštine, takže by vôbec nemuseli byť ťažkosti, nebyť politického vplyvu a hlavne „nemeckých zásahov“ v čase vojny. Počas rozhovoru prejavil informovanosť o mojom pôvode zo Ždiaru. Ako ukázali ďalšie skúsenosti, návšteva u kardinála Sapiehu neprinesla zlepšenie. Vtedy som ešte nepoznal listy spišského biskupa J. Vojtaššáka najvyšším predstaviteľom poľskej cirkevnej hierarchie v záujme slovenského obyvateľstva na Spiši a Orave z obdobia tesne po vojne i potom po jeho prepustení z väzenia z českého vyhnanstva po 20 rokoch. Vôbec sa neunúvali odpovedať mu.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRÁTKO ZO SPIŠA

Koncom februára sa v nowotarskej reštaurácii Ruczaj konala milá slávnosť, venovaná manželským párom z gminy Nowy Targ, ktoré v tomto roku oslavili 50. výročie spoločného manželského života. 29. manželským dvojiciam, v tom niekoľkým zo Spiša, zablahoželal o.i. vojt gminy Ján Smarduch a predsedu gminnej rady Franciszek Jachymia.

Pri príležitosti Svetového dňa Spišiakov súkromné vydavateľstvo Szafran vydá Malý slovník spišských obcí. Kniha bude obsahovať opisy 181 obcí zo slovenskej a 13 z poľskej časti Spiša. Každá obec má byť v nej predstavená zo zemepisnej, historickej, politickej, kultúrno - spoločenskej a športovej stránky. Slovník, ktorého autorom je Slovák Marcel Kopkáš, by sa mal dostat do kníhkupectiev v polovici júna t.r.

25. februára t.r. sa na poľane Sosny v Nedeci konali lyžiarske preteky o Pohár predsedu skupiny vodných nádrží Nedeca a.s. Do súťaže v obrovskom slalome sa mohol prihlásiť každý. Startovalo až 160 pretekárov v rôznych vekových skupinách.

Aj v zime dochádza ku krádežiam. Takúto nepríjemnú skúsenosť si zo Spiša odnáša aj istý turista z Polkovíc, ktorému 19. februára t.r. v Čiernej Hore neznámy zlodej ukradol z kufra auta snowboardovú dosku v hodnote 600 zlotých.

V dňoch 17. a 18. februára t.r. sa v kaviarni nedeckého zámku a v Gminnom kultúrnom stredisku v Nedeci konal ďalší ročník tzv. Spišských zvykov. V prvý deň sa konala súťaž inštrumentalistov a ľudových rozprávačov, na druhý deň sa predstavili folklórne súbory. Žiaľ, aj

tento rok sa toto podujatie konalo bez účasti krajanov.

3. marca t.r. sa v nowotarskom Mestskom kultúrnom stredisku konala súťaž Miss nowotarskej zeme. Spomedzi 15. finalistiek porota vybrala najkrajšiu, ktorou sa stala 17-ročná Aleksandra Górkášová z Vyšných Lápkov, ktorá zvíťazila aj v kategórii Miss publiká. Aleksandra, ktorá vyhrala o.i. výlet do Grécka, horský bicykel a sadu kozmetických prostriedkov, postúpila do súťaže Miss Malopoľska. (jb)

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje dvojicu známych a oblúbených poľských showmanov, ktorých veľmi často môžeme vidieť v rôznorodých televíznych programoch, hudobných, zábavných a iných. Iste sa tieto dve osoby o koho ide, keď poviem, že televízia jeden z nich programov uvádzala pod jednoduchou hlavičkou M a M. Napíšte nám ich mená a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 2/2001 sme uverejnili fotografiu Maryle Rodowiczovej. Knihy

vyzrebovali: Katarína Tisončíková z Chyžného, Michal Król a Margita Radecká z Kacvín a Bartolomej Surma z Krempáčov.

ŠTYRI ROKY NA VOJNE

Ešte dnes žijú ľudia, ktorí na vlastnej koži zažili hrôzy 2. svetovej vojny. Hoci od jej ukončenia uplynulo už takmer 56 rokov, jednako sa stále vraciame k tým pohnutým rokom, a najmä k ľuďom, ktorí sa chtiac-nechtiac ocitli v samom centre vojnového diania - v zákopoch a na frontoch, kde museli prelievať svoju krv. Mnohí z nich nás už navždy opustili, niektorí však ešte žijú a dodnes si pamätajú tieto nepochybne najťažšie roky vo svojom živote. Ich rozprávanie nie je pre nás iba zaujímavým príbehom, ale aj poučením a najmä výstrahou do budúcnosti. Dnes si na vojnové časy zaspomíname spolu so Štefanom ZAJACOVCOM z Malej Lipnice, priamym účastníkom týchto dejinných udalostí.

Mladost

Narodil sa 15. decembra 1920 v Malej Lipnici v chudobnej slovenskej roľníckej rodine Vilhelma a Tekly (Kubackovej) Zajacovcov. Okrem Štefana mali ešte osem detí: Rozália, Františka, Annu, Petronelu, Vilhelma, Máriu, Jozefínu a Angelu. V takej početnej rodine sa z malého gazdovstva dalo len ľahko užiť, takže Štefanov otec odišiel ešte pred 1. svetovou vojnou za zárobkom do Ameriky, kde odpracoval vyše dva roky v bani. Po návrate domov sa však dlho netešil, keďže onedlho musel narukovať do Rakúsко-uhorskej armády a ďalšie roky strávil na frontoch v Srbsku, Čiernej Hore, Bosne a Hercegovine.

- Otec, - spomína Štefan, - sa po skončení vojny vrátil domov s podlomeným zdravím, takže dlho chorlavel. Spolu s ďalšími súrodencami som teda už od najmladších rokov musel pomáhať na gazdovstve. Medzitým som začal navštěvoval ľudovú školu, ale vychodil som len štyri triedy. Potom ma poslali do služby u farára Józefa Buroňa, kde som bol paholkom. Moje sestry Rozália, Anna a Petronela sa medzitým vydali, oženili sa a

Š. Zajac ako vojak slovenskej armády (spredu zľava)

brat František, takže rodičom bolo o niečo ľahšie.

Ked v roku 1940 odišla na Slovensko aj Štefanova mladšia sestra Mária, doma zostal už len on a sestry Jozefína a Angela.

Vojenčina

V septembri 1941 dostal Štefan povolávací rozkaz. Narukoval do Ružomberku k duhému delostreleckému pluku, kde spolu s ním slúžili aj jeho kamaráti Karol Stašik a František Gviždž.

- Po ľahkom dvojmesačnom výcviku, - pokračuje Š. Zajac, - nás začlenili do Rýchlej divízie a poslali na východný front. Dostali sme sa však len do Przemyśla, kde sme čakali šesť dní. Tu nás zastihol nový rozkaz, aby sme sa vrátili do Žiliny, kde sme boli v karanténnej stanici.

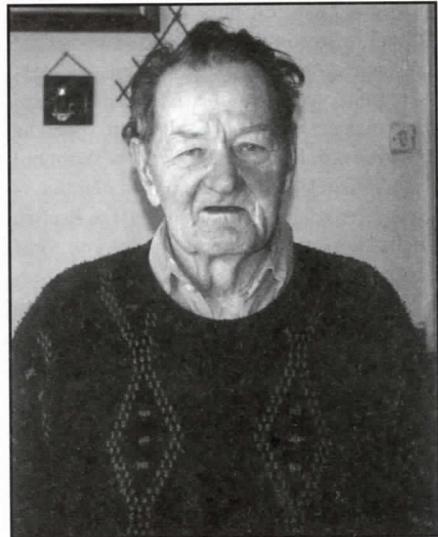
Po ďalších dvoch mesiacoch v Žiline Štefanovu jednotku prevelili do Topoľčian, potom na Oremov Laz a nakoniec do spojovacieho útvaru v Ružomberku, kde nadišiel rozkaz opäťovného odchodu na front.

- Tentoraz to už bola naozaj pravda, - spomína. - Nastúpili sme do dlhého vojenského vlaku a pohli sme sa smerom na Prešov, Košice a ďalej na východ. Pamäťam sa, že jedna lokomotíva našu vlakovú súpravu tiahala a ďalšie dve ju tlačili. Nie div, veď tam boli okrem veľkého množstva vojska aj ľahké delá, automobily, kone a munícia.

Vojenský ešalon sa po týždňovej strastiplnej púti nakoniec dostal do Novej Alexiovky pri Čiernom mori, odkiaľ slovenských vojakov po 14 hodinách jazdy dovezli do Volbromu na Kryme, kde prebiehala frontová línia. Bolo to v júni 1943. Tu vojaci budovali zákopy a iné opevnenia a plnili strážnu službu. Tu tiež Štefan prešiel svoj bojový krst.

- Červená armáda začala prudké ostreľovanie našich obranných postavení, - spomína Štefan, - všade sa rozprskovali črepiny granátov, ktoré hrozivo svišťali vo vzduchu a zasahovali všetko naokolo. Smrť číhala na každom kroku. Po niekoľkotýždňových bojoch konečne našu jednotku stiahli. Ustúpili sme do Mikolajovska na Ukrajinu a potom do Voznesenska, k rieke Prut.

Časť pluku šťastlivu prešla cez rieku po moste, no ostatnú len s veľkou námahou, keďže v noci most

Štefan Zajac dnes

zbombardovali lietadlá. Štefanova jednotka pokračovala v ďalšom ústupe cez Moldavsko a Rumunsko až k maďarskej hranici. Po jej prekročení postupovali v smere na Miškovec, kde ich, unavených dlhým ústupom, Nemci zajali a odzbrojili.

- Eskortovali nás, - pokračuje, - ažiekde k Debrecínu, kde sme kopali protitankové zákopy. Po niekoľkých týždňoch sa niektorým z nás podarilo zo zajatia ujsť. Maďarsko-slovenskú hranicu sme napokon prekročili v septembri 1944 v noci a dostali sme sa do Komárna.

Niekolko ďalších dní Štefan využil o.i. na krátku návštevu svojej sestry Márie, ktorá po odchode z Malej Lipnice (1940) žila v Dolných Krškanoch pri Nitre, kde býva dodnes. Po návrate k svojej jednotke v Komárne sa Štefan spolu s ďalšími vojakmi dostal do radov 4. čsl. brigády. Ako člen strážnej služby bol o.i. v Maďackách, Petržalke a na hrade Špilberk nedaleko Brna. Koniec vojny ho nakoniec zastihol nedaleko Nových Zámkov.

Konečne doma

- Domov, - pokračuje, - som sa vrátil v lete 1945. So svojou budúcou manželkou Irenou Kubackovou som sa zoznámil v zime 1946 na páračkách. Zobrali sme sa 2. februára 1948 v našom kostole sv. Štefana a po svadbe sme začali bývať u mojej mamy. Otec mi totiž zomrel krátko pred skončením vojny, v marci 1945, čo som sa dozvedel až po svojom návrate z vojny.

Manželom Zajacovcom sa narodili dve deti, dcéry Jolanta (1949) a Jozefína (1951), ktorí sa medzitým už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Jolanta (Pavláková) žije aj so svojím manželom Bronislavom a deťmi v Novom Targu a Jozefína (Pakosová) s manželom Františkom a deťmi býva v Malej Lipnici. Starí rodičia sa už dožili šiestich vnúčat a piatich pravnúčat, z ktorých najmladšia, 1,5-ročná Anna Súkenníková, býva spolu so svojou mamou Ludmilou a otcom Františkom vo Fridmane na

KRONIKÁR PODVLIK

Na stránkach Života prinášame spomienky našich krajanov, ktorí sa natrvalo zapísali do povedomia svojich spoluobčanov. Nepochybne k nim patrí aj krajan, bývalý odbojár, dlhorčný richtár a kronikár svojej rodnej obce Štefan CHOVANEC z Podvliky.

Detstvo a mladosť

Narodil sa 17. mája 1922 v Podvliku, v slovenskej roľníckej rodine Jozefa a Paulíny (Makuchovej) Chovancovcov ako najstarší z troch súrodencov. Detstvo a mladosť prežil v rodnej obci, kde v rokoch 1928 až 1934 vychodil aj 6 tried ľudovej školy.

- Naším učiteľom, - spomína, - a súčasne organistom v kostole bol Vojtech Lorencovič. Je zaujímavé, že hoci pochádzal zo Spiša a bol slovenskej národnosti, neskôr vstúpil do poľskej Oravskej legie, kde dokonca dosiahol hodnosť poručíka. Po vychodení školy som spolu so sestrou Angelou a bratom Floriánom zostal pracovať na rodičovskom hospodárstve. Tak bolo až do vypuknutia 2. svetovej vojny, kedy sa Orava a Spiš vrátili ku Slovensku, čomu sa obyvatelia obce veľmi potešili. Keďže som pochádzal zo slovenskej rodiny a odmalička som bol vychovávaný v slovenskom národnom duchu, potešil som sa, keď v roku 1941 nás farár Štefan Šmihel, rodák z Hruština na Slovensku, spolu s organistom - učiteľom Ondrejom Janoščinom a jeho sestrou založili v obci Združenie katolíckej mládeže, do ktorého vstúpilo mnoho slovenských chlapcov a dievčat z našej obce. Vedenie pre nás organizovalo prednášky nielen náboženského charakteru, ale aj z oblasti dejín, kultúry, polnohospodárstva a literatúry. Nacvičovali sme tiež divadelné hry, absolvovali kurz slovenčiny, mládež prednášala poéziu a spievala v spevokole.

Treba podotknúť, že mládež v združení bola veľmi aktívna, pripravila viacero hier a kultúrnych programov, s ktorými pochodila celú Oravu a vystúpila aj v Bratislave.

Na východnom fronte

Žiaľ, Štefanova činnosť v združení trvala krátko, kedže dostal povolávací lístok do slovenskej armády a 1. septembra 1942 narukoval.

Spiši. Dodajme ešte, že brat Štefanovej manželky Eugen bol učiteľom ZŠ v Závažnej Porube a neskôr v Dolnom Kubíne, kde dodnes býva.

Hoci dnes má Štefan Zajac už vyše 81 rokov, pamäť mu slúži pomerne dobre. Často spomína na vojnové zážitky a veľa času tráví aj pri čítaní. Je dlhorčným členom nášho Spolku a verným čitateľom Života. Želáme mu veľa zdravia a mnoho teplých, slnečných dní.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

val do Liptovského sv. Mikuláša k 4. pešiemu pluku.

- Zaradili ma, - pokračuje, - do roty KPÚV (Kanóny proti útočnej vozbe), kde sme absolvovali polročný výcvik. V marci 1943 prišiel rozkaz k odchodu našej jednotky, začlenenej do Rýchlej divízie, na východný front. Po niekoľkodennej ceste vlakom sme sa napokon dostali až k Azovskému moru, do mesta Geničevsk. Tu sme kopali zákopy, plnili strážnu službu a prezíli aj svoj prvý bojový krst.

Štefanova jednotka, hoci vybavená modernými protitankovými kanónmi, nedokázala dlho odolávať silným protiútokom sovietskych vojsk, takže veleniu nezostávalo nič iné, než vyslať rozkaz na ústup. Stiahli sa za rieku Dneper, odkiaľ ich opäťovne nasadili do bojov na Kryme.

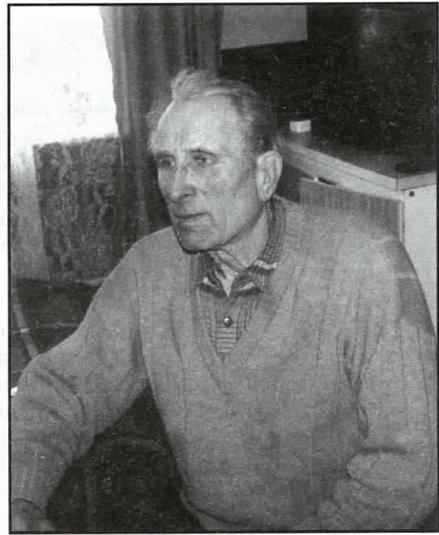
- Na Kryme, - pokračuje, - sme opäťovne utvorili silné obranné postavenia, v ktorých sme sa držali až do 22. februára 1944, kedy nás stiahli z prvej línie a prepravili do Sevastopolu. V tomto prístavе nás naložili na rumunskú loď, ktorá nás previezla až do rumunskej prístavu Konstancia. Po vylodení sme postupovali smerom k Maďarsku, odkiaľ sme sa chceli prebiť na Slovensko, kde medzitým vypuklo Slovenské národné povstanie (august 1944).

Zámer vojenského velenia, žiaľ, nevyšiel. Nielenže sa neprebili, ale 26. marca 1945 sa na území Maďarska dostali do nemeckého zajatia. Po odzbrojení slovenských vojakov prevezli k Budapešti, kde kopali protitankové zákopy. Tam boli až do oslobodenia Budapešti, kedy sa Štefan a ďalší vojaci dostali do nového, tentoraz ruského zajatia a boli prevezení do rumunskej prístavu Konstancia. Odtiaľ ich loďou prepravili do Novorosijska a potom do pracového tábora v Donbase, kde skoro rok pracoval v bani.

Konečne doma

- Domov som sa vrátil v marci 1946, - pokračuje, - po vyše 3,5 rokoch. Moji rodičia a súrodenci boli šťastní, že som sa z vojny vrátil celý a zdravý. Začal som pracovať na rodičovskom gazdovstve. Na jeseň 1947 som sa na svadbe na Danielkach spoznal s mojou budúcou manželkou Emíliou (rod. Stopkovou), s ktorou sme sa zobrali po ročnej známosti 20. októbra 1948. Po svadbe sme začali bývať u manželkiny rodiny v Psiarni.

Manželia Chovancovci vychovali dve dcéry: Oľgu a Jadwigu. Oľga (Janíková), absolventka lýcea v Jablonke a pomaturitného štúdia (učiteľský smer) v Krakove, učila na jaskôr v ZŠ č. 1 v Podvliku a po absolvovaní 2-ročného kurzu slovenského jazyka v Bratislave vyučovala slovenčinu v ZŠ č. 2. Neskôr bola riaditeľkou ZŠ v Oravke, kde doteraz učí.

Štefan Chovanec z Podvliky

So svojím manželom Františkom a dvomi deťmi býva v Podvliku. Jej mladšia sestra Jadwiga (Sochacká), absolventka Vysokej školy telesnej výchovy a športu v Krakove, sa vydala do Zakopaného, kde býva aj s manželom Maciejom a dcérkou. V roku 1985 zomrela Štefanova manželka Emília.

Richtár, poslanec a kronikár

Dobrý vzťah k ľuďom, spoločenská aktivity a záujem o verejné dianie sa pričinili k tomu, že v roku 1958 zvolili Štefana Chovanca za richtára. Túto spoločenskú funkciu vykonával až do roku 1984. Medzitým bol dve volebné obdobia poslancom v Novom Targu, predsedom požiarneho zboru a v roku 1961 spolu s Oľgou Lorencovičovou založil v obci Zjednotenú ľudovú stranu, ktorej predsedom bol skoro 20 rokov. Keďže Š. Chovanec sa oddávna zaujímal o dejiny hornej Oravy a svojej rodnej obce, prepísal známu historickú štúdiu podvličianskeho farára Štefana Šmihela Z dejín Podvliky.

- Aby Slováci na hornej Orave, - povedal, - ktorá dlhé stáročia patrila ku Slovensku, nezabudli na svoje dejiny a na svoju príslušnosť, rozhodol som sa formou kronikárskej záznamov pokračovať v zápisoch Š. Šmihela. Moja kronika obsahuje zápis z dejín obce od roku 1920 do roku 1990.

Š. Chovanec sa prakticky od začiatku zapájal aj do krajanovej činnosti. Dodnes spomína najmä na prvé organizačné stretnutia, ktoré sa konali u krajanov Karola Oškvarka a Jozefa Gribáča. Rád číta Život, ktorý si predpláca v podstate od prvého čísla. Dnes sa teší z 3 vnukov a 3 pravnuciek. Hoci Štefan Chovanec bude mať onedlho už osemdesať rokov prekypuje aktivitou a nadálej sa teší sa veľkej úcte svojich spoluobčanov. Do ďalších rokov mu prajeme najmä veľa zdravia a spojnosti.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

NA POŠTE V PODVLKU

Ked' chceme poslat list, pohľadnicu, balík a pod., ideme na poštu, kde si najskôr musíme kúpiť známky, aby sa naša zásielka v poriadku a načas dostala adresátovi. Na poštu chodievame tiež telefonovať, každý mesiac tam platíme nájomné, poplatky za elektrickú energiu, televízny prijímač, či rádio a pod. Všimnime si teda, v akých podmienkach prajú pošty a poštári na Orave. Na začiatok sme zavítali do Podvuku.

Z minulosti

Hoci presný dátum vzniku tunajšieho poštového úradu nie je známy, na základe zápisov v kronike obce a rozprávania bývalého poštára Józefa Dzieza možno usudzovať, že pošta v Podvuku bola založená kdesi na prelome 19. a 20. storočia. Prvý poštový úrad sa nachádzal v tzv. Zemianstve, v dome bývalých veľkostatkárov Divékyovcov (pri ceste do Podsklia), ktorí sa v obci osídili v roku 1760. Prvou náčelníckou pošty bola až do skončenia 2. svetovej vojny manželka veľkostatkára Jána Divékyho. V rokoch 1939 až 1945 bola pošta v súkromnom dome Vendelína Kuša a doručovateľom bol nejaký Omyliak (od Kudzia), ktorý vrazil pred vojnou pre poštu chodil na koni do Černého Dunajca. Ked' po skončení vojny museli Divékyovci z Podvuka odísť, novým náčelníkom pošty sa stal Karol Dutka (1946), ktorý bol vo svojom úrade asi dva roky. Do podvľianskeho obvodu patrili vtedy aj obce Podsklie, Bukovina, Harkabuz a Podsrnie, takže poštári mali práce neúrekom. Poštové zásielky do Podsklia a Bukoviny nosil Kamil Václaviak z Podsklia, ktorý neskôr odišiel pracovať do Pekelnika a po Podvuku a Podsrní roznášal poštu miestny doručovateľ, ktorého meno sa mi nepodarilo zistit. Spomeňme aj vedúcich podvľianskej pošty. Popri spomínanej Divékyovej a K. Dutkovi patrili k nim o.i. Antonína Welterová z Podvuka, Janina Chovancová z Podsrnia, Maria Koltonová z Hornej Zubrice (1977 až 1981) a Helena Broniszewska z Jablonky (1981 až 1985), ktorá je v súčasnosti vedúcou pošty v Jablonke. Dnešným vedúcim poštového úradu v Podvuku je Stanisław Brauner.

Poštár spomína

Snáď najdlhšie na pošte v Podvuku pracoval Józef Dzieza, ktorý bol doručovateľom 40 rokov (1958 až 1998). Z jeho rozprávania som sa dozvedel, že v obci sa nemenili len vedúci pošty, ale aj miesta, v ktorých sídlil poštový úrad. Hneď po 2. svetovej vojne sa nachádzal napr. v drevenom dome Anny Grapovej, neskôr v dome Karola Švienteka a v súčasnosti stojí pri kostole. J. Dzieza si zaspomínal aj na svojich kolegov-doručovateľov a neľahkú poštársku prácu.

- Z vtedajších poštárov, - hovorí, - musím spomenúť najmä Štefana Kovalčíka, ktorý dlhé roky roznášal po Podvuku aj Životy, ďalej Józefa Lizaka (do 1958), po ktorom som prebral jeho poštársky obvod Podsrnie a Harkabuz, či Edwarda Lacha (1986 až 1998). Naša práca nebola ľahká, každý deň sme museli prekonávať veľké vzdialenosť, obyčajne pešo. Napr. od pošty k poslednému domu v Harkabuze som to mal presne 10 kilometrov. Remeň poštárskej tašky, ktorá väžila nezriedka aj 12 kilogramov, sa mi neraz nemilosrdne zarezával do pleca. Často bolo v letných horúčavách i v zime, keď napadalo veľa snehu. Napriek všetkému si na svoju prácu spomínam rád.

J. Dzieza doplnil, že na podvľianskej pošte bol už od roku 1920 aj telegraf, ale s telefónmi bolo celkom zle. Celé desaťročia bolo na tri obce len päť telefónnych čísel, z toho v Podvuku 3, Podsrní 1 a Harkabuze 1. Ručná telefónna ústredňa sa nachádzala v Jablonke.

Súčasnosť

Na stene poštového úradu, ktorý sa nachádza v obnovenej budove nedaleko kostola sv. Martina, je namontovaný verejný telefónny automat, ktorý slúži najmä občanom, čakajúcim na zavedenie vlastného telefónu. Na poštu, ako aj do susedného obchodu s rozličným tovarom, sa vchádza po niekoľkých schodoch. Za preskleným pultom sedí vedúci pošty Stanisław Brauner, ktorý mi o.i. povedal:

- Poštovým úradníkom som sa stal po absolvovaní Technického lycea v Krakove. Do tunajšieho poštového úradu som nastúpil ako 25-ročný v roku 1985. Pošta sa do nových priestorov prestahovala pred dvomi rokmi. Vstupná miestnosť slúži na vybavovanie stránek a druhá dvom našim doručovateľom, ktorími sú Štefánia Warciaková a Piotr Bryja. Viacej in-

Budova poštového úradu v Podvuku

formácií vám však bez povolenia riaditeľa Oblastného poštového úradu v Novom Sączi nemôžem udeliť. Na pošte nemôžete ani fotografovať!

Čudné sú to spôsoby! Neviem, čoho sa vedúci tak veľmi obával? Zatiaľ to nechajme. Poznamenajme len, že Podvuk patrí k najväčším obciam na Orave. Vo výške 490 domoch žije okolo 2 350 občanov, takže poštári tu nemajú ľahké ani dnes, hoci obec je rozdelená na dva obvody a susedné obce Podsrnie a Harkabuz, či Podsklie a Bukovina, kde v minulosti nosili poštu doručovatelia z Podvuka, už dávno patria do susedných gmin Raba Wyżna a Czarny Dunajec. Mladý poštár P. Bryja má na starosti dolný koniec obce, t.j. od Jablonky až po poštový úrad (domy č. 1 - 270), kým horný koniec obce (od pošty po posledný dom) obsluhuje S. Warciaková. Po svojom obvode chodia zväčša na bicykli, ale aj peši. V poštárskej taške nosia o.i. listy, balíky (do 2 kg), peniaze, účty za elektrickú energiu, televíziu a rádio, noviny a časopisy. Okrem toho každý mesiac roznášajú okolo 600 starobných dôchodkov.

Casopisy sú medzi Podvľčanmi nepopulárne. Pošta doručuje len Przyjaciółku (5 ks), Vivu (1 ks), Zdrowie (1 ks), Mój pies (1 ks), Przegląd pożarniczy (1 ks) a z detských časopisov Plomyczek (1 ks). Na pošte si samozrejme možno kúpiť pohľadnice a poštové známky, z denníkov Gazetu Krakowską, či také časopisy, ako napr. Chłopska Droga, Jestem, Dziecko a Pani Domu. Tzv. „nepoštársky“ sortiment dopĺňa na pošte aj malá ponuka odevov. Vidím o.i. chlapčenské vetrovky, či detské šaty, na poličke je dokonca kazeta bývalej poľskej hudobnej skupiny Dwa plus Jeden, predávajú tu tiež cigarety, rastlinné semená, či rôzne hygienické potreby (napr. pracie prášky, mydlo, toaletný papier a pod.).

Život nedoručujeme...

Na záver sa zastavme pri problémoch, ktoré boli v minulosti na tunajšom poštovom úrade s roznášaním Životov. Totiž ešte v 70-tych rokoch si mohli Životy záujemci predplácať na poštách, ktoré ich potom mali, na základe pripojeného menného zoznamu roznášať spolu s inými poštovými zásielkami. V mnohých obciach to fungovalo dobre, v niektorých nie. Napr. v roku 1979 dostala naša redakcia mnoho sťažností, že odoberateľia z Podvuka, nevedno prečo, nedostali Život už niekoľko mesiacov. Ako sa neskôr zistilo, celé zásielky Životu, ktoré mala pošta v rámci služobných povinností doručovať adresátom, sa bez príčiny skladovali na pošte a viaceré exempláre dokonca ležali porozhadzované na podlahe. Redakcia sa preto obrátila na vtedajšieho riaditeľa Vojvodského poštového úradu v Novom Sączi Jana Pomorského, aby prípad prešetril. Výsledok vyšetrovania riaditeľ označil redakciu, ktorá ho uverejnila v Živote č. 5/1980 na str. 11 pod názvom Skarga byla slusná. Stažnosť sa sice prešetrila, ale ako sa možno domýšľať, vinníci sa nenašli. Životy sa napokon predsa len dostali ich odoberateľom. Neskôr povinnosť kolportérov nášho krajského časopisu musel prevziať na seba náš aktív a predsedovia jednotlivých oravských a spišských MS SSP. Tak je až dodnes.

Moja návšteva na podvľianskej pošte sa skončila. Nedozvedel som sa sice príliš veľa o histórii tunajšieho poštového úradu i jeho problémoch, ale aspoň trochu som spoznal neľahkú prácu tunajších doručovateľov, ktorí by iste najradšej roznášali len dobré správy. Kiežby tak bolo.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Vo februári (13. 2.) oslavili 35. výročie sobáša manželia Vladislav a Angela Pieronkovci z Podvlka a v marci (18. 3.) sa 75 rokov dožil Jozef Karnafel, predseda MS SSP vo Veľkej Lipnici-Murovanici.

* * *

Druhým najstarším kostolom na Orave - po drevenom kostole sv. Jána Krstiteľa zo 17. storočia v Oravke - je murovaný barokový kostol sv. Martina v Podvlku (na snímke) z roku 1767. Jeho vernou kópiou je kostol sv. Lukáša vo Veľkej Lipnici, ktorý bol postavený o dva roky neskôr (1769).

* * *

28. januára t.r. sa v Obecnom kultúrnom dome v Dolnej Zubrici uskutočnila prehliadka koledníckych skupín a jasličkových predstavení - tzv. Oravské koledovanie, ktorú zorganizovalo Oravské centrum kultúry. Početným divákom sa predstavili členovia folklórnych súborov Halniok, Heródki, Maľe Podhale a Skalniok, kapela Orawa z Veľkej Lipnice, žiaci základných škôl z Jablonky, Harkabuza, Veľkej Lipnice, Oravky a Gymnázia z Hornej Zubrice a ďalší účinkujúci z Malej Lipnice a Podvlka.

* * *

20. februára t.r. vybuchol požiar v kotolni ZŠ vo Veľkej Lipnici, počas ktorého zhorelo uskladnené uhlie a zariadenie kotolne. Príčiny požiaru sa vyšetrujú. 23. februára ukradli neznámi zlodeji z Kultúrneho domu v Dolnej

Zubrici kompletné ozvučovacie zariadenie, ktoré bolo pripravené na diskotéku. Škody sa odhaduje na 10 tisíc zlotých.

* * *

Študenti jablon-ského lýcea písali 8. marca t.r. skúšobnú maturitnú prácu z poľského jazyka, ktorá bola pre nich akousi previerkou pred ozajstnou maturitnou skúškou, ktorá ich čaká v máji.

* * *

Na Orave čoraz zriedkavejšie možno stretnúť koňa tahajúceho voz (na snímke). Vytláčajú ich traktory. Kone sú už využívané len do práv v fažkých horských podmienkach a lesoch.

* * *

Pravdepodobne jeden z posledných slovenských nápisov na Orave možno vidieť na obchode s potravinami v Dolnej Zubrici (na snímke).

* * *

27. apríla uplyva 125. výročie úmrtia významného slovenského dejateľa a oravského rodáka Tomáša Červeňa z Chyžného, dlhorčného pokladníka Matice slovenskej a spolužakladateľa Spolku sv. Vojtecha, ktorý pôsobí dodnes a má viacerých členov aj na hornej Orave.

* * *

V Kultúrom dome v Dolnej Zubrici sa uskutočnila zaujímavá výstava betlehemov, ktoré zhotovali žiaci Gymnázia v Hornej Zubrici. Prvé miesto získal betlehem Lucyny Moniakovej, Anny Pawlakovej a Jadwigy Stechurovej z 2. A, druhé miesto obsadila práca Piotra Pacholského a Bartka Obyrtála z 2. C a tretie miesto betlehem Agnieszky Kowalczykovej z 2. C.

* * *

Pred kostolom sv. Anny v Chyžnom stojí stará kamenná soška sv. Jána Nepomuckého, pochádzajúca z roku 1823, symbolizujúca spomedz tajomstvo.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

DILONGOVA TRSTENÁ '2001 po desiaty raz

Dňa 8. júna 2001 (piatok) sa koná v Trstenej na Orave jubilejný X. ročník celoštátej recitáčnej súťaže **DILONGOVA TRSTENÁ**. Uskutočňuje sa na počesť trstenského rodáka, básnika Rudolfa DILONGA. Básnické a prozaické texty sú venované autorom slovenskej i svetovej *duchovnej slovesnosti*.

Súťaž, ktorej sa môžu zúčastniť aj predstavitelia Slovákov žijúcich v zahraničí, sa uskutoční v jednom dni, v zariadeniach Mestského kultúrneho strediska v Trstenej a Základnej školy R. Dilonga v Trstenej.

Súťaží sa v slovenskom jazyku v troch kategóriách:

I. žiaci 5.-6. tr. ZŠ a žiaci všetkých ročníkov gymnázií (poézia-próza)

II. žiaci stredných škôl (poézia-próza)

III. dospelí (poézia-próza)

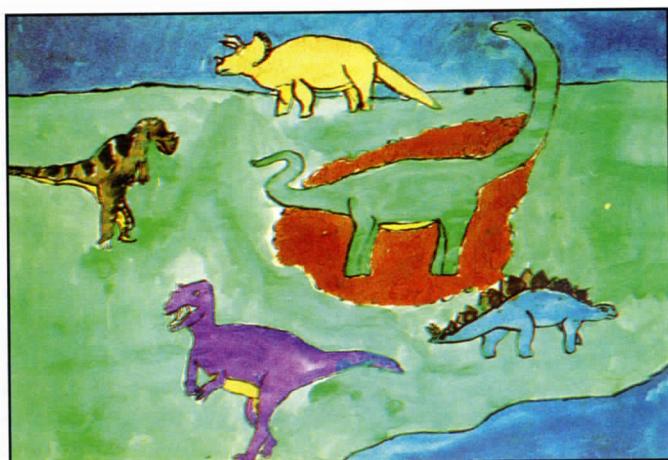
Každý, kto sa chce zúčastniť súťaže, mal by poslať na adresu organizátorov záväznú písomnú prihlášku, v ktorej treba uviesť: meno a priezvisko, presnú adresu, v ktorej kategórii bude súťažiť, autora a názov diela prihláseného do súťaže a druh slovesného diela (poézia či próza).

Záväzné písomné prihlášky možno posielala do **11. mája 2001** na adresu: Mestské kultúrne stredisko, ul. Čsl. armády 957, 028 01 Trstena, Slovacia. O dodatočné informácie možno požiadať aj telefonicke pod číslom: 00421-847/5392-276.

Prípravný výbor

V. Surmová z Krempách: Čo nám prinesie 21. stor. - I. m. v st. skup.

P. Majerčák z Novej Belej: Návrat dinosaurov - 7. m. v st. skup.

SÚŤAŽ ŽIVOTA '2000 UZAVRETÁ

Naši mladí čitatelia určite už od nového roka s nedočkavosťou čakali na každé nové číslo Života, aby sa dozvedeli výsledky výtvarnej súťaže za rok 2000. Tentoraz ich trpečlivosť bude odmenená, lebo prednedávnom redakčná porota vyhodnotila ďalší ročník našej súťaže, takže dnes môžeme predstaviť zoznam výhercov a stručne ohodnotiť úroveň súťaže, ktorej téma znala: ČO NÁM PRINESIE NOVÉ STOROČIE?

Téma bola pomerne ľahká a neobmedzovali ju žiadne presné kritériá. Priam si žiadala využiť neohraničené možnosti detskej fantázie a obrazotvornosti. Vedľa každý z nás sa iste zamýšľal nad tým, ako asi bude vyzeráť nás svet za sto rokov, ako pokročí vývoj vedy a techniky, ako budú ľudia žiť, bývať, pracovať a pod. Stačilo teda len svoje predstavy buľovačnou technikou stváriť na papieri a poslať na adresu redakcie. Rátali sme s tým, že zaujímavá téma pritiaňne do súťaže viacero účastníkov, lenže trošku sme sa sklamali. Súťaže sa zúčastnilo 269 autorov z 12 základných škôl a troch gymnázií, od ktorých sme dostali 298 prác. Žiaľ, aj v tomto roku boli školy, ktoré sa našej súťaže nezúčastnili, napr. Kacvín, Fridman či Lapšanka na Spiši alebo Chyžné, Veľká Lipnica či Harkabuz na Orave. Dúfajme, že v ďalšom ročníku už nebudú chýbať, vedľa určite aj tam je veľa výtvarne nadaných detí, ktorých práce by mohli obohatiť našu súťaž. Najviac prác sme už tradične dostali zo škôl v Krempachoch a Jurgove, z oravských škôl nám najviac prác poslal Podvulk.

Ako sme už neraz spomínali, cieľom našej súťaže je podnietiť záujem žiakov o výtvarníctvo, povzbudit ich v tejto činnosti a umožniť im konfrontovať svoje schopnosti s inými. Sme presvedčení, že sa nám to v značnej miere darí, o čom svedčí úroveň žiackych prác zasielaných na našu súťaž. Ani tentoraz porota nemala ľahkú úlohu vybrať tie najlepšie práce. Pozorne si prezrela každú, na ktorej hodnotila najmä nápaditosť, zručnosť v narábaní štetcom, pastelkou ci ceruzkou a samostatnosť pri stvárvaní danej témy, celkový vzhľad a kompozíciu prác. Dostali sme práce vykonané

rôznymi technikami, akvarely, koláže, maľby na papieri, skle a dreve, plagáty, práce z plastíny a pod. Obsiahla téma spôsobila, že tematika prác bola veľmi rôznorodá. Ich autori nás presvedčili, že majú bohatú obrazotvornosť, ba aj umelecké čítanie a videnie sveta a sú zbehľivo využívani roznorodých techník, v čom je iste veľká zásluha aj ich učiteľov.

Ako sme predpokladali, najčastejšie stvárvanými témami boli neohraničené možnosti v rozvoji vedy a techniky - let na Mesiac, život vo vesmíre, nové stroje a dopravné prostriedky, svet riadený počítačmi atď. K takýmto témam sa zvlášť prikláňali chlapci, kým dievčatá mali trošku romanticejšie predstavy o budúcnosti - najčastejšie malovali krásne moderné domy budúcnosti, piateľské stretnutia s cudzími civilizáciami a pod. Z obdržaných prác sme sa tiež mohli dozvieť, že mnohým mladým ľuďom nie je ľahostajná otázka udržania mieru na svete a ochrana životného prostredia. Niektorí žiaci stvárnili svoje "čierne" predstavy o budúcnosti našej planéty. Ich práce znázorňujúce zánik Zeme či úplne zničenie životného prostredia nútia každého k zamysleniu. Verme však, že k tomu nedôjde, veď na to, ako bude vyzeráť naša Zem v budúcnosti budú mať veľký vplyv aj naši takto rozvážne zmyšľajúci miladí umelci.

Celkovo môžeme konštatovať, že aj tento ročník našej súťaže mal veľmi dobrú úroveň. Pätnásť najlepších prác (podľa poroty) v mladšej a v staršej skupine sme odmenili hodnotnými vecnými cenami. Ďalších 23 účastníkov v oboch skupinách obdrží pekné slovenské knihy. Dúfame, že naše odmeny sa všetkým budú páčiť.

Ostáva nám už len podakovať všetkým

malým umelcom, ktorí sa našej súťaže zúčastnili. Naša vďaka patrí tiež učiteľom výtvarnej výchovy a slovenčiny, ktorí žiakov pripravovali budovazbudovali do súťaže.

Srdiečne blahoželáme laureátom a už dnes všetkých pozývame na novú súťaž Života, ktorej tému uverejníme v septembrovom a októbrovom čísle nášho časopisu.

REDAKCIÁ

VÍŤAZI

Mladšia skupina

(Od 1. do 4. triedy)

1. Ilona BRZYZEKOVÁ (3. tr.) z Krempách za prácu Život na zemi,
2. Johana PIERVALOVÁ (4. tr.) z Nedece za kresbu Môj dom v 21. storočí,
3. Bartolomej KIDOŇ (1. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Let na Mesiac,
4. Dominika WNĘKOVÁ (2. tr.) z Krempách za malbu Môj dom v 21. storočí,
5. Ivona MARCIŠOVÁ (2. tr.) z Jurgova za malbu Život na Mesiaci,
6. Dominika PRILINSKÁ (2. tr.) z Podvylka za prácu Ľudia vo vesmíre,
7. Paulína KULAVIAKOVÁ (2. tr.) z Homej Zubrince za kresbu Domček pre každého v budúcnosti,
8. Vojtech BEDNARČÍK (4.b tr.) z Novej Belej za malbu Vo vesmíre,
9. Robert GJONDLA (4.b tr.) z Jablonky za kresbu Mesto v 21. storočí,

I. Brzyzeková z Krempách: Život na mesiaci - I. m. v ml. skup.

A. Brijová z Vyšných Láps: Naša planéta o sto rokov - 3. m. v st. skup.

D. Prilinská z Podvľka: Ľudia vo vesmíre - 6. m. v ml. skup.

10. Alžbeta GRIGLÁKOVÁ (4. tr.) z Vyšných Láps za kresbu Naša planéta,
11. Aneta BEDNARČÍKOVÁ (4.b tr.) z Novej Belej za maľbu Výlet na Venušu,
12. Mateusz GŁOSKI (3. tr.) z Podvľka za kresbu Návrat dinozaurov,
13. Jakub HANIAČIK (1. tr.) z Jurgova za kresbu Budúce storočie,
14. Tomáš STEC (3. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Výlet do vesmíru,
15. Lukáš SZLACHTA (1. tr.) z Malej Lipnice ce za kresbu Vesmírne mesto.

Ďalších 23 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami:

Evelina MARŠALKOVÁ (1. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Budúce storočie,
Darek SLANINA (4. tr.) z Jablonky za kresbu Moja ulica,
Jolanta CHOVANCOVÁ (2. tr.) z Podvľka za kresbu Na dedine,
Natália LOJEKOVÁ (4. tr.) z Tribša za kresbu Dedina v 21. storočí,
Igor SKRZYPASZEK (2. tr.) z Jurgova za kresbu Veselý svet,
Mateusz LASKOVSKI (3. tr.) z Podvľka za kresbu Čo nám prinesie nové storočie,
Mária KRIŠTOFEKOVÁ (4. r.) z Krempách za koláž V novom domčeku,
Kamil MARCIŠ (3. tr.) z Jurgova za prácu Robot gazdinka,
Šimon SMIECH (4. tr.) z Jablonky za prácu z plastelíny Moja ulica v 21. storočí,

Uršula GACEKOVÁ (4. tr.) z Podvľka za kresbu Mesto budúcnosti,
Monika ŠOLTÝSOVÁ (1. tr.) z Jurgova za kresbu Budúcnosť,
Anna VOJTASOVÁ (1. tr.) z Jurgova za kresbu Život na mesiaci,
Cecilia BUDZOVÁ (4. tr.) z Jurgova za prácu z plastelíny Mimozemšťan,
Paulína KAČMARČÍKOVÁ (4. tr.) z Tribša za kresbu Prázdniny na Marse,
Aneta KOMPERDOVÁ (2. tr.) z Podvľka za kresbu Prechádzka s mimozemšťanmi,
Pavol LOPATA (4. tr.) z Nedece za kresbu Štart raketoplánu,
Anna KOBROŇOVÁ (1. tr.) z Malej Lipnice za kresbu Výlet na mesiac,
Klaudia KRIŠÍKOVÁ (4. tr.) z Vyšných Láps za kresbu Naša planéta za sto rokov,
Margita KOVALČÍKOVÁ (4. tr.) z Krempách za koláž Odchod na prázdniny,
Agneša JANEČKOVÁ (3. tr.) z Vyšných Láps za kresbu Naša planéta za sto rokov,
Márius ŽIGMUND (4. tr.) z Krempách za prácu V Kubkovom novom domčeku,
Dana TOMAŠKOVIČOVÁ (3. tr.) z Krempách za kresbu Výlet do vesmíru,
Mateusz TORBA (3. tr.) z Podvľka za kresbu Čo nám prinesie nové storočie.

Staršia skupina

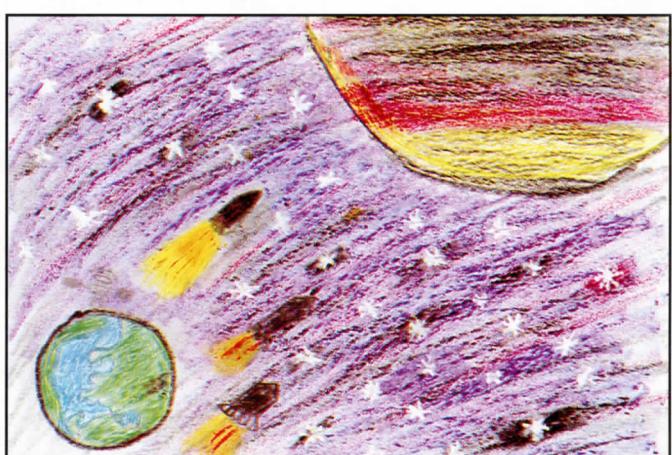
1. Veronika SURMOVÁ (1. tr. gymn.) z Krempách za malbu Čo nám prinesie 21. storočie,

2. Kristína BURKÁTOVÁ (2. tr. gymn.) z Jurgova za malbu na skle Zničený svet,
3. Anna BRYJOVÁ (5. tr.) z Vyšných Láps za prácu Naša planéta za sto rokov,
4. Katarína CHOVCOVÁ (2. tr. gymn.) z Jurgova za maľbu Život vo vesmíre,
5. Natália SURMOVÁ (1. tr. gymn.) z Krempách za maľbu Chcela by som, aby tak vyzeral svet v 21. storočí,
6. Žofia RADECKÁ (5. tr.) z Kacvín za prácu Budúcnosť,
7. Pavol Majerčák (6.b tr.) z Novej Belej za malbu Návrat dinosaurov,
8. Magdaléna VÁCLAVOVÁ (6. tr.) z Čiernej Hory za maľbu Návrat do staroveku,
9. Anna DUDOVÁ (1. tr. gymn.) z Podvľka za kresbu Nepredvídateľný zajtrašok,
10. Anna BEDNARČÍKOVÁ (5.a.) z Novej Belej za malbu Miznúci svet prírody,
11. Marcela KRIŠTOFEKOVÁ (6. tr.) z Krempách za prácu z plastelíny Planéta Zem v 21. storočí,
12. Mariusz BARNAŠ (6. tr.) z Jurgova za kresbu na doske Mačka v kozme v 21. storočí,
13. Terézia MAJERČÁKOVÁ (5.b tr.) z Novej Belej za malbu Nová Belá o sto rokov,
14. Dorota BRZĄKAŁOVÁ (5. tr.) z Jablonky za kresbu Moja obec v 21. stor.
15. Kamil ZLAHODA (6. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Stretnutie človeka s mimozemšťanom.

POKRAČOVANIE NA STR. 28

J. Pielavalová z Nedece: Môj dom v 21. stor. - 2 m. v ml. skup.

B. Kidoň z Malej Lipnice: Let na mesiac - 3. m. v ml. skup.

V minulom storočí čudní hôrni ľudia stahovali sa vo väčších-menších tlupách na širokú rovinu Báčky. Hmlistá nádej, pekné sľuby na nový život boli im vodičmi po neznámych cestách, po barinatých krajoch panónskej nížiny. Šli. Jedni pešo. Na chrbte batoh chudoby. Iní, zámožnejší, na voze. Haraburdia, žien, detskej hávede bolo medzi rebrinami od Šaragiel po oje toľko, že až bivnice stonali a kolesá vrízgali.

A predsa tažko opúšťali Liptáci, Turčania, Hontania, Trenčania, Zvolenčania, Novohradania svoje rodné kraje, doliny, háje, hory, vrchy, chalupy a pokrvenstvo. Neraz sa obzreli, rukou zakývali, v slzách sa lúčili, kým sa predák, slobodník Martin Čáni, pridržiaval smeru, kde býva slnko napoludnie.

Matej Hronec, ináč zvaný Bickoš, pustil sa na tú cestu sám, veruže sám. Len valaška, široký opasok a pištolí dvoje boli mu druhowia. Vo dne slnca, v noci severná hviezda boli mu vodičmi, kým láска a hnev boli silou, čo ho poháňala. Keď zastal na Pustom hrade, zafal valašku do dubového pňa, strhol širák, vydýhol z plných plúc, až potom pozrel na Poľanu. Dve ako hrach veľké slzy sa mu skotúčali po ohorennej tvári a zahrešil:

- Bistubohu, že fa dohoním!
- Dohoním! - zašumelo lístie a ozvala sa hora.

Bickoš nestál na najlepších nohách s pánom bohom, tobôž nie s úradmi. Preto sa ani teraz neobracal k nim, ale k Poľane. A čím dlhšie sledil zrak po ohromnej opache skália, tým väčšmi sa mu dvihalo niečo v prsiach, ba dusilo ho až zaplakal.

Lazy, háje, temné lesy, skrýše, popol pastierskych ohňíkov, zunív zvuky fujary, hladisté chodníčky - ej, všetko to on poznal, všetko svojím volal! Ked počul vesely smiech dievčat - ej, boliže to časy! Zboj, ej, bolže to život!

Nebol Matej Hronec pripravený na toto lúčenie. Ved si týždeň-dva, ako zastavil grófsky koráb viglašského panstva, sto striel hrmených! - zahrešil a len sa mu tak sypali dukáty za široký opasok.

Ináč mal dobrú obyčaj. Po každom prepade skrýval sa trochu, kým sa na vec ako-tak pozabudne, potom zbehol do Slatiny, priniesol všetko, čo mal, Evke, aby mala radosť, aby ho lúbila.

A hľa, keď sa jej včera šiel pochváliť, chalupa prázdna, kúty pusté. Čo to? Dozvedel sa, že Evku a jej rodičov prehovoril Martin Čáni z Málinca, aby sprobovali šťastie tam, kde netreba orať, ani siat, len kosiť.

„Dohoním ta! Ej, bistubohu, budeš mojom!“ Pohol sa Matej za Evkou. Bohvie, čo ho väčšmi hnalo. Či srdce a či hnev, ktorý ho zadúšal, že ho Eva takto zochabila. Teda pohol sa za ňou. Lebo taký bol, že nevedel, čo slobodno a neslobodno, neveril, že to, čo si zaumieni, môže sa aj ináč stať.

A predsa, ako sa tak odoberá od svojej Poľany a ona od neho, bolo mu všeljakovo.

„Íst, alebo neíš?“ pýta sa sám seba a prišla mu na um aj jeho zbojnícka družina.

„Dosť zostało pekných dievčat, ba aj usmiatých vдовíc,“ šepkalo mu čosi, a len-len že sa nerozhodol vrátiť späť. Stalo sa však, že Poľana, doteraz oblečená do sviatočnej odedze večerného slnka, skryla sa za hmlu, stratila sa jeho orliemu zraku, zatiaľ čo mu pred oči vyskakoval Evkin obraz, v čím ďalej, tým jasnejšej podobe.

Opantaný mamom zostúpil z vrchoviska a dal sa na juh. Pod hôrneho chlapca ho neopúšťal. Kde kročil, všade prf, chodníček, cestička. Hnal sa za ňou! Len za ňou!

Kedy-tedy zostal na salaši. Ani nie tak za oddychom, skôr potreba stravy, pitia.

- Nechoď, Matej! Svet je plný dievok!
Nechoď! - prehováral ho bača.

- Kto bude pánov za bajúzy fahaf? Kto

hlučných potokoch, pri tichých prameňoch a na svojich skalách.

Matej Hronec Bickoš nemohol len tak zabudnúť na svoje revíry. Ony mu boli otcom, materou, kolískou.

Voľkedy pred pol meru a tri rokmi našli ho pastieri v kolibe. Bača Adam, keď počul jeho vresk, len-len že ho o zem nepraštil, lebo bol mrzutý, že sa mu stádo zmetelilo. Iba na príhovor jedného z valachov, ktorý bezpochyby s jeho narodením nemal práve čisté svedomie, nachoval najdúcha mliekom, a keď sa mu chlapča po niekoľkých dňoch usmialo, neboli by ho dal za nič. Sám mu dal meno Matej, okrstil ho, pohojdal, vybozkával a vystrojil hostinu.

Potom nasledovala žinčica, bryndza, údená baranina, Poľana, slnce, hory, tajomné rozprávky, kŕdeľ oviec, medvede, búrkы a zboj.

Zboj, zboj! Už sama myšlienka nařiďovala čuvy. Ved si len predstavme postriežku, prepad, útek, deľbu, chýr víazstva, a tú stálu opatrnosť, istivú ihu s bezvládnou vrchnosťou. Oj, kolko rušných chvíľ, kolko zážitkov!

Matejovi bol však zboj aj akýmsi dedičstvom, jediným spôsobom vyjadrenia, že ľovek môže byť slobodný aj v neslobodných časoch. Bol mu pomstou za všetky zločiny, vzburou proti zlým poriadkom, proti panskej presile.

- Nech vidím, kto som! - posmeľoval sa, keď mával, udieral, rúbal valašku.

Že si toho všetkého Matej ani len hmlisto neboli vedomý, to je nadovšetko isté. Avšak že žila v ňom sila nenávidieť krivdu, milovať biedneho, potierať neprávost, to neraz dokázal. A tu je klúč, prečo sa tak tažko lúčil s rodinou hrudou. Prečo sa obracal smerom k Poľane.

Či jesto na svete milšie miesto? Každý kameň živá rozpomienka, každá jedla hymna, každá rosa nová nádej.

A Evka? Ach, tá Evka! Všetko jej dal, aby mala tak ako iné! Ba ešte viac! Aj hodvábne stuhy, ktoré sňal z jednej zvolenskej paničky, aj kordovánky, ktoré zobil panne Hermíne z Viglaša, aj prstene, náramnice, zrkadliace, voňavé vodičky, ba aj balzam na jej hladkú tvár a toliarov fúru.

Ked sa Eva stratila, akoby sa mu stratil cieľ života. Domnieval sa, že sa vysmiala krivde, pre ktorú zbijal na cestách pre ktorú sa vydával v nebezpečenstvá života! Sprieviedla sa mu, kruto šliapne na všetko, čo mu bolo sväté!

Evka, pozor! Ženie sa za tebou! A dohoní fa!

Evka plakala. Vybuchlo to z nej vtedy, keď už stáli volky zapriahnuté, keď susedy a rodáčky vypukli v spoločný nárek, keď zaúpela stará Kvárička.

- Ach, ozaj, či vás ešte voľkedy budeme raz vidieť?

Áno, vtedy to vybuchlo z nej a nedajbože zastaví.

Už sedeli na voze s haraburdím, už šli, a podľa dohovoru stretávali sa aj s inými

JÁN ČAJAK ML.

MATEJ HRONEC BICKOŠ

bude chrániť tú našu chudobu? Jánošíka už obesili! Aj o tebe budú ľudia piesne spievať. Zostaň! Máš všetko! Kdekoľvek prídeš, bieda stôl prestiera. Daj ruku!

Matej Hronec, ináč zvaný Bickoš, už-už podáva praviciu, keď tu náhle počuť huriavk, psí ťekot, skučanie.

- Pandúri! - hlási strážny valach.

Vstal. Podal bačovi ruku na rozlúčku a zmizol.

Tak to chcel osud.

Potom stretával rôznych ľudí, rôzne obyčaje. Iba krémárky a ich slúžky boli rovnaké. Je pravda, že ho na prvý pohľad neuctili tak, ako vo Zvolenskej, v Turci a Liptove. Ale keď vytiahol medenák a za ním strieborniak, ej, veruže varili, vypekali a víno bolo ako slza. Na krémárkej tvári sedel okrem toho zaliečavý úsmev.

A keď vytiahol zlatku! Tú, bolože toho! Ani sám nevedel, odkiaľ sa to bralo; aj pečené prasa, aj cigánsky čviring, aj pekná cigánka, aj bielučká posteľ, aj krémárka dcéra. Všetko, všetko mohlo byť jeho.

A on len pil. Súkal ako dúha! Lebo, vera božie, odvtedy ako zostúpil z Pustého hradu, tažko ho bolo veselie naladiť, a nie to ešte rozosmiat! Aj pieseň zamrela v ňom. Keď si sadal za stôl, Poľane nikdy neobrátil chrbát.

„A tá devla, čo mi je aj za chrbtom, tú aj tak dohoním,“ zašomral a pohniezdil sa, až lavica vrždala.

- Hej, krémárka! Máš ešte pintovku? Ale čo. Hoľbu, dones hoľbu najlepšieho vína! - okrifikol ju náhle. Potom si rukou podoprel hlavu, zahľadel sa do mýru, prebúral ho sokolím zrakom a už bol v sumiacich horách, pri

vysťahovaleckými rodinami, už im aj slobodník Martin Čáni viedol predok, a ona ešte vždy žialila. Srdce jej pukalo. Netešila ju nijaká nádej. Nerozptylovalo ju nijaké dobrodružstvo.

Čo tomu ona rozumela, čo starší uplietli? Nič. Musela ísť s otcom-materou, a necháva niečo, čomu zase oni nerozumeli, lebo prešli tie časy, keď si aj oni hrkúťali ako dva holuby.

- Ale vedže už toľko nemrň! - okrískol ju konečne otec.

A pomaly jej osychali oči, i keď ju vše pichlo v srdci, keď si pomyslela na Mateja. Až hen po Zvolen aj ona sa lúčila s Poľanou, zrazkom stále hľadala milého - no nikde nič.

„Ozaj, či si mi živý?“ obnovili sa obavy, ktoré znášala od čias prvého spoznania. „Tak dávno si neboli u nás. Ani sme sa neodobrali,“ prihovára sa mu v duchu a znova slzy, dusené vzdychanie.

Ale - kým sa kedy si vedela dlho modliť, prihovárať sa za jeho život - teraz akoby si žiadala jeho smrť. Ved' aj ona sama sa tak cítila, akoby sa odoberala od života.

Vozy hrkocú. Namiesto prischnutých sŕdz prichodia nové.

Mať tušila, čo sa v Evke deje.

„Nech sa vypláče. Aj ožialiť treba,“ myselela si. „Ak nám boh pomôže, všetko bude dobre.“

Tak prešli Zvolen. Potom dlhá-dlhá cesta. Nové dediny, mestá. Neznáme kraje.

Slobodník Martin Čáni dobre viedol zástup. Všetci ho chválili. A čo je pravda, mnoho si dal záležať, aby čím skôr prišli tam, kde si zaumienili.

Mal výborné volky, a pretože samučičký sám sedel na voze, neraz sa mu zažiadalo cestou si s niekým pohovoriť. Ej, ale mal aj rozum na mieste! Nezavolal hned Evku, ale najprv jej mladšieho brata, potom aj druhých, aby to nebilo do očí.

- Hybjaj, pod si ku mne sadnút, nech sa ti odlahčí nohám! - volával. A pretože bol väzny, rozšafný, okrem toho, chudák, aj vdovcom, medzi ženami mal dobrú povest. Slovom, mal ho každý rád.

Raz, ako tak prechádzali cez bukové hory, mnohí vystupovali na strmy svah pešo, aby sa ich volkom obľahčilo. Medzi nimi si drala nohy aj Evka.

A Martin Čáni nemohol nevyužiť chvíľu:

- Hybjaj, Evka! Vysadni! - zvolal. Evka otáfala.

- No čo nevysadneš, keď ťa pekne volá? - dohovára jej mat.

- Id! Aspoň si oddýchneš, - súhlasili ženy.

Evka prisadila. Zadlho Martin nepovedal ani slovo, len sa mûdril, kraj šacoval, šibkal volky.

- Voláka si smutná, Evka - prehovoril konečne. Evka mlčala.

- Neboj sa! Bude nám lepšie, ako nám bolo! - tak teplo, ozaj srdečne to vyslovil, že aj Evka začala byť zvedavá.

- A kde sme už? A kedy prídeme? - padali otázky.

A Martin vysvetľoval. Priam sa rozohnil vo vyprávaní, aj nohy si pohodlniešie rozložil, ale tak, aby sa ľavá dotýkala Evginkho kolena. A ona nedbalala. Hádam nezbadala. Avšak keď ju

aj pohladkal, aj trochu uštipol, zapálili sa jej lícia. Chcela zoskočiť. Pridržal ju. Zostala.

Tak sa bavili potom už zo dňa na deň. Ženy im žičili.

Tak sa stalo, že ešte neboli ani pri cieli, keď Martin Čáni na jednej čárde vystrojil veselie. Evgini rodičia im požehnali, kisköröšký kniaz ich zosobášil, svedkov a svadobčanov bolo hojne, a najmä vína a jediva.

Tej noci ani jeden pári volkov nespal po-kojne, tak bolo veselo.

Nevolky sa ráno putovalo. Všetko bolo od včerajška trochu unavené.

Konečne sa zabeleli futocké veže a kaštieľ Čarnojevičovcov.

Martin, Evgin otec a ešte traja chlapci vybavili s panstvom čo bolo treba. Dostali čiernu, čiernučíkú zem, o akej ani nesnívali.

Tak sa osadili v Petrovci, kde vtedy bývali srbské rodiny. No Slováci sa množili rýchlejšie.

Matej Hronec Bickoš ako tak raz stúpal-kráčal, zbadal, že zaostali vrchy, zanikli aj kopce, pred ním rozprestrela sa široká rovina a veľké-preveľké nebo.

„Čo je toto?! „,Zastal a ustrmul. Očiam neveril. Oj, ved' on na niečo podobné neboli pripravený. Ešte raz zosilnil pohľad, akoby hľadal v diaľke niečo, no nikde nič, len vzdach, zem a nebo.

A vtedy on a celá tá jeho štíhlá, ako jedľa vysoká postava prvý raz sa počala k zemi kloniť. Objal skálie posledného kopca, bozkával ho, lúčil sa so životom pol meru tričočným.

Bol pekný deň. Konečne sa pohol. Nie. Rozbehol sa. Lebo teraz, keď už naozaj všetko opustil, ostal mu len hnev, ktorý ho ešte tuhšie pocháňal a láska, ktorá pridávala silu.

- Dohoním ju! Ej, bistubohu, dohoním! - zvolal raz, zvolal viac ráz, hroziac sa nekonenej klenbe nebies. Ale hlas zanikol. Ozvena nijaká. Všade pusto, ticho.

Zastal Matej, zdúpnel.

- Čo to? Aký je toto kraj? Ved' sa tu nič neohlásia! Ved' ťa tu nik nerozumie! - prvý raz sa poriadne rozhľadel.

Jarné žitko, lăhké ako oblak, skláňa sa pod tichunkým vetričkom. Všade úvrate, cesty križom-krážom, rovné, jednotvárne. Len v diaľke sa nad horizontom dvíha nejaký kostolík.

A predsa ide ďalej. A keď zasadol v najblížej čárde, eh, cudzou rečou ho vítajú.

Darmo sa Matej spytoval, darmo vysvetľoval, či išli tadiaľ takí a takí ľudia, volky, či šla s nimi aj Evka, nikto mu nevedel nič povedať, len:

- Nem tudom, - a zasa len to - Nem tudom, - o ktorom Matej ani len neslychal, nerozumel mu.

V tú noc ani oka nezažmúril, a keď nad ránom zdriemol, zem sa pohla pod ním. Poľana počala kráčať do mora žitných polí, až sa prepadla s veľkým hrmotom. Vyhasli zbojnícke vatry, onemeli fujary, len čo zablačali ovečky. A potom hmla, hustá, neprispustná.

Keď sa prebudil, bol ako obuchom ovalený.

Ej, ved' Matej nevedel, že jesto zem ako dlaň. Zmocnil sa ho pocit neistoty, sprvu tajne,

potom zjavne zahniezdil sa v ňom, až ho celkom ovládol.

Eh, to stále „Nem tudom“ drvilo ho ako chmat dlane, čo drví suchú hrudu.

Odteraz už ani nešiel, len sa táral ako ranný diviak, ktorý sa bojí, že ak sa vráti, zabilú, ak zostane, zdochne. Aj zvyk ho opustil - stále stúpať na juh. A predsa len stúpal. Raz pri Dunaji obeduje, zas v šachorine Tisy číta hviezdy. Skrýva sa. Nejednej ovci cestou kožu odral. Jarné dni zamenili leto, potom príšla jeseň, konečne aj zima vycerila zuby.

Raz došiel na jednu čárdu. Tisíc ráz opakována otázka mechanicky sa mu vydraha z úst:

- Ludia? Volky? Vozy? Evka!?

A div! Rozumeli mu. Čažko mu rozumeli, ale porozumeli mu.

Krčmárovi akoby sa začalo brieždiť v podvedomí, až začal rozprávať:

- Tak nejak, v lete to bolo, nuž, zastali voly, vozy, ľudia a počali sa svadbiť. Mladý bol Martin a mladá bola, nuž, Evka bola. A pili, trovili, nuž, a odišli.

- Kde? Kde? Hovor! - vykríkol Matej.

- Čo ti ja viem kde. Veľa takého sveta prešlo cez moju krčmu, nuž, ale ak sa dobre pamätam, nuž, na spahluk čarnejevičovský išli.

- Kde je to? - vstal Matej a platil posledným medenákom.

A dobrý krčmár ukázal mu cestu.

Matej uháhal. Ani sychravý vietor, ani záveje mu nezavdali. Hnal sa.

Za ňou! Za ňou!

Studený, ale pokojný Štedrý večer spustil sa na nízke, z hliny nabíjané, trstinou pokryté chalupy vysťahovalcov.

Pieseň „Narodil sa Kristus Pán...“ vznáša sa spoza prikrytých stolov. Odzneli aj modlitby najstaršieho, dlhé, spomínajúce všetkých rodákov, ktorí zostali „doma.“

U Martina Čániho panuje radosť nad radosťou. Narodil sa mu syn. Nuž popíjajú hriate - medovinu. Zdravkujú, hostia sa. I mizne kapustica, opekanec, orechy, jablká, zatiaľ čo Evgina matka opatruje postelkyňu a čičíka vnuka.

Ako tak spomínajú, čo všetko rok priniesol, - aj slza sa kotúľa, ale aj úsmev spokojnosti žiari im na tvári - keď nevedno ako - dvere sa dokorán otvárajú, v nich Matej, sŕňa Poľana vysoký, oči krvavé, orýpaný ako v zime dub. Pištoľ v rukách.

Prvá sa vynášla Evka:

„Matej, Matej! To si ty? Vstúp bližšie a zatvor! Malý mi prechladne. A ty Martin nalej hriate, daj opekanec aj ...“

Vtedy sa Matej posledný raz sklonil. Zhrbil sa. Ešte raz sa pozrel na Evu, na pachoľa. Buchol dvermi. Zmizol.

Darmo vybehli, darmo volali.

Skopal, nebolo ho.

Len na jar, keď starý Čívra išiel na Bodoň, otvoriac kolibu zdúpnel.

Ležal tam chlap ako jedľa s prestrelenu hlavou.

(Domová pokladnica 1979)

V SEJME O MENŠINÁCH

Sejmový výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny organizuje už dlhší čas pravidelné stretnutia venované národnostnej problematike. Posledné sa konalo 27. februára t.r. a bolo venované otázkam tlače národnostných menšíň. Otvoril ho podpredseda výboru W. Hausner a popri poslancoch a šéfredaktoroch národnostných časopisov sa ho zúčastnil o.i. riaditeľ Odboru kultúry národnostných menšíň Ministerstva kultúry a národného dedičstva R. Świątek a I. Grodzka z tohto odboru.

Ako vyplývalo zo správy riaditeľa R. Świąteka, ministerstvo poskytuje na potreby národnostnej tlače (33 tituly) okolo 50% prostriedkov určených pre národnostné menšiny, čo predstavuje sumu vyše 2,5 mln zl. Konštatoval tiež, že aj keď peňazí nie je nadostač, ministerstvo sa snaží finančne podporiť čo najviac národnostných publikácií.

Počas diskusie jednotliví šéfredaktori predstavili svoje časopisy a upozornili na najdôležitejšie problémy, s ktorými sa musia boroti. V tomto kontexte šéfredaktor života J. Śternogha uviedol o.i. rastúce výrobné náklady, oneskorené dotovanie časopisov, najmä na začiatku roka a opotrebenie redakčných elektronických zariadení (napr. počítačov), čo si vyžaduje dodatočnú pomoc zo strany Ministerstva kultúry a národného dedičstva. Hovorilo sa tiež o problémoch rozširovania národnostnej tlače, o potrebe dotovania ďalších národnostných časopisov, ako aj úpravy daňových otázok týkajúcich sa tlačiarenských služieb a pod. Po vyše dvojhodinovej diskusii sa Sejmový výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny rozhodol podporiť viaceré nastolené požiadavky, týkajúce sa o.i. urýchlenia dotácií na začiatku roka a zohľadniť v budúcom rozpočte možnosť finančnej podpory na vybavenie národnostných časopisov počítačovou technikou a pod.

J. Ś.

PREKLADATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Slovenský inštitút vo Varšave už pár rokov organizuje súťaž v preklade slovenskej poézie a prózy pre študentov slovakistiky z poľských univerzít. Na tohoročnú súťaž sa prihlásilo 11 účastníkov, ktorých práce oceňovala dvojčlenná porota: Marián Milčák, básnik, literárny kritik a lektor slovenského jazyka na Varšavskej univerzite, ako aj Jacek Bukowski, prekladateľ slovenskej literatúry z Varšavy.

11. marca t.r. sa v Slovenskom inštitúte konalo vyhlásenie výsledkov posledného, 3. ročníka súťaže, ktoré otvorila riaditeľka SI PhDr. Helena Jacošová. Popri účastníkoch súťaže a členoch poroty sa podujatia zúčastnil aj tretí tajomník veľvyslanectva SR K. Den-

bis, šéfredaktor Života J. Śternogha a ďalší hostia. Potom už člen poroty J. Bukowski krátko zhodnotil súťaž, zdôraznil vysokú úroveň väčšiny zaslanych prekladov a oznámil výsledky súťaže. Prvú cenu v kategórii prózy získala Kamila Stanieková z Varšavy a v kategórii poézie Agnieszka Waclawczykova z Chorzowa. Porota udelila aj tri ďalšie rovnocenné odmeny pre Macieja Baňku z Brwinowa, Tomasza Wicika z Tarnowských Góru a Katarzynu Mędziakovú z Krakova. Laureátky súťaže v oboch kategóriach dostali elektronické lexikóny slovenského jazyka.

Po vyhlásení výsledkov sa rozprúdila veľmi živá diskusia, týkajúca sa nielen súťaže a jej výsledkov, ale aj techniky prekladu a vôbec situácie v oblasti prekladov slovenskej literatúry do poľštiny a poľskej do slovenčiny, ktorá pokračovala aj počas malého pohostenia, na ktoré pozvala účastníkov stretnutia riaditeľka SI H. Jacošová. Na záver p. riaditeľka podčakovala účastníkom i porote a už teraz pozvala všetkých na ďalší ročník tejto zaujímavej súťaže.

J. Ś.

K DVADSAŤROČIU MS SSP V SLIEZSKU

24. februára t.r. sa v klubovni MS SSP v Mikołowej uskutočnilo krajanské fašiangové stretnutie, usporiadane pri príležitosti 20. výročia činnosti Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Sliezsku. V milom ovzduší pri káve, vínu a iných dobrôtach si sliezski krajania mohli pospomínať na uplynulé obdobie, podeliť sa zážitkami z činnosti tejto životaschopnej krajanskej bunky, ktorá v súčasnosti má vyše sto členov, ale aj podelovať o súčasných problémoch a plánoch do budúcnosti. Samozrejme nemohlo by to byť fašiangové podujatie, keby na ňom chýbala hudba a slovenský spev. Nechýbala, len čo zazneli prvé akordy harmoniky B. Knapčíka, krajania sa rozjariili a si aj zaspievali, takže

Riaditeľka SI H. Jacošová odovzdáva odmenu A. Waclawczykovej

stretnutie sa značne pretiahlo. Popri zábave sa uskutočnila aj akási vedomostná súťaž, týkajúca sa organizačnej i kultúrnej oblasti krajanského diania v Sliezsku, v ktorej vynikli najmä krajania: S. Mikulski, J. Grapa, K. Knapčík, J. Ilevič a B. Knapčík. Popri potlesku boli všetci odmenení peknými slovenskými knihami.

* * *

Ako mnohí iste vedia, sliezka skupina Spolku má členskú základňu roztrúsenú po celom Hornom Sliezsku, čo značne stažuje organizovanie našich podujatí. Ved si to od členov vyžaduje nezriedka mnohokilometrovú cestu. V súvislosti s tým sa naša MS aspoň niektoré hlavné podujatia, napr. výročné schôdze či iné významnejšie stretnutia, snažila organizovať v Katowiciach, ktoré sa nachádzajú viac-menej uprostred sliezskych krajanských skupín. Veľkú pomoc nám v tomto smere poskytoval bývalý čs. konzulát v Katowiciach, ktorý nám na naše podujatia sprístupňoval svoje priestory. Musíme podotknúť, že aj po rozdelení Československa sme s našimi podujatiami viackrát našli útulok v pohostinnom konzuláte Českej republiky v Katowiciach, za čo jeho vedeniu v mene Miestnej skupiny Spolku v Sliezsku chcem aj toto cestou vyjadriť srdečné podčakovanie. Uvedo-

Sliezski krajania na fašiangovom stretnutí. Foto: B. K.

mujeme si, že v novej situácii, po rozdelení Československa, by sa u južnom Poľsku veľmi zišiel aj slovenský konzulát, ktorý by sa podľa sliezskych krajanov mal nachádzať v Katowiciach. Všetko však nasvedčuje tomu, že bude otvorený v Krakove. Hoci sú nám Katowice bližšie, aj my sa na nový konzulát veľmi tešíme.

Brono

POZDRAVY

Monika

Marta

Dana

Renáta

Katarína

Študenti stredných škôl majú už za sebou stužkové slávnosti a už sa naplno venujú prípravám na skúšku dospelosti - maturitu. V tomto roku sme opäť s istým oneskorením dostali pozdravy zo slávostného odovzdávania maturitných stužiek. Poslali ich: Katarína Vojtasová z Jurgova a Renata Bednarešková z Novej Belej - žiačky Strednej zdravotníckej školy v Poprade, a tri ďalšie Belianky: Monika Majerčáková - žiačka Dievčenskej odbornej školy v Lipovskom Mikuláši, Marta Brijová - žiačka Obchodnej akadémie v Matejovciach a Danuta Cervasová - žiačka Stredného odborného učilištia elektrotechnického v Nižnej.

Dakujeme za pozdravy a na maturitách im želáme veľa šťastia a samé jednotky.

REDAKCIA

VÔŇA CHLEBA KEDYSI A DNEŠ

Dnes by som chcela uviesť krátku spomienku našej krajanke Bartosovej na to, čo všetko kedysi bolo treba urobiť pre smidku chleba. Keď bola ešte malá, rodičia ju každé ráno posielali do jediného zubrického obchodu s potravinami, aby v ňom kúpila bochník chleba pre celú rodinu. Do obchodu mala štyri kilometre, preto sa musela ponáhlať, aby ľudia nevykúpili všetok chlieb. Zdôverila sa mi, že ju zakaždým poháňala vôňa čerstvého chleba. Prichádzala spravidla načas, postavila sa k pultu a s ostatnými deťmi trpeživo čakala na

chlieb, ktorý dovážala furmanka z Jablonky. Neraď si pri pulte aj zdriemla, najmä keď bolo treba čakať niekoľko hodín. Stávalo sa, keď čakajúcich bolo veľa a furman dovezol menej chleba, že sa viacerí mušeli domov vrátiť naprázdno.

V tom čase bol predavačom môj brat Vladislav (dnes kniaz), ktorý bol za mlada ministrom a s našim p. farárom pochodoval s koledou celú Zubricu, preto poznal všetkých obyvateľov obce. Keď mu teda dovezli chlieb, v obchode nastala trma-vrma a deti, tlačiac sa k pultu, kričali: „Ujko, dajte mne“, „Ujko, aj mne“. Brat bol neraď v rozpakoch, najmä keď videl, že chleba nevystačí, ako ho má spravodlivo rozdeliť. Najprv teda predával defom z chudobnejších mnohodetných rodín, keďže dobre vedel, čo v takýchto rodinách znamená kúsok chleba. Až keď niečo zvýšilo, predával to ostatným. Mňa, ako svoju sestru, obslúžil vždy na konci. Preto som sa neraď vrátila domov bez chleba a mama ho musela nahradíť osúčmi pečenými na sporáku. Kr. Bartosová je bratovi dodnes vďačná, že jej vždy predal bochník, na ktorý doma čakala hriba detí.

Časy sa však zmenili a dnes je v Zubrici až desať obchodov s potravinami, v ktorých je po celý deň dostatok chleba rôzneho sortu, ako aj iného pečiva. Zdalo by sa, že problém zmizol. Nie je to tak. Obchody sú sice plné, vedľa ich zásobujú až štyri pekárne (zo Zubrice, Jablonky, Podvŕdka a Jordanowa), ale nie každý si môže dovoliť pravidelne kupovať chlieb či iné pečivo. Totiž aj dnes, tak ako kedysi, sú medzi nami bohatí a chudobní ľudia. Tí prví si môžu dovoliť kúpiť všetko, kým tým druhým musí neraď vystačiť len sama vôňa chutného chleba.

LÝDIA MŠALOVÁ

DIPLOMATI KONTRA POSLANCI

Futbalové družstvo diplomatov - v rámci zimnej prípravy - vyzvalo začiatkom tohto roka na futbalový súboj do jednej z varšavských hál poslancov poľského Sejmu. V dresu diplomatov sa predstavili zástupcovia veľvyslanectiev Číny, Chile, Nemecka, Francúzska, Ruska, Ukrajiny, Slovenska, Maďarska a Bieloruska. Sejm reprezentovali poslanci „širokého“ politického spektra - AWS, UW, SLD a PSL. V zápase sa zahraniční diplomati nezachovali príliš „diploma-

Mužstvo diplomatov v plnej zostave

ticky“, pretože zvíťazili až 11:3. Už tesne po zápase - pri zapíjaní žiaľu chutným slovenským pivom - poslanci Sejmu slubovali ráznu odvetu.

K odvete, na ktorú sa poslanci veru poctivo pripravili, došlo v polovici februára. Viačero spoločných tréningov, dôkladná taktická príprava a posilnenie mužstva o technicky vyspelého vicemaršalka D. Tuska priniesli vytúžené ovocie - poslanci po urputnom boji zvíťazili 1:0.

Ako nám povedal hrajúci manažér mužstva diplomatov Milan Novotný zo slovenského veľvyslanectva vo Varšave, diplomati cheú v podobných aktivítach pokračovali aj v budúcnosti. Už na jar chcú zorganizovať niekoľko „bilaterálnych“ stretnutí so zaujímavými súpermi a v lete pripravia turnaj za účasti reprezentácií poľských politikov, novinárov, umelcov, kniažov a pracovníkov ministerstva zahraničných vecí. (jš)

OBLÁTKOVÉ STRETNUTIE ORAVSKÉJ MLÁDEŽE...

Peknou tradíciou sa stali na Orave obľátkové stretnutia mládeže s biskupom Jánom Szkodoňom. Tohtoročné stretnutie, ktoré zorganizovala farnosť v Podsklí so svojím novým farárom Wiesławom Popielarczykom, sa uskutočnilo 19. januára 2001 v Jablonke.

Pred stretnutím sa uskutočnila slávnostná sv. omša v jablonskom kostole Premenia Pána, počas ktorej biskup J. Szkodoň sa v kontexte Evanjelia o volbe 12 apoštolov zamýšľal nad rôznymi povoleniami, ktoré si vyberajú mladí ľudia. Biskup upozornil aj na to, že našim základným povolením je povolenie kresťanské, na čo nikdy nemožno zabúdať.

Po sv. omši prešlo asi 400 mladých ľudí spolu s biskupom J. Szkodoňom do auly lýcea v Jablonke, kde si pozreli predstavenie divadelnej hry spracúvajúcej príbeh o narodení Ježiša Krista - Poľské koledy. Tu sa všetci navzájom delili obľátkami, vyslovovali najsrdečnejšie želania a spomírali na svoje nezabudnuteľné zážitky z oravskej pešej púte na

Jasného Horu, ktorá sa uskutočnila v Jubilejnom roku 2000 za rekordného počtu okolo 500 mladých ľudí. Oravská mládež sa už teraz teší na budúce stretnutie s biskupom Janom Szkodoňom. (pk)

Z HLAVNÝCH ÚLOH ORAVSKÝCH GMÍN

V roku 2001 budú v gminách Jablonka a Veľká Lipnica najväčšie tieto úlohy.

V Gmine Jablonka: odovzdanie do užívania športovej haly v Jablonke, telocvične pri ZŠ a gymnáziu v Malej Lipnici, ukončenie komplexnej telefonizácie Podvlnka, Dolnej a Hornej Zubrince a Malej Lipnici, začatie výstavby kanalizácie a čističky odpadových vôd v Malej Lipnici, generálna modernizácia kotolní v ZŠ v Chyžnom, Dolnej a Hornej Zubrici, v učiteľskom dome v Malej Lipnici, v Materskej škole v Jablonke a v budove Gminného úradu v Jablonke, oteplenie ZŠ v Chyžnom a v Oravke a dokončenie prístavby (v hrubom stave) Gymnázia v Podvlnku. Na jeseň t.r. bude pokračovať výstavba kanalizácie v Jablonke a v Dolnej a Hornej Zubrinci, výstavba ciest (o.i. ul. Piusa Jabłońskiego) v Jablonke, cesty v Chyžnom (Na Zavodí), cesty

spájajúcej Malú a Veľkú Lipnicu a chodníka pri ul. Podhaliańskiej v Jablonke.

V Gmine Veľká Lipnica: odovzdanie do užívania Kultúrneho domu J. a E. Mikovcov (v časti budovy ZŠ-Centrum), dokončenie výstavby ZŠ-Centrum a otvorenie Gymnázia v budove súčasnej ZŠ a Technického lycea, zavedenie kanalizácie do Veľkej Lipnice-Skočíkov, dokončenie komasácie, odovzdanie do užívania colnej budovy na hraničnom priechode vo Wienarczykovke, modernizácia a bežné opravy niektorých gminných ciest, vyriešenie problémov zviazaných s výstavbou objazdovej cesty na hraničnom priechode, oprava a modrenizácia sanitárneho bloku v ZŠ č. 4 v Privarovke. (pk)

SCHÔDZE LIPNICKÝCH POŽIARNIKOV

Začiatkom februára t.r. sa vo Veľkej Lipnici-Centre, Murovanici, Privarovke a Kyčoroch konali výročné požiarnické schôdzky, na ktorých sa zúčastnili spriatelení požiarnici z Námestova, Bobrova a Štefanova na Slovensku, ako aj predstavitelia lipnickej samosprávy. Požiarnici zhodnotili na schôdzach prácu zborov v uplynulom roku, udeliли absolútórium ich výborom a odovzali vyznamenania najzásľužnejším požiarnikom. Zlatou medailou Za zásluhy pre požiarnictvo bol vy-

znamenaný Jan Owsia. Strieborné medaily získali: Eugen Lichosyt a Grzegorz Pakos a bronzové medaily Tadeusz Wojtusiak, Józef Karkoszka, Marian Plaszczak, Ignacy Michalak, Franciszek Pakos a Florian Habina. Odznak Vzorného požiarnika obdržali: Dariusz a Artur Symalovci, Artur Kramarz a Władysław Karkoszka. Z jednotlivých zborov nakoniec vybrali po päť delegátov na gminný zjazd dobrovoľných požiarnych zborov. (pk)

ZA ZUBRICKÝM RODÁKOM

Nedávno uplynulo 5 rokov od úmrtia Jozefa Vojčiaka (zomrel 2. 2. 1996), rodáka z Hornej Zubrince - vynikajúceho organistu, hudobníka a skladateľa, dlhorocného učiteľa hudby a riaditeľa Základnej hudobnej školy v Novej Bani.

Jozef Vojčiak, ktorý už od roku 1946 žil na Slovensku, najskôr v Trnave a potom v Novej Bani, nikdy nezabudol na svoje rodisko a často navštievoval Hornú Zubricu. Zaújímalo ho naše krajanské hnutie, pozorne sledoval činnosť Spolku a veľmi mu záležalo na národnom i kultúrnom povznesení Oravcov. Bol stálym čitateľom Života od začiatku vydávania nášho časopisu. V zosnulom Jozefovi Vojčiakovi stratila Orava veľkého rodáka a dobrého krajanana. Česť jeho pamiatke. (pk)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 22. novembra 2000 zomrel vo Falštíne vo veku 78 rokov krajan

ANDREJ NÁLEPKA

Zosnulý bol dlhorocný členom MS Spolku a horlivým čitateľom nášho krajanského časopisu. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP vo Falštíne

* * *

Dňa 13. októbra 2000 zomrela v Lapšanke vo veku 72 rokov krajanka

HELENA ŠOLTYŠOVÁ

Zosnulá bola dlhorocnou členkou Miejskej skupiny Spolku v Lapšanke a odobe-

ratelkou Života. Odišla od nás dobrá krajančka, starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 9. decembra 2000 zomrel v Lapšanke vo veku 71 rokov krajan

JOZEF TOMÁŠ

Zosnulý patril k dlhorocným aktívnym členom Spolku a odoberateľom nášho krajanského časopisu. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 6. januára 2001 zomrel v Lapšanke vo veku 90 rokov krajan

MICHAL KAPOLKA

Zosnulý bol jedným z najstarších členov nášho Spolku a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel,

otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

MS SSP v Lapšanke

* * *

Dňa 30. januára 2001 zomrela v Čiernej Hore-Zahore vo veku 81 rokov krajanka

MÁRIA MILONOVARÁ

(rodená Vodžiaková)

Zosnulá bola členkou nášho Spolku od jeho vzniku a dlhorocnou odoberateľkou a propagátorou Života doma a v cudzine. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbockú sústrasť.

MS SSP a občania v Čiernej Hore-Zahore

Z KALENDÁRA NA APRÍL

Chovatelia

Je to mesiac intenzívneho nástupu jari, hoci na Orave a Spiši je ešte veľmi neistý, v ktorom sa striedajú teplé dni s chladnými, ba aj s mrázikmi. Preto teraz treba využiť každú priaznivú chvíľu, lebo omeškanie znamená neskôr niekoľkotýždňové oneskorenie vegetácie.

Kým sme sa minule sústredili na využívanie pareniska, teraz už možno vyjsť s vysievaním priamo na hriadky o.i. petržlenu, mrkví, cibule, prípadne hrášku, aby sme ešte stihli využiť zimnú vlahu. Už koncom mesiaca si na osobitnom záhone môžeme pre seba vysadiť skoré zemiaky, samozrejme predklíčené, a prikrývať ich čiernom fóliou, čo zber ešte urýchli. Po zemiakoch sa môžeme pustiť do sejby uhoriek, tiež v kultúre nastielanej fóliou. Každú brázdičku najprv zavlažíme, posypeme tenkou vrstvičkou pôdy, dávame do nej semená (každých 10 cm), zahrnieme ich zeminou a priložíme fóliu. Po vzdení fóliu nad rastlinami preřežeme, aby mohli prerastať navonok. Koncom mesiaca postupne (každých 12 dní) vysievame fazuľu, aby sme mali pravidelnú úrodu po celý rok. Starostlivosť o pôdu spočíva teraz v kyprení vzdených výsevov, boji proti burine a príprave záhonov pre májovú výsadbu plodovej zeleniny.

Ovocinári

musia čo najskôr dokončiť výsadbu ovocných stromčekov, o čom sme už písali

v min. čísle. Preto len pripomenieme, že stromky sadíme tak, aby miesto vrubľovania bolo asi 5 cm nad úrovňou pozemku. Bobuľoviny sadíme hlbšie, než boli v škôlke, aby sa im vytvorila hustejšia koreňová sústava. Hlavnú pozornosť venujú teraz záhradníci rezu, tvarovaniu a vyvádzaniu kostrových konárov a výhonkov. Uplatňuje sa najmä výchovný, udržovací a zmladzovací rez. Rez na začiatku vegetácie podporuje rast, kým v letnom období ho obmedzuje a podporuje rodovosť. Po skončení rezu, najmä pri kôstkovinách, je účelný postrek fungicidom, čím dezinfikujeme rany a chránime stromy pred škodcami. Treba ho ukončiť pred kvitnutím. Veľmi nebezpečné, najmä u nás, sú jarné mráziky, proti ktorým sa záhradníci bránia napr. zady-movaním. Preto materiál na zadymovanie treba mať vždy pripravený, aby sa dal rýchlo použiť.

Chovatelia

majú už zväčša vyliahnuté mláďatá, ktorým teraz musia venovať väčšiu pozornosť, najmä v počiatočnom období. Výbehy treba udržiavať v čistote a dbať, aby kácatá a húsatá neprechladli. Preto ich prvé dva týždne netreba púštať do studenej vody. S rozvojom vegetácie hydine začíname dávať zelené krmivá. Vzácna je najmä žihľava, ktorá okrem veľkej výživnej hodnoty má aj vynikajúce zdravotno-ochranné účinky. Ob-

sahuje rastový faktor a veľa karoténu (provitamín A) a iných minerálnych látok. Jej pridávaním do kŕmnych dávok ušetríme drahé antibiotiká. Pre prípad hnačiek z nadbytku zeleného krmu si pripravme drevné alebo živočíšne uhlie.

Včelári

V apríli včelstvá mohutnejú, v čom ich včelár musí podporovať. Matky kladú čoraz viac vajíčok a plod potrebuje výdatnú výživu a teplo. Preto včelstvá treba zužiť tak, aby posledný plást bol husto obsadený včelami. Takto včelstvo vyvnie teplotu 33 až 35°C, ktorá je nutná pre vývin plodu. Okrem toho musí mať včelstvo dostatočnú plástovú plochu pre rozširovanie plodovej rozlohy. Preto ak včely začínajú večer visieť na spodnej časti plástov, treba im pridať nový plást. Zásoby vo včelstve nesmú klesnúť pod 3 kg. Keby však k tomu došlo, treba na okraj plodiska pridať plást s medom. Keď taký nemáme, pomáhame si cukrovomedovým cestom, prípadne väčšou dávkou (2 l) cukrového roztoku, pripraveného v pomere 1:1. Za posledný plást treba stále priviesovať tepelne dobre izolovanú priečradku a prázdnú časť plodiska vyplniť machom, vankúšmi, slamenou rohožou a pod. Včelstvo chce totiž rásť a matka klásť vajíčka, čo však robí len v tom obvode plodiskových plástov, v ktorom sa včelám podarí trvale udržiavať teplodu 33-35°C. Včelstvu pomôžeme tak, ak úle zvrchu dobre uteplíme plsťou bud' vrecovinou. Koncom mesiaca začína včelám pribúdať peľovej paše, ale o tom nabudúce. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si všimneme ďalšie rastliny alebo skôr kvety, využívané aj na liečebné účely. Ide o FIALKU TROJFAREBNÚ (lat. *Viola tricolor L.*, pol. fiolek trójbarwny), resp. fialku voňavú. Prvá z nich je jednorocná alebo trváca rastlina, vysoká asi 10-20 cm, ktorá patrí medzi najkrajšie fialky. Má stopkaté, striedavo uložené listy, obyčajne v trojici. Korunné lupienky sú tmavofialové, dva horné sú slabofialové alebo žlté, spodný je žltý alebo biely. Je to typická burina našich polí a záhrad. Zbiera sa celá vŕňať i s kvetmi v čase kvitnutia, bez korienkov, a suší sa na zatielenom vzdušnom mieste bud' umelým teplom do 40-50°C.

Hlavnou účinnou látkou tejto fialky sú saponíny a emeticky (dávivo) pôsobiaci alkaloid violín, ktorý zosilňuje vykašlávací účinkov saponínov. Ďalej obsahuje flavonoidy, organické zlúčeniny typu kyseliny salicylovej, ktoré zmierňujú horúčku. Droga pôsobí ako prostriedok uľahčujúci uvolňovanie hustého hlienu z dýchacích ciest a na druhej strane ako slabší potopudný prostriedok. Hodne sa používa pri chorobách z prechladnutia, keď treba napr. znížiť horúčku a utišiť kašel. Podporuje vykašlávanie. Síce dnes máme na to lieky v tabletkách

bud' kvapkach, ale mnohým ľuďom viac vyhovuje čaj z tejto fialky kombinovaný napr. s kvetom bazy čiernej a lipovým kvetom. Fialka trojfarebná je tiež pomocným liekom pri zmierňovaní reumatických ťažkostí, zároveň sa osvedčuje ako obklad alebo umývacia voda pri oparoch. Čaj pripravujeme z dvoch lyžíc rezanej drogy (1-3 g), ktorú zalejeme dvoma pohámi vlažnej vody a necháme 1-2 hod. stáť alebo krátko povaríme (1 minút). Denne stačí vypíti 1-2 poháre čaju. Na vonkajšie užívanie povaríme 1-2 minúty dve lyžice rezanej drogy a 15 minút vylúhujeme v 1 pohári vody. Scedíme a používame ako kloktadlo alebo na obklady.

Pri dodržiavaní dávok nedochádza k vedľajším účinkom, totiž pri predávkovaní sa objavuje nútenie na zvracanie alebo aj zvracanie. Podobné pôsobenie a teda aj využitie má aj fialka voňavá. (js)

O BOGINKE, ČO SA LUCKA NAZÝVALA

Medzi ľuďmi v Zálesí sa povráva, že žila raz v jazere boginka Lucka, ktorá svojmu menu hanbu nerobila. Nebola silnejšia, ani škaredšia ako ostatné boginky, ale ľudia sa jej najväčšmi báli, lebo keď uchytilla decko z dediny, tak ho na smrť zmordovala a i do starších žien sa pustila. Mladšie silnejšie ženy len všeljakými menami poprezývala. Na potok, pri ktorom prebývala, sa mälokotorá zo žien odvážila ísť práť, lebo sa to obyčajne zle skončilo.

Každý rok, 13. decembra, na deň Lucie, zohnala Lucka všetky boginky z okolia na potok a prali, rok neprané šatstvo do poriadku dávali a z vrbiny len pleskot a smiech bolo počuť. Taký výskot a krik robili, akoby chceli ľudí svojím vreskom postrašiť a odradiť od chodenia k potoku, aby sa tam, ako je rok dlhý, neukázali a boginkám pokoj dali.

Žena z najkrajnejšieho domu už vyčínanie boginiek a ten vreskot nemohla vystať.

- Idem ta, - rozhodla sa, uviazala bielizeň do batôžka a vybrala sa k potoku.

- Kam ideš? - pristavovali ju susedky.

- Na potok!

- Zle pochodíš!

- Lucka nech si prská, - odvrkla im na to, - a ja si bielizeň medzi boginkami

vyperiem. Budem práť kde ja chcem. A či vy neviete, že kto na Luciu spolu s boginkami na potoku šaty vyperie, nikdy nebude chorý?

Zobrala batôžtek pod ruku a šla k potoku. Postavila sa povyše boginiek tak, aby na zlostnú Lucku videla. Len čo namočila prvú košefu a zamútilla mydlom vodu, boginky zdvihli hlavy od prania, aby videli, kto sa to opovážil medzi ne prísť, a začali pokukovať, ako perie.

Žene sa zdalo, že boginkám pranie nejde, a začala zapárať:

- Kým vy vyperiete, ja už dávno budem doma!

- Len aby to tak bolo, - pohrozila jej Lucka a boginky spokojne prali ďalej.

Gazdinej sa po chvíli zdalo, že jej pranie šikovne ide, a začala si pospevovať:

- A tá naša Lucka mohla začať včera, nedokončí pranie do večera.

- Len aby si neolutovala, - odvetila Lucka na to podpichovanie a boginky zas spokojne prali ďalej, ešte si pritom aj palec na jednej ruke cmúfali.

Prala žena a prali boginky a vravu už nebolo počuť, prali, len tak voda fíkala.

Vtom Lucka vykríkla, lebo už aj posledná boginka dožmýkala, a žena mala pod rukou ešte zo tri nevyprané košeľe.

- No vidíš, kto je šikovnejší!

Nato sa všetky boginky spolu s Luckou pustili do ženy. Bielizeň jej rozvláčili po zemi a roztrhali na märne kúsy a začali ju vláčiť hore jarkom, dolu jarkom, hore-dolu, hore-dolu.

Darmo žena volala na ratu, susedia boli hluchí, ani na jednom dvore sa človek neukázal, ani len vrátka nevrzli. Už sa zdaľo, že ju boginky na Rištoky, kde v dierach prebývali, zavlečú. Vtedy však cinklo na kostolnej veži v dedine - rozkýval sa zvon, a keď dvanásť odbilo, boginky nechali bezbrannú a bezmocnú ženu na pokoji.

Ludia si mysleli, že boginky ženu odvliekli a teraz im niekde v diere varí, a ešte na druhý deň sa báli prejsť okolo potoka.

Keď však okolo desiatej predpoludní popri jej dvore išli a ženu pokrikovali na kury videli, začudovali sa:

- A čo ty, živá, zdravá?

Žena sa na vystrašených ľudí usmiala:

- Darmo ste sa báli a darmo ma boginky po jarku vláčili sem a tam, nič sa mi nemohlo stať.

- Ako to? - zahanbili sa ľudia, že jej v fažkej chvíli nepomohli.

- Chránila ma na palci ovinutá handrička a tú boginky nevideli a nepotrhalí. Tak!

Viac sa s ľuďmi nebaivila a o pomoc ich nežiadala, lebo nosila handričkou obviazaný palec, a hoci bola v Zálesí cholera, hoci zúrila akákoľvek choroba, jej sa žiadna nechytila.

A možno by žila aj podnes a sama nám o Lucke rozprávala, keby tú handričku nebola raz stratila.

(Z knihy - V. Majerík a P. Glocko:
Šťastenko, Bratislava 1983)

Hora, hora, vysoká chrast'

Andante

(Neznámy zberateľ, [1892], Liptov)

Ho-ra, ho-ra, vy-so-ká chrast', daj-že, bo-že,
da-čo u - krast', le-bo ko-ne, le - bo
vo - ly, le - bo diev-ča k mo-jej vò - li.

2. Hora, hora, dve doliny,
čo sme my dvaja urobili?
Za tú našu vernú lásku
už nás dali na retiazku.

3. Bože, bože, ak to šumne,
keď miluje potajomne:
nevie otec, nevie matka,
ani moja kamarátka.

SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ

POVEDOMIE

Ja som pyšný, že som Slovák:
ved môj jazyk zuní
ako hudba archanjelov,
jak šum morskej vlny.
Piesne naše: samá perla,
samý diamant jasný.
Naše báje tajné raje,

z porekadiel múdrost vlaje,
krása z našich básní.

Ja som pyšný, že som Slovák,
odstúp, kto ma haní!
Kto zhasí blesky zory
ráno na svitaní?
Kto vyčerpá vody morské,
strhne hviezdy jasné?
Márna by to bola snaha,
no márnejšia túžba vraha,
že náš národ zhasne.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Mama, bola naša teta vydatá za Indiána? - pýta sa Jožko.

- A to už prečo?
- Lebo má doma dva skalypy.

- Toto je môj mladší brat Jožo. Už chodí do školy a dobre sa učí.

- A vy máte v triede aj lenivých žiakov?

- Áno, prosím. Sme tam traja.

- Prečo si včera neboli v škole?

- Lebo som bol u lekára s boľavým zubom...

- A už ťa prestal boliet?
- Neviem. Ostal u Zubára.

Filmový štáb prišiel nakrúcať do zoologickej záhrady scénu s levmi. Riaditeľ ubezpečuje kameramana:

- Nemusíte sa báť. Naše levy sú odchované na flaškách s mliekom.

- Aj ja. A napriek tomu mám najradšej bifteky.

Danka si prezerá sestričku, ktorá stále pláče, a pýta sa:

ŠTEFAN ŽÁRY

ŠIBAČKA

Šibem, šibem od pondelka,
abyš, bola ako cievka -
taká driečna, taká tenká,
oberučná, krásna dievka:

Svižná ako prút,
vrtká ako rtuť,
abyš mala do roboty
a do spevu chut!

- Babka, je to pravda, že sme Moniku dostali z neba?
- Veru tak, vnučka moja.
- Ani sa nečudujem, že ju odtiaľ zhodili. Určite im už išla na nervy.

Učiteľ sa pýta žiaka:

- Ferko, ty veríš na posmrtný život?
- Nie, prečo?
- Včera si sa ospravedlnil zo školy, že ideš dedkovi na pohreb. A dnes ta čaká pred školou.

ČO JE TO?

Cez deň malá ako myš,
v noci všetko prerastám,
keď ma vidíš, nevidíš.
(amT)

Nežije, a predsa chodí
a človeka dobre vodí.
(yridoH)

Kožuštek mám pichlavý,
kabátik mám hladký.
Keď mi aj ten vyzlečieš,
som biely a sladký.
(natšaG)

Keď ho udrieš, spieva,
raz nahlas, raz mierne,
dolné zuby bielučké má,
horne zasa čierne.
(rívalK)

Hoci je len malá,
veľké duby vála.
(arekeS)

NAŠA KRÍŽOVKA

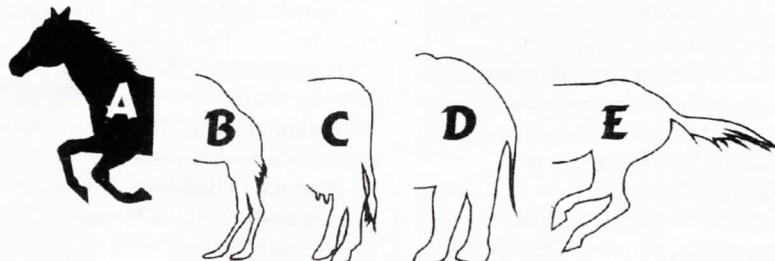
Dnes sme pre vás pripravili dve úlohy. Prvou je neveľká krížovka, ktorú iste ľahko rozlúštite. Z tajničky sa dozviete, ktorá ryba je najrýchlejšia v našich rieках. Pláva rýchlosťou až 37 km/h. Druhou úlohou bude uhádnuť, ktorý z náčrtov je dokončením obrázku "A". Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny. Z posledných prác sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Amélia Silanová z Jurgova, Jolanta Heteniaková z Jablonky a Artur Vaniček z Durštína.

I.

- 1. Hromada**
- 2. Plešív**
- 3. Otcova sestra**
- 4. Vrstva stromu**
- 5. Hukot**
- 6. Náplň ceruzky**

1	
2	
3	
4	
5	
6	

II.

HERMINÁTOR

Viacerí čitatelia už podľa tohto titulku iste vedia, o koho tentoraz ide. Tako totiž rakúski (a nielen) milovníci lyžiarstva volajú v súčasnosti najlepšieho pretekára v alpskom lyžovaní, Rakúšana Hermanna MAIERA. Rovnako presvedčivo ako Adam Małysz v skokoch, aj A Maier zvíťazil v tomto roku v generálnej klasifikácii Svetového pohára v alpskom lyžovaní. Aj on mal tento pohár zaručený už niekoľko týždňov pred koncom sezóny. Bojoval však do konca a tak navyše získal aj tri „malé“ poháre za celkové víťazstvo v zjazde, superobrovskom a obrovskom slalome, čo zatiaľ ešte nikto nedokázal. Prenechal iným len jeden „maly“ pohár - v slalome, ale v tejto súťaži Maier neštartuje.

Niekto by mohol povedať, že to bola pre Maiera veľmi vydarená sezóna. Ovšem bola, aj keď nie úplne. Nepodarilo sa mu totiž získať ani jeden titul majstra sveta na tohtoročnom svetovom šampionáte, čo bolo trpkejšie o to viac, že sa konal v St. Antone v Rakúsku, v jeho rodnom kraji. Kedže bol na šampionáte hlavným favoritom, jeho striebornú i bronzovú medailu, ktoré tam vybojoval, považovali všetci Rakúšania za veľký debakel. Kedže podobne zmyšľal aj on, rozhodol sa tento neúspech vynahradíť si vo Svetovom pohári, čo sa mu, ako sme už spomínali, stopercentne podarilo.

28-ročný H. Maier pochádza z malého mestečka Flaschau v západnom Rakúsku. Ako skoro každý chlapec bývajúci v alpskej oblasti, už od malíčka si pripínał lyže a učil sa na nich jazdiť. Bol veľmi nadaný, takže len čo dosiahol predpísaný vek, dostal sa do juniorského reprezentačného tímu rakúskych lyžiarov. Jeho slabnú kariéru však onedlho prerušilo ľahké zranenie kolena, takže ho z reprezentácie vyškrtli. Nevzdal sa však a po dlhodebej rekonvalescencii začal opäť lyžovať. Aby

mal z čoho žiť, pracoval začas ako murársky pomocník, potom murár a nakońec ako lyžiarsky inštruktor. Vo voľnom čase samozrejme usilovalne trénoval. Po niekoľkých rokoch upozornil na seba počas skúšobnej jazdy pred pretekmi o Svetový pohár, ktoré sa na začiatku roka 1995 konali v jeho rodnom meste. Vďaka tomu ho onedlho opäť zaradili do národného lyžiarskeho tímu, tentoraz už seniorov. Spočiatku štartoval v súťažiach o Európsky pohár, až sa napokon v sezóne 1996/97 prebojoval do lyžiarskej elity bojujúcej o Svetový pohár. Svoje prvé pohárové víťazstvo zaznamenal vo februári 1997, keď v Garmisch-Partenkirchene vyhral superobrovský slalom. Potom sa už víťazstvá začali sypať ako z príslušného vreca.

Vráťme sa však k záveru tohorejnej sezóny - pretekom v mestečku Aare vo Švédsku, kde Maier spečatil svoj úspech aj víťazstvom v obrovskom slalome nad najväčším odborníkom v tejto disciplíne, majstrom sveta Švajčiarom M. Von Gruenigenom. Bolo to 13. Maierovo víťazstvo, čím zároveň vyroval rekord legendárneho švédského lyžiara I. Stenmarka v počte pohárových víťazstiev počas jednej sezóny. Slávny Švéd priamo na mieste strážil svoj rekord a s obdivom sledoval Herminátora v akcii. *- Je to fantasticky lyžiar, jeden z najväčšieho v dejinách lyžiarstva na svete. Výrazne dominuje nad ostatnými a plne si zaslúžil tie štyri poháre* - povedal Stenmark o svojom nástupcovi. Tento nástupca

má však chuť prekonať ešte ďalší rekord švédského lyžiara, ktorý zavŕšil kariéru s imponantnou bilanciou 86 pohárových víťazstiev. Maier má zatiaľ na konte 41 víťazstiev a na listine najlepších je na 4. mieste za Stenmarkom, Talianom A. Tombom a M. Girardellim z Luxemburga. Nebude to mať ľahké, lebo do svetovej lyžiarskej elity sa dostal dosť neskoro a v decembri zavŕšil už 28 rokov. Zatiaľ H. Maier povedal len toľko, že bude jazdiť dovtedy, dokedy ho pretekanie bude tešiť, no a dodkedy bude vyhľadávať.

Kolekcia jeho úspechov je veľmi bohatá. Má v nej už tri „veľké“ poháre za prvé miesta v generálnej klasifikácii Svetového pohára (1998, 2000 a 2001) a 13 „malých“ pohárov za celkové víťazstvá v zjazde, superobrovskom a obrovskom slalome. Okrem toho vybojoval dve zlaté olympijské medaily na OH v Nagano a dva tituly majstra sveta (pred dvomi rokmi vo Vaile), nehovoriač o striebornej i bronzovej medaile na tohtoročnom šampionáte v St. Antone. O rok bude Maierova kolekcia iste bohatšia. (jš)

SÚŤAŽ ŽIVOTA

DOKONČENIE ZO STR. 19

Ďalších 23 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami:

Ján CERVAS (6.b tr.) z Novej Belej za maľbu Mestá a dopravné prostriedky v budúcnosti,

Arkadiusz WNĘTRZAK (5. tr.) z Nedece za kresbu Cestovanie v budúcnosti,

Joanna LOJEKOVÁ (5.a tr.) z Novej Belej za maľbu V harmónii s prírodou,

Justína KALATOVÁ (6.a tr.) z Novej Belej za maľbu Vesmírna budúcnosť,

Monika CHOVANCOVÁ (6. tr.) z Jurgovala za maľbu Nové bytosti na Zemi,

Krištof BUDZ (6. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Záhuba, jedna chvíľa,

Justína TROPOVÁ (6. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Farebné nové storočie,

Kamil BIZUB (6. tr.) z Krempách za maľbu Ulice 21. storočia,

Dorota VOJTYČEKOVÁ (6. tr.) z Jurgova za koláž Zázračný kôň fahá koč,

Jacek LOJEK (6. tr.) z Krempách za koláž Život v 21. storočí,

Mariola KLIMOVÁ (6. tr.) z Krempách za maľbu Život pod vodou,

Kinga LUKÁŠOVÁ (6. tr.) z Krempách za maľbu Dom 21. storočia,

Krištof KOVALČÍK (6. tr.) z Krempách za maľbu Stroje 21. storočia,

Mariola VOJENSKÁ (5.b tr.) z Novej Belej za maľbu Výlet na Mesiac,

Renáta MACIASZOVÁ (5. tr.) z Jablonky za kresbu Domy budúcnosti,

Justína KIELOVÁ (5. tr.) z Jablonky za kresbu Moja škola v 21. storočí,

Margita KRIŠTOFEKOVÁ (6. tr.) z Krempách za kresbu Cesta do vesmíru,

Magdaléna VÁCLAVOVÁ (6. tr.) z Čiernej Hory za kresbu Farebný svet,

Justína BAŠINSKÁ (5. tr.) z Jurgova za koláž Vesmír,

Marek KURNÁT (6.b tr.) z Novej Belej za maľbu Mestá a dopravné prostriedky v budúcnosti,

Violeta DUDÍKOVÁ (6. tr.) z Jurgova za maľbu na skle Človek budúcnosti,

Katarína CHOVANCOVÁ (2. tr. gymn.) z Jurgova za maľbu na skle Len človek dokáže, čo je nemožné,

Paulína CHALUPKOVÁ (5. tr.) z Novej Belej za maľbu Školské hry.

NEBOJME SA FARIEB

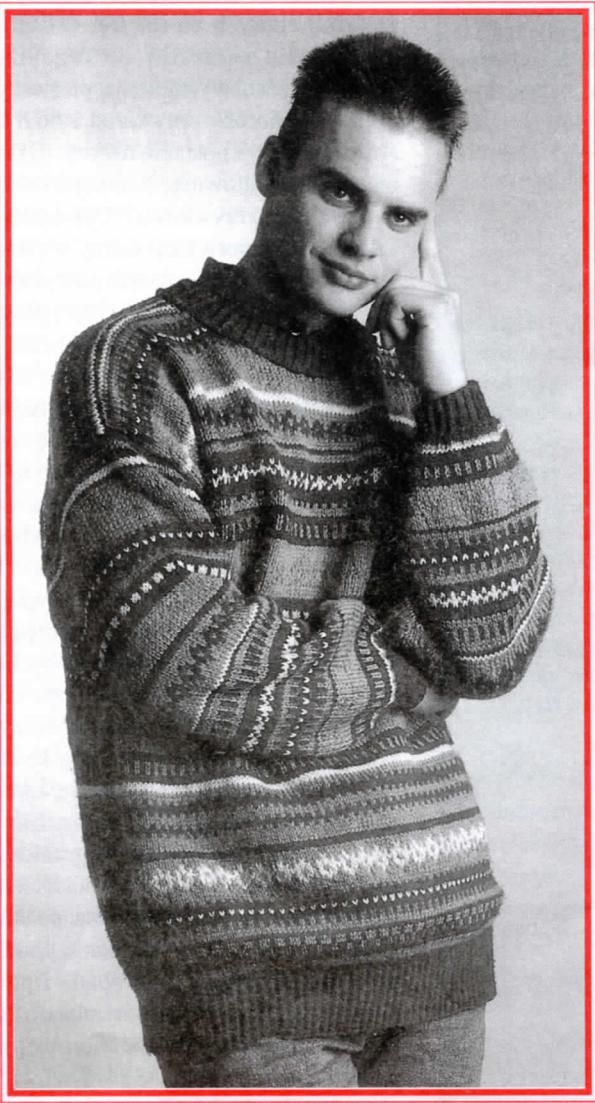
Farba hrá v odevnej tvorbe jednu z najdôležitejších úloh. Ponúka nám nekonečné množstvo obmien vo výzobe - od jednoduchých až po najzložitejšie motívy. Dnes predstavujeme pánsky typ pulóvra s viacfarebným nórskym vzorom.

Veľkosť: č. 48-50

Materiál a spotreba: 300 g petrolejovozelenej, 50 g žltej, 250 g sivej, 250 g tyrkysovozelenej hrubšej pletacej priadze (tenšiu dávame dvojmo), ihlice č. 3,5 a 4,5, okrúhla ihlica č. 3,5.

Vzory: patentový: 1 očko sňať, 1 obr., II. nórsky podla nákresu.

Vzorník: 10 x 10 cm = 23 očiek a 25 riadkov.

Postup práce. Predný diel: Na ihlice č. 3,5 nahodíme 112 očiek petrolejovozelenou priadzou a upletieme patentovým vzorom 16 riadkov. Prácu preložíme na ihlice č. 4,5, rovnomerne rozpletieme 8 očiek a pletieme potom nórsky vzor podla nákresu A. Vo výške 62 cm od patentu začneme tvarovať výstrih. Naraz uzavrieme 12 očiek, potom na oboch stranach uberieime 1 x 4, 1 x 3, 2 x 2, 2 x 1 očko. Zvyšných 41 očiek na oboch stranach uzavrieme naraz vo výške 72 cm od začiatku pletenia.

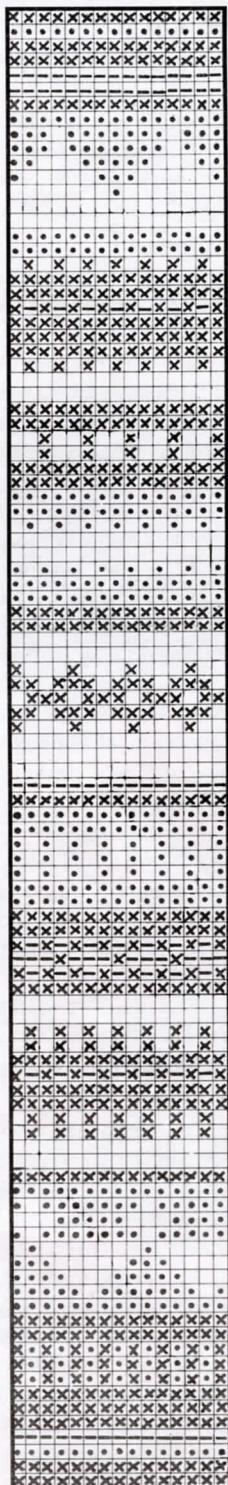
Zadný diel pletieme ako predný s tým rozdielom, že výstrih začneme tvarovať vo výške 63 cm od patentu. Ďalšie uberanie očiek je rovnaké ako na prednom diele.

Rukáv: Na ihlice č. 3,5 nahodíme 42 očiek a pletieme patentovým vzorom do výšky 11 riadkov. Prácu preložíme na ihlice č. 4,5 a každé hladké očko rozpletieme. Pokračujeme nórskym vzorom podla nákresu B. Približne každých 5 cm rozpletáme po 1 očku na oboch stranach a vo výške 45 cm od patentu všetky očká naraz uzavrieme. Druhý rukáv pletieme rovnako.

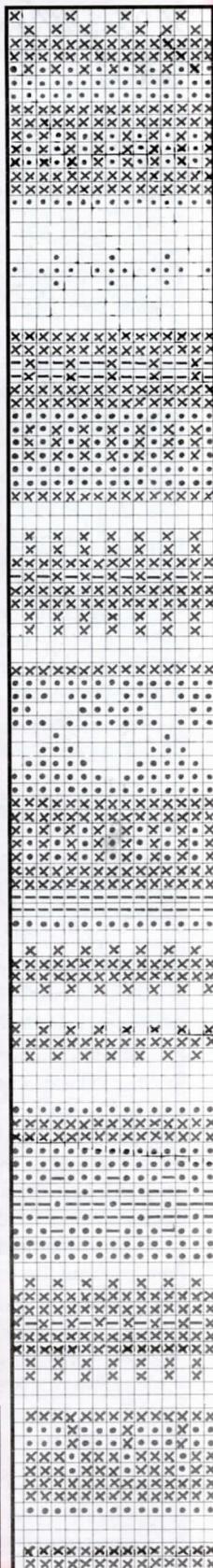
Dokončenie: Zošijeme plecia. Očká okolo výstrihu naberieime na okrúhlú ihlicu č. 3,5 a upletieme 1 r. patentovým vzorom petrolejovozelenou priadzou. Hotový lem v polovici prehneme a prišijeme na lícnu stranu pulóvra. Zošijeme ostatné časti a prišijeme rukávy. Hotový pulóver jemne preperieme v aviváži a vysušíme na uteráku.

(Text, kresby a foto:Dorka č. 2/98)

B.

A.

Farby na kresbách:

- tyrkysovozelená,
- X - petrolejovozelená,
- - žltá, • - sivá.

ČO NA OBED?**PEČENÝ MORIAK S GAŠTANMI.**

I moriak, 150 g údnej slaniny, 150 g masla buď oleja.

Plnka: 350 g ošúpaných gaštanov, 80 g masla, 3 žltky, mlieko, citrónová kôra, sneh z 3 bielkov, 100 g strúhanku, štipka muškátového kvetu, 5 pečených ošúpaných gaštanov, soľ.

Očisteného, vypitvaného moriaka opláchneme, osúšíme, znútra i zvonka osolíme, prešpikujeme pásiakmi slaniny a plníme. Plnku dám do hrvoľa a brušnej dutiny, alebo len do hrvoľa. Dutinu hrvoľa čo najviac rozšírime a po naplnení zašijeme bielejou nitou. Moriaka dám do pekáča na rozpálené maslo alebo olej, povrch potrieme maslom a v rozpálenej rúre pečieme do mäkkia a do červena. Počas pečenia ho polievame výpekom a podľa potreby podlievame horúcou vodou. *Plnka:* ošúpané gaštanys očistíme, dám do vriaceho mlieka a varíme do mäkkia. Potom ich prelisujeme alebo zmixujeme. Maslo vymiešame so žltkami do peny, pridáme postrúhanú citrónovú kôru, štipku muškátového kvetu, strúhanku, prelisované gaštanys, osolíme a dobre premiešame. Nakoniec vymiešame tuhý sneh z bielkov a upečené celé gaštanys. Podávame so zemiakovou kašou.

EXOTICKÁ BRAVČOVÁ PEČIENKA.

400 g chudého mäsa zo stehna, 1 mrkva, 1 zelená a 1 červená paprika, 4 lyžice oleja, 1,5 dl vývaru z hovädzieho mäsa alebo z kocky Knorra, 60 g búrskych orieškov, 1 lyžica worchesterovej omáčky, 1 lyžica „magi”, 1 lyžička škrobovej múčky máčanej v 2 lyžiciach vody, 1/2 lyžičky cukru, 1/2 lyžičky kari korenia, mleté čierne korenie.

Umyté a osušené mäso pokrájame na tenké rezance, takisto očistené papriky a mrkvu. Na panvici rozpálime 3 lyžice oleja, pridáme pokrájané mäso, ktoré zo všetkých strán rýchlo opečieme a vyberieme z oleja. Potom do tohto oleja prilejeme ostatný olej, a keď sa rozohreje, pridáme pripravenú zeleninu, krátko ju opečieme, podlejeme vývarom, zakryjeme pokrývkou a 10 minút dusíme. Do podusenej zeleniny pridáme opečené mäso, posekané oriešky, worchesterovú omáčku, magi, máčanú škrobovú múčku rozmiešanú najemno, premiešame a krátko povaríme. Nakoniec posolíme, pridáme cukor, kari, mleté čierne korenie, premiešame a podávame s dusenou alebo varenou ryžou.

KAČICA S PLNENÝMI JABLKAMI.

1 kačica, 3 lyžice oleja, 30 g masla, 4-8 krehkých jablk, 1/2 hlávky červenej kapusty, 1 cibuľa, 1 lyžica hrozienok, rasca, cukor, soľ.

Osolenú a orascovanú kačicu upečieme na oleji alebo na masti. Krehké kyslasté jablká odrežeme, vydlabeme, naplníme dusenou, pikantne ochutnenou červenou kapustou, poukladáme ich do kastróla na maslo a trochu šavy z kačice a zvolna pečieme, aby si uchovali tvar. Porciovanú kacicu obložíme plnenými jablkami a dusenou kapustou. *Plnka:* Nadrobno pokrájanú kapustu udusíme na posekanej cibuli, ochutnime soľou, cukrom, premiešame s hroziennkami a posekanými vnútajškami jablk. Podávame s varenými zemiakmi alebo so zemiakovou knedľou.

MÚČNIKY

VELKONOČNÝ BARANČEK. 250 g práškového cukru, 300 g hrubej múky, 2 vajcia, 5 bielkov a 5 žltkov, citrónová kôra a šťava, vanilínový cukor, 30 g masla a 30 g múky na vymästenie a posypanie formy, 2 veľké hroziennky alebo tmavé cukríky na oči, vanilínový cukor na posypanie.

Cukor, celé vajcia, žltky, vanilínový cukor a postrúhanú citrónovú kôru miešame asi 30 minút. Potom pridáme citrónovú šťavu, tuhý sneh ušľahaný z bielkov a zláhka premiešame. Formu na barančeka vymästíme maslom a vysypeme múkou, rozotrieme do nej cesto (sformované v podobe ležiaceho barančeka so zdvihnutou hlavou) a v stredne vyhriatej rúre upečieme do ružova (asi 45 min.). Upečeného barančeka opatne vyklopíme, z hroziennok alebo cukríkov mu urobíme oči, posypeme ho vanilínovým cukrom a okolo krku mu môžeme uviazať farebnú stužku.

ORECHOVÁ ROLÁDA. 200 g práškového cukru, 2 vanilínové cukry, 200 g kandizovaného ovocia, 100 g hroziennok, 200 g vlašských orechov, 50 g zomletých detských piškotov, 3-4 polievkové lyžice rumu.

Vlašské orechy a piškoty zomelieme, pridáme vopred namočené a pokrájané hroziennky, nadrobno pokrájané kandizované ovocie, cukor a rum a vypracujeme na hladké cesto. Ak treba, môžeme priliať trochu prevareného mlieka. Vytvarujeme do tvaru valčeka, zabalíme do alobalu alebo do mikroténového vrecúška a odložíme stuhňut a odležať do chladničky. Pred servírovaním krájame na úhladné rezky.

MLADÝM GAZDINÁM

- Prevarené a rýchlo ochladené mlieko vydrží dlhšie.
- Vaječné cesto na závarku do polievky nesolíme, lebo vlhne a mäkne.
- Mäso krájame na porcie vychladnuté, aby sa nedrobilo.
- Pečeň je chutnejšia, ak ju pred úpravou necháme namočenú v mlieku.
- Zemiaky pri varení v šupke nepopukajú, keď do vody prilejeme trochu octu.
- Na záprážky používame len hladkú múku.

RÓŻYCA ŚWIŃ

Choroba ta szerzy się najczęściej w porze letniej. Zapadają na nią świnie w różnym wieku, najczęściej jednak w wieku od 3 miesięcy do 1 roku. Zarazek różyca utrzymuje się w stanie żywym tylko w ziemi, jest on odporny również na działanie słońca. Wędzenie mięsa świń chorych na różyce nie zabija znajdujących się w nim zarazków. Również i solenie przez 4 miesiące nie niszczy zarazków. Zarażenie różyca następuje przez przewód pokarmowy lub przez rany na skórze. Zródelem zakażenia są wydzielinny chorych sztuk, zabrudzona ściółka, nie dojedzony zakażony pokarm, woda, którą obmywanomięso pochodzące z chorych świń oraz odpadki pouboczowe ze sztuk chorych na różyce. Od chwili wtargnięcia zarazków do organizmu świń do czasu wystąpienia pierwszych objawów choroby upływa od 1 do 8 dni. Rozróżnia się 3 postacie różyca: 1. przebiegającą gwałtownie; 2. mniej gwałtowną, zwaną pokrzywkową; 3. przewlekłą. Przy postaci pierwszej, ostrej, występuje wysoka gorączka, nawet powyżej 42° C, ogólne osłabienie, utrata apetytu, skłonność do wymiotów, pojawienie się na skórze, zwłaszcza na uszach, szyi i podbrzuszu zaczernienień, które następnie zlewają się i przybierają barwę ciemno czerwoną. Stąd nieraz chorobę tę nazywają czerwonką. Zaczernienień skóry pojawia się w drugim dniu choroby, czasem wcześniej lub bezpośrednio przed śmiercią. W wypadkach ciężkich dołącza się zapalenie płuc i zwierzę pada w drugim lub trzecim dniu choroby. Zdarzają się również padnięcia już po kilku godzinach. Choroba w postaci pokrzywkowej ma przeważnie przebieg lżejszy, gdyż zarazki umiejscowią się zazwyczaj w skórze. Na grzbietie i bokach zwierzęcia występują wyraźnie ograniczone zaczernienione bąble. Przy naciśnięciu palcem zaczernienie zanika, po chwili jednak wraca. Po wystąpieniu plam na skórze temperatura ciała opada i po 12 dniach zwierzę zwykle powraca do zdrowia. Niekiedy ostra postać choroby przechodzi w przewlekłą. Skóra wówczas obumiera i schodzi płatami, często wy-

stępują choroby serca lub długotrwałe zapalenie stawów. Świnia kwiczy, jeśli się ją spędza, niechętnie podchodzi do koryta, często przyjmuje pokarm w pozycji siedzącej.

Każde podejrzenie o rózycę należy niezwłocznie zgłosić do lekarza. Świnę chorą należy także wydzielić ze stada i umieścić w chłodnym pomieszczeniu, a chlew odkazić. Do koryta nalewa się czystej wody do picia, bo chora świnia ma duże pragnienie. Najlepszym środkiem leczniczym jest surowica. Zaszczepiona na samym początku choroby zwykle powoduje wyzdrowienie. Stosuje się również antybiotyki, jak np. penicylinę. Rózycę w początkowym okresie choroby bardzo często bywa podobna do pomoru. Każdy chodowca powinien wszelkimi sposobami zapobiegać zawleczeniu choroby do swej chlewni. Świnie do chowu najlepiej kupować ze znanych gospodarstw, wolnych od zarazy. Nabytych sztuk nie należy od razu wprowadzać do chlewa, lecz umieścić je na okres 1 miesiąca w osobnym pomieszczeniu. Nie wolno też dawać świnom nie gotowanych odpadków kuchennych. Odkażanie chlewów winno się przeprowadzać stale co kwartał, a nie dopiero wtedy, gdy choroba jest już w gospodarstwie. Przez odkażanie zabijamy żyjące w chlewie zarazki wywołujące choroby zaraźliwe, a więc i rózycę. Przed rozpoczęciem odkażania usuwa się nawóz oraz dokładnie oczyszcza chlew. Odkaża się roztworem sody zrącej lub wapnem chlorowanym. Odkaża się cały chlew, a więc ściany, podłogę, sufit, przegrody i koryta. Pomieszczenia dla świń powinny być widne, czyste, suche i dobrze wietrzone. Nie należy żałować suchej ściółki. Młodzież i maciorę przy znośnej pogodzie należy codziennie wypuszczać na powietrze. W takich warunkach organizm świń staje się odporniejszy i łatwiej zwalcza chorobę. Mięso świń chorych na rózycę może być użyte do spożycia tylko po dokładnym ugotowaniu. Należy wiedzieć, że rózycą może się zarazić także człowiek. Najczęstszym powodem bywa skałeczenie się przy oprawianiu zabitych świń chorych na rózycę. Wówczas nie należy zwlekać, lecz jak najszybciej udać się do lekarza. Na rózycę chorują też owce, a szczególnie jagnięta. U owiec choroba przebiega w postaci zapalenia stawów. (js)

PRAWNIK

ODWOŁANIE OD DECYZJI

Przede wszystkim nie należy się zrażać. Jeśli więc organ administracyjny wydał w naszej sprawie decyzję (np. o przydziale mieszkania komunalnego, o wpisie do rejestru działalności gospodarczej itp.), a nie jest ona dla nas korzystna, to możemy się od niej odwołać do drugiej instancji. Na decyzji znajduje się bowiem pouczenie, do kogo i w ciągu ilu dni od doręczenia jej mamy prawo się odwołać. Np. od decyzji organów jednostek samorządu terytorialnego odwołujemy się do samorządowego kolegium odwoławczego. Jeśli decyzję wydał w pierwszej instancji urząd gminy, to odwołujemy się do powiatu. Zasada jest taka: zawsze odwołujemy się do organu wyższego stopnia od tego, który wydał decyzję. Warto wiedzieć, że w odwołaniu nie musimy w sposób szczególny uzasadniać swoich racji. Dlatego możemy napisać je sami, nawet pismem odręcznym. Istotne jest jednak, by z odwołania wynikało, że nie jesteśmy zadowoleni z wydanej decyzji. Odwołanie wnosimy w ciągu 14 dni od doręczenia nam decyzji. Gdy decyzja była ogłoszona ustnie - od dnia jej ogłoszenia. Choć wnosimy ją do organu odwoławczego, to robimy to za pośrednictwem organu, który ją wydał. Skargę na drugą instancję wnosimy do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

CO ROBIĆ Z OSZCZĘDNOŚCIAMI?

Oczywiście najlepiej je zainwestować. Inwestujemy je najczęściej w akcje, obligacje lub w fundusze typu powierniczego. Gdy akcje nabędziemy w obrocie publicznym i uzyskamy z tego tytułu dochody, to nie płacimy od nich podatku dochodowego. Jeśli jednak dostaniemy za darmo tzw. akcje pracownicze, to w przypadku ich sprzedania (nawet na giełdzie papierów wartościowych), musimy zapłacić podatek. Jeśli zakupiliśmy obligacje w obrocie publicznym, to obrót nimi zwolniony jest od podatku. Chodzi tu nie tylko o obligacje skar-

bu państwa, ale i o obligacje komunalne. Możemy też zainwestować swoje pieniądze w fundusze powiernicze. I jeszcze jedno: nie płacimy podatku od terminowych i bieżących lokat bankowych.

DODATEK PIELĘGNACYJNY

Gdy otrzymujemy rentę lub emeryturę, to co miesiąc będzie nam wypłacany dodatek pielęgnacyjny, jeśli: ukończyliśmy 75 rok życia bądź też zostaliśmy uznani za osobę całkowicie niezdolną do pracy i do samodzielnej egzystencji. Jeśli jednak osoba, która otrzymuje taki dodatek, zostaje umieszczona w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub pielęgnacyjno-opiekuńczym, wtedy dodatek przestanie jej przysługiwać. Może się jednak zdziżyć, że taka osoba przebywa poza tą placówką przez okres dłuższy niż dwa tygodnie w danym miesiącu. Wówczas za ten miesiąc zostanie jej wypłacony dodatek pielęgnacyjny. Pieniądze te rekompensują dodatkowe wydatki, jakie ponosi człowiek w podeszłym wieku, który ukończył już 75 lat lub ten, który całkowicie utracił zdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji - na zapewnienie sobie pomocy lub opieki. Przypominamy przy okazji, że niezdolność do pracy ocenia oraz ustala jej stopień lekarz orzecznik ZUS. Jego orzeczenie stanowi dla ZUS-u podstawę do wydania decyzji o przyznaniu nie tylko renty, ale także dodatku pielęgnacyjnego. Od 1. września 2000 r. dodatek pielęgnacyjny wynosi 120 zł 64 gr. (Art. 75 ustawy o emeryturach i rentach z 18.12.1998 r. - Dz.U. nr. 162, poz 1118)

IMIĘ DZIECKA

Zgłasząc w USC urodzenie się dziecka, jeszcze przed sporządzeniem aktu urodzenia powinniśmy podać jego imię (najwyżej dwa). Nie może być ono ośmieszające, nieprzyzwoite, w formie zdrobniałej, bądź nie pozwalające odróżnić płci. Jeśli go nie podamy, to urzędnik wpisze do aktu jedno z imion zwykle w kraju używanych. Imię można zmienić w ciągu 6 miesięcy od daty sporządzenia aktu urodzenia. W tym celu musimy o tym złożyć kierownikowi USC pisemne oświadczenie. W późniejszym okresie zmiana imienia jest trudniejsza. (js)

Hviezdy o nás

BÝK (21.4.-20.5.)

Celkom dobrý mesiac. Tvoja nálada sa zlepší, pribudne ti energia a silná vôľa. Najlepšie sa cítis v práci, kde je tvoje pravé miesto. Snaž sa, aby tento stav trval čo najdlhšie. Ani v rodine nebude zle a navýše tvoj zdravotný stav sa badateľne zlepší.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Čaká ťa hodne povinností v práci a doma. Drobné rozporu a nedorozumenia s blízkou osobou sa vyriešia až po úprimnom rozhovore. Vaše vzájomné vzťahy sa opäť rozvinú. Dobre by vám urobila aspoň krátka spoločná dovolenka.

RAK (22.6.-22.7.)

V prvom rade sa musíš venovať rodinnym záležitosťam, urovnávaniu sporov a rozdielnych názorov. Nedovoľ však, aby celá rodina všetky fažkosti zvalovala na teba. Každý musí byť sám zodpovedný za seba a za svoje činy.

LEV (23.7.-23.8.)

Nehľaď do budúcnosti v čiernych okuliarnoch. Aj keď tvoje plány narážajú na prekážky, nemôžeš ich zveličovať. Keď sa nepodarilo dnes, skús to zajtra. Vytrvalosť vždy prináša výsledky. Finančná situácia nie je zlá ani napriek zvýšeným výdavkom.

PANNA (24.8.-23.9.)

Doma sa ti naskytne príležitosť chopiť sa iniciatívy. Nedaj sa však odstrašiť drobnými nepríjemnosťami, celá vec stojí za to. V práci hodne povinností, ale budeš spokojný. Keď zachováš dobrú náladu, môžeš vo svojom podnikaní dosiahnuť úspech.

VÁHY (24.9.-23.10.)

V tvojom okolí, ba aj v práci dôjde k istým zmenám. K novým podmienkam sa budeš musieť prispôsobiť, aj keď to nebude ľahké. Nezanedbávaj priateľské a spoločenské styky. Všetci okolo teba nemusia vedieť, že prežívajú fažké chvíle.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

V práci sa pred tebou črtajú pekné vyhliadky. Tvoji nadriaďení si všimli, že zodpovedne plníš nielen svoje základné povinnosti, ale aj ďalšie úlohy, aké sa v práci vyskytujú. Prinesie ti to nielen uznanie, ale aj nemalý finančný prospech.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Nebude to najlepší mesiac. Neočakávané ťažkosti a komplikácie v práci ťa súčasťou. Súkromného života. Nie sú vylúčené spory a ostré zrážky, najmä vo finančných otázkach.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Čas, ktorý stráviš v širšej spoločnosti, nebude stratený. Pokúša ťa túto novú situáciu dobre využiť. Jedna z osôb, ktoré počas týchto spoločenských stretnutí poznáš, môže mať veľký vplyv nielen na tvoje životné plány, ale aj na ich uskutočnenie.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Práve teraz budeš musieť dávať veľký pozor na každý krok. Doslova a v prenesenej zmysle. Všetko bude dôležité, každé rozhodnutie môže mať ďalekosiahle následky. Nič neslubuj, ak nemáš istotu, že to splníš. Všetko najprv rozváž, a až potom konaj, dôsledne a energicky.

RÝBY (19.2.-20.3.)

Bude to veru bláznivý mesiac. Potreboval by si aspoň tri páry rúk a deň so 48 hodinami, aby si stihol splniť všetky povinnosti, veľké, ale aj tie najmenšie. V fažkej situácii ťa môže zachrániť len zmysel pre humor a dobré rodné zázemie.

BARAN (21.3.-20.4.)

Mesiac neveľmi radostných úvah - o stratených príležitostach a premárených možnostiach. Trápi ťa myšlienky, že v práci iní zbierajú pochvaly a odmeny, ktoré patria tebe. Ani doma nečakaj pochopenie. Náladu ti zlepší až neočakávaný, väčší príliv peňazí. (jš)

NÁŠ TEST

STE SPOLOČENSKÝ?

1. Mávate často trému?

- a/ Tréma mi zväzuje ruky a jazyk - 8; b/ Nemám - 1; c/ Strácam pre ňu odvahu - 10; d/ Tréme sa dokážem ubrániť - 3.

2. Cítite sa dobre v prítomnosti významných ľudí?

- a/ Úplne mi vtedy vyschne v krku - 10; b/ Cítim sa ako doma - 1; c/ Som celý nesvoj - 8; d/ Teším sa na ich prítomnosť - 2.

3. Viete byť v spoločnosti vtipní?

- a/ Vždy srší vtipom - 1; b/ Nič vtipné ma nenapadne - 8; c/ Dokážem sa príjemne usmievať - 3; d/ Čo by som dal za to, aby som to dokázal - 10.

4. Dokážete sa rýchlo spriateľiť?

- a/ Áno - 1; b/ Mám s tým isté problémy - 9; c/ Do skupiny zapadnem bez problémov - 3; d/ Nedokážem - 10.

5. Bránite sa vystupovaniu pred skupinou ľudí?

- a/ Slová sa ujmem vždy prvý - 1; b/ Radšej sa tomu vyhnem - 7; c/ Nebráím sa tomu - 3; d/ Nik ma k tomu nedonúti - 10.

6. Máte radosť zo stretávania sa s ľuďmi?

- a/ Vopred sa na to teším - 1; b/ Radšej som niekde v úzadi - 8; c/ S ľuďmi sa rád stretávam - 3; d/ Stretnutiam sa najoradšej vyhýbam - 10.

7. Stáva sa, že sa občas červenáte?

- a/ Nestáva sa mi to - 1; b/ Červenám sa a znepokojuje ma to - 10; c/ Nie, skôr cítim príjemné napätie - 3; d/ Som celý nesvoj - 8.

8. Zapájate sa do rozhovoru v skupine iného pohlavia?

- a/ To zvyšuje moju výrečnosť - 1; b/ Radšej sa zdržím slova - 10; c/ Rád sa rozhovorím - 2; d/ Radšej mlčky počúvam ostatných - 9.

HODNOTENIE

8-16 bodov: V spoločenskom styku sa správate suverénne. Občas si všimajte, či nezatieňujete menej sociabilných.

17-35 bodov: V spoločnosti sa dokážete správať celkom priateľne.

36-66 bodov: Prejav vašej sociability je dosť často aspoň mierne poddimenzovaný. Snažte sa byť v skupine aktívnejší.

67-80 bodov: V medziludskej komunikácii nevynikáte a vplyv istých zábran je evidentný. Snažte sa viesť intenzívnejšie pochovory najprv s dôvernými priateľmi a postupne budete spoločensky úspešnejší. (jš)

MENO VEŠTÍ

BARTOLOMEJ - pokojné, jasné, mierne a vieročodné meno; kedysi dosť časté, najmä na vidieku, teraz si opäť získava čoraz trvalejšie miesto v poľskom kalendári.

Muži s týmto menom sú väčšinou priemerne vysokí, tmavovlasí alebo tmavší blondíni s modrými bud' hnédymi očami. Od detstva majú sklon k obezite. Pochádzajú najčastejšie z viacdetných rodín. Sú odvážni a na svoj vek vyspelí. Už ako deti radi kladú otázky, na ktoré im treba dôkladne odpovedať. Často sú to siroti alebo polosiroty. Od skorého detstva nadobúdajú životné skúsenosti. V škole sa učia pomerne dobre a medzi priateľmi, kolegami a predstavenými sú obľúbení.

Sú to typy veľmi aktívnych ľudí, dobrých verejných činiteľov, znamenitých organizátorov, čulých a energických. Často sú splašení a rozhodovať sa musia z rozvahou. Okolie ich považuje za šťastných a bezstarostných. Sú individualistami, majú

vlastný názor na určité veci, ktoré dobre poznajú. Neznášajú nesúhlas a najčastejšie dokážu presadiť svoje. Nemiešajú sa však do cudzích záležitostí a ani do vecí, v ktorých sa dobre nevyznajú. V láske a priateľstve sú zdržanliví, viac vyžadujú ako dávajú. Majú veľký pozorovací talent, sú citove založení, verní priatelia a úprimní milenci. Milujú zvieratá, najmä psy. Všetky životné úspechy dosahujú tvrdou, intenzívnu prácou a sebazaprením. Život sa s nimi nemazná, nič nedosahujú ľahko. Vzdelanie končia väčšinou na strednej bud' odbornej škole, niekedy však aj na vysokej. Majú zmysel pre technické povolania. Keď získajú vedúce postavenie, sú zodpovední, spravidliví, plní pochopenia, dobrí odborníci, ktorých si spolupracovníci veľmi vážia; dokážu správne hodnotiť prácu ľudí. Už pred štyridsiatkou sú dobre situovaní. Najšťastnejšie v ich živote je obdobie 35 - 45 rokov. Ich šťastné čísla sú: 1, 7 a 15 a šťastné dni piatok a nedele. Tešia sa dobrému zdraviu a dožívajú sa pomerne vysokého veku. (jš)

- Obidu sa aj bez svedkov.

Policajt zastavil traktoriču a prekvapil ho otázkou:

- Nepoznáte dopravné predpisy?
- A čo by ste chceli vedieť? - odpovedal pohotovo traktoriču.

* * *

Navštívi známy priateľa na dedine a čuduje sa:

- Ty máš dvoch psov?
- Nie, - hovorí mu priateľ. - To druhé je garáž na fiatku 126P.

* * *

- Ako to, že v kartáčoch stále vyhrávaš, a na dostihoch si ešte nič nevyhral.

- Hja, len to skús strčiť si koňa do rukáva!

* * *

Zhvárajú sa dve dážďovky:

- Kde máte dnes, pani, manžela?
- Ale, vytiahli ho ráno na ryby!

* * *

- Neuveriteľné, ako sa podobá na otca... - obdivuje priateľka batola pani Kováčovej.

- Máš pravdu. Keď im beriem flašu, obaja kričia.

* * *

Pani Kukučkovej ukradli kravu. Keď už nariekala príliš dlho, utíšil ju jej malý synovec z mesta:

- Nenariekať, teta, aj tak s nhou ďaleko nezájdu. Veď vieš, že si jej ráno vypuhstila nádrž!

* * *

Na skúške:

- Ako rozoznáš jabloň od hrušky?
- Podľa ovocia.
- A v čase, keď stromy nemajú ovocie?
- Tak počkám.

* * *

Učiteľ vyvolal žiaka a pýta sa ho, ktorý živočích sa dožíva najdlhšieho veku.

- Krava, - odpovedá žiak.
- A ako si na to prišiel? - čuduje sa učiteľ.

- Podľa hovädzieho, čo mamička kupuje u mäsiara.

* * *

Medzi priateľkami:

- Odkiaľ máš tie nádherné šaty?
- Dostala som ich od manžela k tridsiatym narodeninám.
- Neuveriteľné! Toľko rokov - a nevyšli z módy.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predstavu našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

Strom kvitnúci - veľa šťastia; horiaci vidieť - utŕpiš stratu; suchý - neúspech; obsypaný plodmi - nájdeš dobrého priateľa; opadaný - tvoje nádeje sa rozplynnú; liezť naň - budeš mať vo všetkom šťastie; padnúť z neho - niekto sa ti bude vysmievať; triasť ním - šťastie; listnatý vidieť - nádej na víhru; holý vidieť - strata; sedieť na ňom - česť a moc; pod ním sedieť - dobré posolstvo.

Studňa, vidieť ju - priznanie; bez vody - starosti; s čistou vodou - máš dobré výhľadky do budúcnosti; s bystrou vodou - nebezpečenstvo ohňa; čerpať z nej vodu - hojnosť, nadbytok; so zakalenou vodou - máš zlé výhľadky do budúcnosti; v dome vidieť - nešťastie; ozdobnú vidieť - dostaňeš nejaký dar; sám ju stavat - rýchly postup; vidieť niekoho stavat - zmeniš bydlisko; veľké stavenisko studne vidieť - máš veľké plány; padnúť do nej - neisté výhľadky do budúcnosti; kopáť studňu - nájdeš si dobrú prácu; vidieť pretekáť strata; piť z nej - dobré zamestnanie.

Stuha na veniec - si märnomyselný; s nápisom - smutná správa; rôznofarebná - smrť.

Sud prázdný - nepríjemnosti; plný - usilovnosťou a šetrnosťou získaš majetok; prasknutý - strata; bez dna - beznádej, märna námaha; kotúľajúci sa vidieť - dostaneš dobrú prácu.

Suchár vidieť - musíš sa pripraviť na ťažkosť; jest - pred tebou značné príjmy, zisk.

Sup - vysokopostavení ľudia sa budú o teba zaujímať.

Susedov vidieť - nešťastie; hovorit s nimi - klebety, ohováračky. (jš)

MÁTE TELEVÍZNY KRK? Dlhé vysedávanie pred televíznymi prijímačmi má - podľa názoru nemeckých ortopédov - za následok tzv. televízny krk. Spôsobuje to najmä nesprávne držanie tela, dozadu vystrčený panva, gušatý chrbát, krk vystrčený dopredu a pohľad upretý na obrazovku. Krčné svaly sa napnú, začne bolieť chrbát, hlava, plecia a ramená a výsledkom môžu byť poruchy zraku, závraty a hučanie v ušíach. Čažkostiam sa môžeme vyhnúť, keď pred televízorom sedíme vzpriamene, pomáha tiež vankúš za chrbátom a obrazovka vo výške očí. Po každom dlhom programu sa treba postaviť a urobiť pári cvikov. Ideálne je pred spaním absolvovať krátku prechádzku.

300-ROČNÉ VÍNO. Holandský archeologický inštitút má vo svojej zbierke nezvyklý exponát - fľašu s vyše tristoročným vínom (na snímke). Našli ju v Severnom mori vo vraku lode, ktorá sa potopila okolo roku 1700 nedaleko holandského pobrežia. Či je tento vzácny mok ešte konzumovateľný, zistia onedlho v laboratóriu. Iste by bolo zaujímavé ochutnať ho.

JEDINEČNÉ PORSCHE. V súčasnosti najsilnejším Porsche je model 911 GT3 (na snímke), ktorý poháňa šesťvalcový motor 3,6 litra s výkonom 360 k. Automobil dosiahne zrýchlenie z 0 na 100 km/h za 4,8 sekundy a z 0 na 200 km/h za 15,8 sekundy, maximálna rýchlosť je 302 km/h a na želanie zákazníka môže mať aj pre bežné denné používanie namontovaný ochranný rám interiéru. Osobitnou kapitolou auta je jeho podvozok a brzdový systém.

NEŠŤASTNÁ STÉPHANIE. Monackú princeznú Stéphanie (na snímke) prenasleduje v poslednom čase veľmi zlý osud. Počas nedávnej motocyklovej nehody zahynul jej najnovší priateľ Pierre Falchetto a pred rokom ju nechal lyžiarsky inštruktor Olivier Chosset. Jej bývalý manžel Daniel Ducruet ju chce teraz dokonca pozbaviť rodicovských práv do ich dcérky Pauliny, navyše jej blízka priateľka Virginia je zamiešaná do vraždy. Nie div, že Stéphanie sa psychicky zrútila a hrozí jej pobyt v klinike.

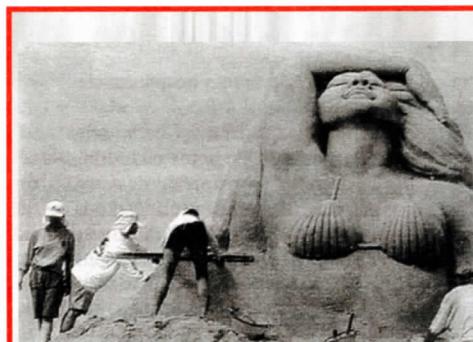

KRÍŽIK NAMIESTO PODPISU. „Boj s negramotnosťou v Taliansku bude trvať ešte veľmi dlho!“ napísali jedny z tamojších novín. Odborníci dôkladným výskumom na celom území krajiny totiž zistili veľmi zarážajúce údaje, z ktorých vyplýva, že až 22 percent dospelého obyvateľstva nemá základné vzdelanie, vyše 1,6 mil. Talianov nevie písť ani čítať a svoj podpis nahradzujú obyčajný krížikom. Zodpovedné orgány sa snažia tento nepriaznivý stav v spoločnosti riešiť. Rozhodli, že pre osoby vo veku od 30 do 50 rokov sa budú organizovať experimentálne „doškoľovacie“ kurzy, ktoré by mali poskytnúť aspoň základné vedomosti dôležité pre existenciu človeka.

BENOVE TÚŽBY. 28-ročný americký herec Ben Affleck, ktorého známy americký magazín „People“ už po druhýkrát

vyhlásil za jedného z najpríťažlivejších mužov na svete, sníva o ôsmich deťoch a niekoľkých desiatkach motocyklov. Herec má sice už päť motocyklov, ale ani jedného potomka. Zdá sa, že zatiaľ tak zostane, keďže jeho túžba po založení mnohotetnej rodiny už odstrašila nejednu kandidátku na manželku, medzi nimi herečku Gwyneth Paltrowovú.

VODIČSKÝ PREUKAZ NA SOMÁRA. Majitelia somárov v Mexiku musia mať vodičské oprávnenie na vedenie týchto tvrdohlavých zvierat podobné tomu, aké sa v tejto krajine vydáva na vedenie dopravných prostriedkov. Preto musia úspešne absolvovať skúšky z pravidel cestnej premávky. Na policajné riadiťstvo je potrebné dodať až osem fotografií - šest vlastných a dve fotografie somára.

POMINUTELNÁ KRÁSA. Dlhé vlasys, bujné tvary, zmyselné pery. Španiel Etual Ojeda vymodeloval túto pominuteľnú krásu (na snímke) spolu s ďalšími známymi umelcami na ostrove Sentosa pri Hongkongu. Tam sa totiž uskutočnila súťaž sochárov, ktorí ako jedinú hmotu mohli používať piesok.

AŽ NA MANHATTAN. Heidi Klumová (na snímke), nová hviezdička na nebi svetovej módy, ktorá pochádza z Bergisch-Gladbachu v Nemecku, dostáva až na Manhattan od svojej mamy Erny balíky obsahujúce čierne chlieb. Odvtedy, ako sa Heidi objavila na titulnej strane amerického časopisu „Sports Illustrated“ žije totiž v New Yorku a nemôže sa ubrániť pred mnohými zaujímavými ponukami. Nedávno si ju všimli už aj v Hollywoode, kde zahrala v troch pokračovaniach úspešného televízneho seriálu „Spin City“ po boku Michaela J. Foxa. (pk)

Maľované taniere a hrnčeky
Zátišie s krížmi a obrazom Ježiša

Pekne vyrezávané poličky
Bohatstvo rôznorodých sakrálnych pamiatok

FARSKÉ MÚZEUM V CHYŽNOM

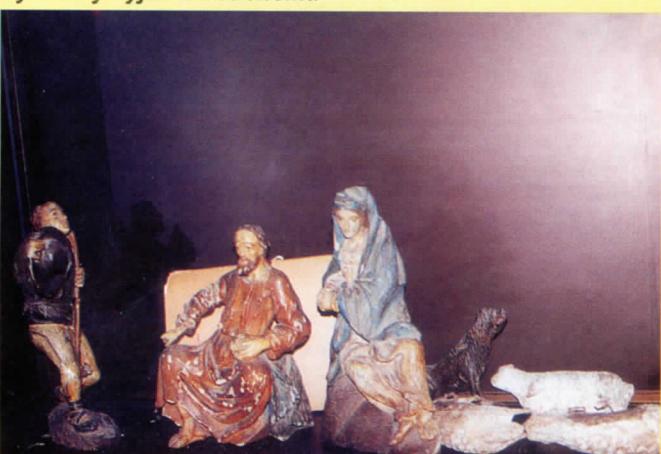
Foto: P. Kollárik

Starodávna truhlica s oravskými krojmi
Vyrezaný výjav z Betlehemu

Ozdoba kolekcie - staré obrazy s náboženskou tematikou
Drevené figúrky svätcov

Kým začne rášť, treba najprv zaorať a pobrániť. Foto: J. Bryja

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomyśły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	9,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Slowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Światła – wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
<i>Slovakistika v Poľsku – Zborník materiálov z 1. slovakistickej konferencie</i> , Warszawa–Kraków 1999	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.

III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100